

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI

OD SAMUELE K ŠALOMOUNOVI

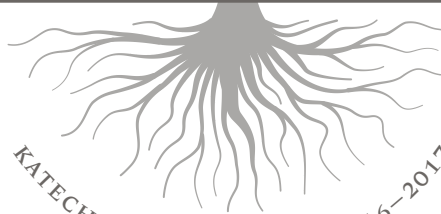
KATECHETICKÁ PŘÍRUČKA 2016–2017

© Rut Brodská, Kateřina Frühbauerová,
Drahomíra Dušková Havlíčková, Alexandra Jacobea,
Ludmila Míchalová Mikšíková, Jiří Ort, Lenka Ridzoňová,
Marta Sedláčková, Tomáš Trusina, Martina Zuštinová, 2016

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI

OD SAMUELE K ŠALOMOUNOVI

KATECHETICKÁ PŘÍRUČKA 2016–2017

OBSAH

Předmluva	7
Jak s příručkou pracovat	9
Okénko do bohoslužeb	11
1. Nový začátek se Samuelem <i>Tomáš Trusina</i>	15
2. Samuel slyší <i>Jiří Ort</i>	24
3. Izrael ztrácí truhlu smlouvy <i>Tomáš Trusina</i>	31
4. Pamatujme, Bůh nám pomohl (Eben Ezer – kámen pomoci) <i>Martina Zuštinová</i>	42
5. O prvním království a prvním králi <i>Rut Brodská</i>	52
6. Saul králem <i>Rut Brodská</i>	60
7. Proč a jak Saulovo kralování skončilo <i>Lenka Ridzoňová</i>	67
8. Nový král <i>Kateřina Frühbauerová</i>	74
9. Lidi na lidi jsou jako saně? <i>Kateřina Frühbauerová</i>	81

10.	Hospodin je s tebou – a co na to já? <i>Kateřina Frůhbauerov</i>	90
11.	Boží bojovník David <i>Alexandra Jacobea</i>	103
12.	David? Nábal? Abígajil! <i>Alexandra Jacobea</i>	112
13.	Davidova vina a pokání <i>Ludmila Mchalov Mikškov</i>	122
14.	Smutn vítěz David <i>Ludmila Mchalov Mikškov</i>	131
15.	Šalomounova prosba „Moudrost mi, Pane, dávej“ <i>Drahomíra Duškov Havlckov</i>	141
16.	Stavba a posvěcení chrámu <i>Drahomíra Duškov Havlckov</i>	154
17.	Království se rozděluje <i>Drahomíra Duškov Havlckov</i>	165
	Rejstřík probíraných biblických textů	179

Rozpis přípravek neobsahuje sváteční úlohy, neděle kolem Vánoc jsou volné, pokud byste potřebovali vánoční přípravy, dostatečný počet použitelných úloh najdete na katechetickém webu (katecheze.evangelnet.cz).

Přímo u výpisu aktuálního cyklu (na adrese katecheze.evangelnet.cz/cykly/dal-prece-nejdeme-sami-ii) najdete krátký výběr svátečních úloh.

PŘEDMLUVA

Milé průvodkyně a milí průvodci dětí v nedělní škole, nejdeme sami! Minulý rok jsme v nedělních školách (a někdy i celé sbory) putovali od stvoření k Josefovi, od Mojžíše k Rut. A jdeme dál. V tomto školním roce se před námi otevírá další část Starého zákona, dlouhá cesta s proroky a králi.

Za sebou máme známé příběhy, které většinou vyprávějí o jednotlivcích a jejich rodinách (asi proto jsou pro nás přístupnější). To, co nás čeká, často v dětských obrázkových biblích nenajdeme (až na výjimky jako je notoricky se objevující David a Goliáš, Jonáš nebo Ester), k některým příběhům prostě nenajdete ilustraci na celé světové síti. Může se stát, že jeden nebo dva příběhy z výběru jste ještě nikdy nevyprávěli, anebo jste je možná neobjevili ani jako dospělí čtenáři Písma. Zbláznili se „ti nahoře“, když to vybírali?

Jestli si tohle někdy říkáte, vezte, že takové pocity máme občas také. Jestli jsme se nezbláznili. Nebylo by snazší zůstat u příběhů, ke kterým je spousta omalovánků, u příběhů, které známe, rozumíme jim? Tady je třeba buďto dát do množného čísla ty věty, nebo upravit autorství článku:

Mně osobně taky tato část Bible přijde náročná. Není pro mě snadné zabývat se neustávajícím zápasem Izraele s pohanstvím, vrtat se v textech, které bych možná jindy minula. Ale přesto vás chci pozvat k tomuto dobrodružství – ponořit se do Písma, zkusit ho pochopit a předat dětem to, jak nás oslovuje.

Bible nebyla psaná v první řadě pro děti. Nebere na ně příliš ohledy. A přesto se jim každonedělně snažíme něco z ní sdělit. Proč to vlastně děláme? Protože je to důležité pro nás, protože my, dospělí, jsme tady našli smysl života. Odpovědi na otázky, které jsme si kladli. Otázky, které jsme si doteď nekladli. Příběhy, které nás inspirují a dodávají nám naději.

Proto vám chci nabídnout několik impulzů, které vám snad pomohou najít k vyprávění klíč, kterým je odemknete, ať už pro děti nebo pro sebe.

Hledejme v příbězích zkušenosti, které děti skutečně znají, a na ty navazujeme. Netrapme se tím, že příběh nebudeme vždy vyprávět do všech podrobností nebo celý. Jestliže děti budou zaujaty částí příběhu, který mluví do jejich života, Bůh dá, že se k němu vrátí i později a objeví jeho další detaily i celek. Bible někdy přeci jen pro děti je – v příbězích vystupují

dětské postavy (mládeneček Samuel, malý David, různí žáci, pomocníci). Ti pak přinášejí dětskou perspektivu. Takovou dětskou postavu můžeme pro vyprávění i přimyslet. Jejími ústy se můžeme divit, ptát se a odpovídat z dětského pohledu.

Jindy takovou dětskou zkušenost v příběhu najít nemůžeme. Příběh je vzdálen prostředím i problémy. Pak se dá někdy příběh vyprávět jako hrdinský epos. Děti tedy neprožívají příběh tak, že jde o jejich situaci, ale dokáží hrdinovi fandit, trápit se s ním, držet palce, aby to dobře dopadlo. Z příběhu nevypadne na konci žádné jednoduché morální poučení pro dnešek, ale je nám zpřítomněn Boží příběh s lidmi.

Než si začnete zoufat nebo se vztekat, jak máte vyprávět ten který příběh dětem, čtete příběh pro sebe. Většina příběhů totiž vypráví o nás dospělých. Čtete o vlastních zápasech a selháních, o našich problémech. Kdybychom naše zkušenost přenášeli na děti, pak jim vnucujeme problém, který se jich netýká, nebo ho ještě nejsou schopny řešit. Můžeme ale příběh vyprávět tak, že jde o nás, že my dospělí v některých věcech selháváme, máme problémy, a proto takové příběhy vykládáme – sdělujeme svoje zkušenosti, přiznáváme se ke klopýtání – a to může být pro děti užitečné.

V mnoha příbězích nadcházejícího roku se setkáme s pohanstvím, modloslužbou Izraelského lidu, s klaněním se jiným bohům, modlám, svatyním – to není úplně snadno převoditelné do dnešní doby. Dejme si čas, abychom si formulovali, co je pro nás modloslužba dnes. Pamatujme, že k modloslužbě sklouzává Izrael (tedy církev a v ní jednotlivci), není to „oni selhávající“, ale „my selhávající“. Problematické je také jednoduché ztotožnění jiných bohů s dnešními náboženstvími. Odpovědi hledejme spíše v životním stylu, který odporuje Bohu a ke kterému máme tendence.

Jestliže se snažíme o návaznost příběhů, můžeme využívat znovu a znovu obraz Božího lidu jako stromu, k jehož kořenům patří lidé vítězící i selhávající, lidé věrní i nevěrní. My pak jsme naroubovaná větev, která ze svých kořenů může brát sílu.

Dál přece nejedeme sami! Přejeme vám hodně sil a Božího požehnání na cestě „Od Samuele k Mesiáši“!

Za tým autorů Marta Sedláčková, Tomáš Trusina, Lenka Ridzoňová

P. S. Na adrese marta.sedlackova@evangnet.cz uvítáme ohlasy, nápady či připomínky k přípravkám.

Katechetické přípravy jsou jako švédský stůl. Snažíme se, aby byl dostatečně pestrý, aby si každý vybral, zároveň aby nepřehltl. Co si ovšem „naložíte na talíř“, to záleží především na vás. S laskavým dovolením zůstanu u tohoto sytícího obrazu – dříve než přistoupíte k bohaté tabuli, zvažte jaká je vaše kondice, koho chcete nasytit, jaké máte alergie, čeho se skutečně najíte...

V provázení dětí se pohybujeme v trojúhelníku, jehož vrcholy jsem já (učitel či průvodce), děti (skupina), a Písmo (biblická zvěst). Všem těmto vrcholům bychom měli zůstat věrní – neopomíjet je, dát si práci s jejich poznáním, proniknout do hloubky, porozumět jim. Pak je přijatelná veliká rozmanitost způsobů, jakými se děti v církvi provázejí.

Promyslete, jaký typ práce sedne právě vám nejlépe, buďte autentičtí. Zpěv, vyprávění, divadlo, rozhovor, flanelograf, kreslení, ztišení – buďte to vy, ne nějaký „nedělkový ideál“. Kdo jste jako učitel/průvodce dětí?

Zabývejte se biblickým příběhem do hloubky, nenechte ho po sobě sklouznout. Hledejte, jak vás oslovuje. Jako učitel/ka či průvodce dětí jste především svědek a ten musí být zaujatý. Nevykládáme neutrálně historii nebo zeměpis, ale příběh, který se nás týká.

Je důležité mít rád svěčené děti a poznat je – jejich zázemí, nadání, povahy, handicap. Jejich svět. Podle toho je třeba volit způsob, jak je oslovit. Netrápila bych se tím, že vyprávění trvá jen pět minut (naopak to může být plus), že si nepamatují detaily příběhu nebo se část času „jen“ propovídá. Kéž by bylo nedělní setkání bezpečným místem, kde je každý přijat takový, jaký je. Ani děti nejsou ideální „poslušné a hodné evangelické děti“.

Je o tom dobré přemýšlet dopředu, třeba si to i napsat, a čas od času aktualizovat – Jak se vnímám? Co vím o dětech (obecně – psychologie, sociologie, i konkrétně – rodina, škola, jejich svět)? Není čas si zas přečíst něco o Bibli a nechat se trochu „nakopnout“?

S takto promyšleným zázemím pak už snáz rozpoznáte, která část přípravy je právě pro vás. Někdy sáhnete po připraveném chlebičku, jindy vybíráte ingredience tu i tam, abyste si připravili vlastní chutný pokrm – mnozí z vás kreativně pracují již dávno, uzpůsobují si navrženou práci pro jinou věkovou kategorii, často musíte improvizovat pro skupiny smíšené, jindy hledáte a tvoříte vlastní materiály.

Nabízím vám otázky, které by mohly pomoci *při konkrétní přípravě* (můžete si některé vybrat, připsat si další a využít je jako mustr, rutinu při přípravě):

- Jak tento příběh oslovuje mě? Jak bych formuloval/a jeho zvěst („message“)? Jak souvisí s mým životem, s mou vírou?
- Co z příběhu je blízké dětem, co souvisí s jejich životem? Obsahuje příběh nějakou základní dětskou zkušenost? Jakou zvěst chci dětem předat?
- Jaký mám dnes cíl? Jakým způsobem, jakou zvolenou prací, zpěvem, činnostmi ho mohu dosáhnout?
- Co budu dělat, když se mi setkání vymkne z rukou? Co bych chtěl/a, aby zůstalo? Kde případně navážu? Co mohu vypustit?
- Budou mít děti prostor pro své oblíbené činnosti (ať už je to hra, zpěv, kreslení, pohyb)?
- Nezapomněl/a jsem na něco?

Zkuste se k otázkám vrátit po *proběhlém setkání*:

- Povedlo se mi dojít k cíli? Co mi pomohlo, co mi bránilo? Jak reagovaly na příběh děti? Povedlo se mi je oslovit, zaujmout? Zaslechly zvěst, kterou jsem chtěl/a předat?
- Měl/a jsem něco připraveného, co jsem nepoužil/a nebo se to nepovedlo – proč? Vykojelo mě něco? Co bych chtěl/a příště určitě zopakovat, co „funguje“? Co „už nikdy“?
- Mám ty děti rád/a? Bylo nám spolu dobře? Zasmáli jsme se?
- Je něco, o čem bych chtěl/a mluvit s ostatními učiteli ve sboru (s farářem, s rodiči, s konkrétním dítětem)?
- Je něco, co bych chtěl/a dát k dispozici ostatním učitelům v církvi – komentář, nápad, hru, odkaz?

A tak, moji milovaní bratří a milované sestry, buďte pevní, nedejte se zvíkat, buďte stále horlivější v díle Páně; vždyť víte, že vaše práce není v Pánu marná. (1K 15,58)

Marta Sedláčková

OKÉNKO DO BOHOSLUŽEB

Na děti lze myslet při přípravě celých bohoslužeb. Ale možná jsme se ve sboru rozhodli, že budou mít v nedělním shromáždění církve své místo, kde půjde především o ně. Takové okénko, kterým nakoukne nedělní škola do bohoslužeb, a možná ještě spíše okénko, kterým nakouknou účastníci bohoslužeb do nedělní školy.

Danosti: Lze to dělat více způsoby a vždy máme před sebou podmínky, které nepředěláme. A to totiž prostor, velikost shromáždění a různost dětí, dost často také nejistotu, jaké děti přijdou a kolik jich bude. Musíme také počítat s ochotou a schopností faráře, učitelů nš a dalších členů sboru se na věci podílet. To jsou naše „náklady“, které je nutno mít při přípravě stále na paměti.

Kdy: Druhým krokem je rozmyslet s farářem, farářkou a dalšími tvůrci bohoslužeb, případně s celým staršovstvem, kam toto „okénko“ zařadíme. Tady se nabízejí dvě základní možnosti: 1) děti mají své místo před odchodem do nedělní školy; 2) děti se vrací z nedělní školy do shromáždění na závěr bohoslužeb. Kombinace obojího je spíše nereálná, ale v malých, takřka rodinných shromážděních je možné si ji představit (předpokládá, že děti v nš jen slyší příběh, ostatních modliteb a písní se účastní v kostele).

Návrhy přesného zařazení „okénka“ do bohoslužebného pořádku najdete ke konci článku.

Co, kdo a jak: V každém sboru může fungovat něco jiného. Nejlépe asi pomohou konkrétní příklady, na jejichž základě vytvoříte vlastní způsob, příklady se jistě dají kombinovat. (Osoby, děje i sbory jsou fiktivní a podobnost čistě náhodná.)

a. Po modlitbě a prvním čtení si farář zavolá děti, případně přijde k jejich lavici, pomocí námětů z „okénka do bohoslužeb“ je snaží motivovat a navnadit na to, co zažijí v nš.

To klade nárok na komunikaci faráře a učitelů nš. „Nevystřílí“ farář učitelům nějakou motivaci, vtip, začátek, který měli připraven pro úvod nš? Neprozradí z příběhu příliš nebo nezdůrazní to, co učitelé chtěli pomínout? Pokud chceme používat tento model, musíme se domluvit. Hodí se také spíše pro malá až střední shromáždění, kde se děti tolik nestydí, kde na sebe vidíme, máme oční kontakt. Potřebujeme také menší prostory nebo dobré, přenosné ozvučení – pokud klademe otázky, je třeba, aby někdo odpovídal a to srozumitelně. Je fajn, když jsou do rozhovoru zataženi občas i další členové shromáždění (např. zvednutím ruky na otázku typu „Kdo z vás už někdy...“).

b. Po modlitbě a prvním čtení nastupuje kapela s kytarou, basou a flétnou, učitelé nš rozdávají rytmické nástroje, celá nedělní škola zpívá se shromážděním píseň – např. ze Svítá, Buď tobě sláva, připravovaného nového zpěvníku. Když výjimečně kapela nemůže, zpívá se známá píseň s varhanami a děti doprovázejí na rytmické nástroje. Poté přichází učitel nš a pomocí motivace ze začátku vyprávění uvádí děti do příběhu. Společně odcházejí a shromáždění pokračuje zpěvem písně.

Při této příležitosti se zapojilo daleko více lidí, je to společné dílo. Musí se nás hodně domluvit. Ale faráři jsme nechali čas na psaní kázání. Hodí se pro shromáždění, ve kterých se většinou známe. Není snadné pro neškoleného člověka vystoupit před mnoha lidmi, je potřeba „domácí“ atmosféra (ta ale nesouvisí s počtem lidí na bohoslužbách). Píseň, kterou zpíváme, může být písní z „rituálu“ provázející více příběhů, nebo jiná další píseň, která připomíná příběh minulý nebo uvádí do dnešního. U této varianty je třeba také zvážít, zda mezi motivací a samotným vyprávěním příběhu není příliš velký odstup (daný třeba oblékáním dětí a přemístováním na faru přes širokou ulici).

c. Ve velkém shromáždění, kde děti sedí u rodičů, přichází po modlitbě, čtení a písni ke stolu Páně učitelka nš, zve děti dopředu, farářka pronese krátkou modlitbu, prosbu o Ducha svatého pro děti i dospělé. Dětem zapálí od velké svíčky na stole Páně svíčku v malé lucerně. Děti odchází se světlem (plamenem jako symbolem Ducha) do nš a farářka vystupuje na kazatelnu, aby přečetla základ kázání. Některé neděle přijde dopředu i jeden bratr s kytarou a po modlitbě nebo před ní, jak se to hodí, se zpívá píseň, kterou děti znají. To se pak vynechá píseň s varhanami.

Tato varianta je přípravou nenáročná. Hodí se i pro velké chrámy a početnější shromáždění. Příběh, který se bude probírat, se v bohoslužbách

přímo neobjeví, není třeba příliš koordinovat. Může být ale naznačen volbou písně. Jedná se o slavnostní odchod dětí do nš, děti stejně jako dospělí prosí o působení Ducha svatého, dětské okénko je součástí liturgie. Děti tu mají své místo, ale není nijak veliké. Je možno jej dále rozvíjet, např. účast dětí na písni doprovázením na rytmické nástroje; modlí se učitel; rozvinutý úvod písně apod. Kdyby se pracovalo v nš pravidelně s biblickými postavkami nebo obrázky flanelografu, může aktuální postavy či obrázky farářka dětem slavnostně předat třeba v malém košíku.

d. Děti s učitelkami odchází při vstupní písni bohoslužeb do nš, vracejí se při písni po kázání. Společně se modlí s ostatními přímluvnou modlitbu. Několikrát připravovaly v nedělní škole taky jednotlivé přímluvy. Pravidelně se učí verše z Písma a ty nazpaměť nebo s pomocí papíru přednášejí jako poslání v závěru bohoslužeb. Učitelky s farářem uvažují o tom, že by s dětmi mohli také krátce hovořit o příběhu z nš, zatím hledají formu.

Varianta, která počítá s návratem dětí do bohoslužeb, není tak častá, ale je hodna zvážení. V této variantě jsou to děti, které slouží celému shromáždění, mají důležitý úkol. Po kázání, např. před ohláškami, také opadlo určité napětí, uvolnil se tah bohoslužby, i v ohláškách se často mluví méně formálně. Učitelky by se při přípravě mohly soustředit na to, aby každá nedělní škola ústila v něco, co lze ve shromáždění ukázat, recitovat, zazpívat. Kdyby společně s dětmi formulovaly jednu větu o příběhu, některé dítě ji může přečíst. V prostoru ohlášek je ideální místo na učení se nové písni, děti mohou být předzpěváky. Tato varianta ovšem předpokládá, že místnosti pro nš jsou v těsném sousedství s hlavní prostorou, nebo jsou jinak propojeny, a není problém vrátit se podle toho, jak probíhá hlavní bohoslužba. Je třeba jisté flexibility.

Návrhy přesného umístění „okénka“

Kam přesně „okénko“ přijde, je otázka místního pořádku bohoslužeb. Nabízíme několik variant, které je samozřejmě možné dále rozvíjet a upravovat, vkládat a ubírat písně, apod. Záleží také na tom, jak bude interakce s dětmi vypadat, podle toho je možno zvolit zařazení. Dbejte na to, aby zařazení mělo logiku, bohoslužby aby měly spád, a všichni, od dětí po nejstarší, se cítili v bohoslužbách nějakým způsobem doma. Navržené varianty jsou především pro ty sbory, pro které je např. kytarový doprovod výjimka, proto by nebylo schůdné, aby první píseň byla kytarová/dětská.

(Vysvětlivka: *slovo k dětem* – místo pro interakci s dětmi, *píseň dětská* – jakákoliv píseň, která je dětem srozumitelná, znají ji, doprovází ji apod.)

Zařazení slova k dětem na začátku jej připojuje do okruhu služby Slova, tzn. čtení Písma a kázání:

- Varianta prostá: vstup, uvítání – píseň – modlitba, 1. čtení – *slovo k dětem* – píseň.
- Varianta rozšířená: vstup, uvítání – píseň – modlitba, 1. čtení – *píseň dětská, k tématu* – *slovo k dětem* – píseň.
- Varianta rozšířená liturgicky i dětsky: vstup, uvítání – Kyrie (modlitba vyznání vin a absoluce – vyhlášení odpuštění) – píseň – modlitba, první čtení – *slovo k dětem* – *píseň dětská* – kázání (var. *píseň dětská* – *slovo k dětem* – píseň – kázání).
- Varianta méně tradiční, zahájení písní: píseň – vstup, uvítání, Kyrie a absoluce – *píseň dětská* – modlitba, 1. čtení – *slovo k dětem* – píseň.

Zařazení „slova k dětem“ na konci znamená jeho připojení k části bohoslužeb, která již směřuje do světa, do dalších dní, v nejširším slova smyslu k „vyslání“:

- Varianta „rozhovor“: píseň po kázání (příchod dětí) – *slovo k dětem* – ohlášky – *píseň dětská*.
- Varianta s účastí dětí na modlitbách, poslání: píseň po kázání (příchod dětí) – ohlášky – *Přímluvná modlitba za účasti dětí* – *Píseň dětská* – *Poslání za účasti dětí*.

Kombinace: je také možné zpívat dětskou píseň na začátku a s dětmi mluvit či je angažovat na konci.

Našli jste inspiraci? Možná jen malý střípek, který doplníte svou invencí do barevné mozaiky. Někde to budou učitelé, jinde faráři, kdo iniciuje změnu. Ať jste jedno či druhé, nebojte se, společně se o tom bavte a jistě najdete vhodnou formu pro vaše shromáždění. A nebojte se ji po čase změnit, když přijdete na lepší variantu. Zapojte i další – muzikanty a zpěváky. Bohoslužba se tak stane dílem všech, společnou radostí. Má to smysl!

TÉMA

Bůh Izraele začíná novou sérii příběhů

CÍLE

- Děti poznají, co to znamená navazovat.
- Dětem dojde, že pokračování příběhů Božího lidu není žádná samozřejmost.
- Cíl pro celý cyklus nedělní školy: „Dál přece nejdemo sami,“ protože Hospodin nám otevírá cestu i tam, kde ji sami nevidíme, nebo jsme ji sami zatarasili.

.....

1.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 1; 2,1-11 (Chanino ponížení, modlitba a chvalo zpěv)

1.1.1 Výkladové poznámky

- *Charakterizace postav pomocí jmen a jejich významu:* Jméno *Samuel* znamená *Vyslyšel Bůh*. Jeho jméno biblické podání vysvětluje dvěma „příběhy o jméně“: o vyslyšení Chany (1,20) a o naslouchání Hospodinovu povolání (3,10n). Čtenáři tak vyprávění napovídá: jde o vyslyšajícího, milosrdného a překvapivě nadějně jednajícího Boha – jemu je třeba naslouchat a jeho poslouchat. Samuele tak oprávněně můžeme představit jako toho, který slyší živý hlas Hospodinův uprostřed nenaslouchajícího lidu.

Elkána (Bůh vytvořil): ač nepatří „geneticky“ do Izraele, přece z něj Bůh vytvořil člověka víry. *Chana: Milost, Přízeň (Ž 77,10),* prosba o přízeň (Jb 9,17). *Penina: Perla* (v hebrejštině souvisí toto slovo se slovy jako základ, opevnění, vůdce – ona se tedy cítí jako „perla rodiny“ a základ její další budoucnosti).

Élí: *Vyvýšený, Obětník; Chofní: Bojovník, Pěstní zápasník; Pinchas: Ústa z bronzu (Bronzová huba).*

Jména v hebrejském příběhu hodně napovídají o roli postav v příběhu. Podle jmen můžeme účastníky příběhu rozdělit na dvě skupiny: Elkána a Chana závisejí už svým jménem na Božím rozhodnutí a smilování. Jejich existence je křehká a nezajišťuje ji ani rod, ani náboženská instituce. Penina, Élí, Chofní, Pinchas už naopak podle jména mají zaručené místo, dané plodností nebo náboženskou funkcí (viz i 2,28). Osud bezdětné Chany je ve zřetelném napětí s osudem dětmi obdařené Peniny. Podobné napětí zjišťujeme i mezi Samuelem, povoláním mimo oficiální kněžskou linii, a tehdejší kněžským establishmentem, který představuje Élí a jeho synové.

Rozumět významu jmen je důležité pro nás jako vypravěče. Dětem stačí vyložit význam jména Chana (české Anna), popř. Penina a Samuel.

- *Bezdětnost* v konvenčním náboženském pohledu (který ztělesňuje Penina [viz 1,6], nikoli manžel Elkána!) znamenala Boží trest až zavržení. V příbězích izraelských pramatek (Sára, Rebeka, Ráchel) má ovšem bezdětnost hluboký teologický význam: Má-li se otevřít další série příběhů, závisí vše na tom, až otevře lůno Hospodin. Napovídá se tím, že Izrael není Božím vyvoleným a prvorozeným „od přirození“. Potentní samci a své mateřství na odiv vystavující samičky mohou udávat tón v pohanství. V Izraeli nic nezmožou – tam platí „pouhá milost“¹. Izrael není made in Israel, Izrael je made in heaven². Narození syna neplodné matce otevírá novou etapu v příběhu Boha a jeho lidu – narození Samuele je předzvěstí, že končí doba soudců a začíná doba královská. V tomto smyslu navazuje na motivy tohoto příběhu evangelista Lukáš, když vypráví o zvěstování zatím neprovdané Marii.
- *Chanina modlitba* (1,9-11) je nejprve modlitbou z hořkosti duše (viz Jb 10,1nn). V pláči vylévá (srv. Ž 42,5; 1S 7,6) před Hospodina všechnu bídu a hořkost své zavrženosti. „Vylévání“ je příznakem obnovované důvěry v Hospodina. Její modlitba tedy není projevem odevzdanosti, ale spíš nově rostoucí důvěry. Toto tušení se vzápětí artikuluje do slibu: viz v. 11. Vděčná víra, ožívající očekáváním, také ví a respektuje, že darované patří Hospodinu. Její slib zní jako parafráze ustanovení z Nu 6,2.
- *Závěrečná část příběhu* (1,20-28) je nesená vděčností a věrností (Ž 116,12.14nn). Jestliže se Hospodin ukázal jako věrný, hodný důvěry, vyslychající prosby,

1 LINDEN, Nico ter: *Povídá se...* Heršpice: Eman, 1999, s. 116

2 LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry.* Benešov: EMAN, 2015, s. 107

osvědčuje víra vděčnost a věrnost: Hospodin dal — já oddávám (v28). Splnění slibu, tj. odevzdání Samuele, nepředstavuje pro Chanu ztrátu, ale logické pokračování příběhu, který s ní začal Hospodin. Opakují se tu v opačném pořadí motivy z v19: tam se klanějí — obdarování pokojem a za slíbením — a s tím vcházejí do domu svého. Kdežto nyní vcházejí — se Samuelem — do domu Hospodinova — aby se tu poklonil darovaný Samuel.

- *Chanina píseň* (2,1-10) je ozvěnou radosti Sáry (Gn 21,6-7) a předzvěstí radosti Marie (L 1,46nn). Je to písnička lidu víry, který poznává, že uprostřed tohoto světa není s Božími sliby odsouzen k zániku a hynutí. Vyzpívává radost z překvapivých činů naděje, vyznává, že Hospodinovo dílo spásy začíná vždy z opačného konce, než napovídají náboženské a společenské konvence (vv4-5.6.7-8; srv. Ž 113,7-9). Jedinečnost této spásy má za úkol ztělesnit pomazaný, mesiáš (v10). Vyznavačské důrazy této písně jsou jednou z důležitých linií biblického svědectví. V době makabejského povstání se z ní stal hymnus, který pak evangelista Lukáš vkládá do úst Marii. V české písňové tradici máme tento hymnus dobře zpracován v písni *Má duše Boha velebí* (EZ 627 nebo SV 176).

1.1.2 Úskalí

- Téma Božího slyšení úzce souvisí s *modlitbou*. Vyprávění by mělo podtrhnout modlitbu jako postoj otevřenosti, nikoli vypočítavosti. Při vyprávění o Chanině slibu zasvětit syna Hospodinu (1,11), je třeba vystříhat se náznaku, že jde o jakýsi „zbožný handl“ či návod, „jak se správně pomodlit, aby nás Pán Bůh vyslyšel“. Chana slibuje odvděčit se ve chvíli, kdy ještě nemá nic v ruce. Z jejího slibu mluví důvěra a naděje, nikoli vypočítavost.
- *Příběh rodiny a jednotlivců* má ve sz zároveň *kolektivní rozměr*. V praoteckých příbězích, stejně jako v tomto, ztělesňují neplodné opovrhované matky nezajištěnou, neúspěšnou a okolím opovrhovanou pozici Izraele v tomto (pohanském) světě. Náš způsob čtení sz nás přitom vede k tomu, abychom tyto příběhy vnímali pouze v individuální rovině. Proto je potřeba jasně si uvědomit a povědět, že jde o příběhy modelové a že do jednajících postav se promítá kolektivní zkušenost víry (a nevěry) Izraele. Právě tato rovina je pak vyzdvížena v Chanině (a později Mariině) chvalozpěvu.
- Chana ve své písni *zvedá roh proti nepřátelům*. Nejde ovšem o pomstychtivost či nenávist. Ale o vyjádření naděje, že tam, kde to svědkové víry prohrávají, poslouchají urážky a posměch, přece smějí počítat s Božím zastáním.

Nakonec nás nečeká zklamání a ztrapnění, komu a čemu že jsme to uvěřili, ale vítězství Božího království.

- V současnosti se stává čím dál větším problémem *bezdětnost*. Pokud toto hořké téma děti otevřou, připomeňte, že v příbězích tohoto ražení (viz Abraham a Sára a pod.) má motiv neplodnosti především „zvěstný význam“ (viz klíčové pojmy i předchozí odst.), není to prokletí. Pokud poselství příběhu zužitkovat v této souvislosti, tak snad zdůraznit „vylití hořkosti“ před Hospodina. A důvěru, že on otevírá budoucnost, byť by to nebylo vždy podle našich představ.

1.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-připravky/novy-zacatek-se-samuelem-dpns>.

•••••

1.2 PRO DĚTI

Kázání pro rodinné bohoslužby

Motivace – čím to je, že pokračují pořád dál oblíbené příběhy?

Na jaké seriály rády koukáte nebo si čtete? Proč myslíte, že ty seriály pokračují dál? (pokud je to těžká otázka, hned pokračujte: např.) To takhle dlouhé naplánovali ti, kdo je vymýšlejí a píší (spisovatelé a režiséři)? Nebo si je spíš oblíbili diváci, a tak pro ně tvůrci vymýšlejí pořád další pokračování? Víte, že mnohé seriály prostě skončí, když se na ně přestávají lidi koukat?

I my máme za sebou takovou sérii „Stvoření a Praotci“ (kteří to jsou? – můžeme je připomenout flanelografem, viz *Pomůcky*) a „Vyvedení z Egypta a cesta do zaslíbené země“. Obě dvě patří do první části, které se říká „Tóra“ (Mojžíšův zákon). Pak jsme pokračovali sérií o příchodu do země zaslíbené a o soudcích. Vzpomenete si na jména nebo příběhy? (Opět můžete užít flanelograf.)

Teď máme začít další sérii: o Samuelovi a králích a prorocích. Ale vždycky, když začíná další biblická série, není to proto, že by všichni chtěli

pokračování. Často to spíš vypadá, že se ten příběh zamotal, nebo že o hlavní postavu už nikdo nestojí.

A proto musí začít úplně znova. A to znamená začít od lidí – nebo od Hospodina?

Jak to bude tentokrát? Poslouchejte...

Posmívaná bezdětná Chana

V době soudců (jako byl Gedeon nebo Samson) žila na izraelských horách rodina. Bohatý muž Elkána, který – jak to v Izraeli tehdy bývalo – měl dvě ženy. Nebyly na tom stejně. Jedna měla děti, zatímco druhá byla bezdětná. Ta bez dětí se jmenovala Chana (podle ní se jmenují všechny Anny i Hany – jsou tady nějaké?). Znamená to Milostí obdarovaná, ale ona se cítila přesně opačně: Nemám děti, a to znamená, že mě určitě nikdo nemá rád, ani Hospodin. Ta druhá, co děti měla, se jmenovala Penina, Perla. Když si vyšla rodina na procházku, patřičně se nesla: Díky mně zůstane Elkánův rod zachován... Já jsem perla rodiny! Kde mohla, tam Chanu pěkně ponižovala: Tak co, Chano, pořád nic?

Jednou za rok chodila celá rodina na bohoslužby do svatyně v Šílo. Měli to hodně daleko (kdo je tady dnes z největší dálky?), ale o to víc se všichni těšili. To bude svátek! Budou Pánu Bohu děkovat – a taky bude hostina, jak se tam najedí a napijí!

Jenom Chana se netěšila. Právě při bohoslužbách v Šílo se jí Penina posmívala: Jen se na sebe podívej, co jsi zač! Děti nemáš, zač chceš Bohu děkovat...? Tehdy bylo Chaně nejhůř. Trápila se tak, že nic nejedla ani nepila. Když to její muž viděl, donesl jí plný talíř, objal ji a řekl: K čemu to je, pořád se takhle trápit? Nemysli, Chano, já vím, jak ti je. A já jsem s tebou a mám tě rád.

Modlitba ponižované

Když to takhle Chana uslyšela, řekla si: Třeba nejsem nemilovaná. Třeba mě vyslyší i Hospodin. A šla do svatyně a tam se modlila. Její modlitba, to byl ze začátku samý pláč a nářek: „Podívej se Bože, co jsem zač, jaké mám trápení, jak se mi posmívají. Takhle jsem skončila... Jsem úplně na dně.“

Ale když si u Hospodina vylila své smutné srdce, začala po chvíli mluvit jinak: „Hospodine, já věřím, žes na mne nezapomněl. Věřím, že mne ztrápenou slyšíš. I když se mi Penina posmívá, já věřím, že jsi jiný. Odvážuji

se důvěry, že pro tebe nejsem zapomenutá ani zavržená. A jestliže se na mne rozpomeněš a dáš mi syna... kdyby se něco tak nádherného stalo, bude sloužit jen a jen tobě.“

Vyslyšel Bůh

Od vrat svatyně sledoval Chanu starý kněz Élí. Viděl, že něco drmolí a přitom se jí třesou ramena, a dostával čím dál větší zlost. Co to tu ta ženská provádí? Určitě se na hostině opila! Obořil se na ni: „Přestaň pít! Koukej, jak tady vyvádíš...“ Ale Chana se bránila: „Já jsem se modlila, opravdově, z hloubky srdce! Vylévala jsem Bohu všechno své trápení...“

Na to jí starý Élí nic nemohl říct. A tak jen zabručel požeňání: „Jdi v pokoji, a Bůh ať vyslyší tvou prosbu.“ Ale pro Chanu jako by se změnil svět: Ano, svěřila jsem Hospodinu všechno svoje trápení. Ať to dopadne, jak chce, určitě mě vyslyšel. Teď mohu žít v pokoji.

A když pak šli domů, znělo jí pořád to slovo: „Jdi v pokoji.“ A znělo jí i večer, když šli spát, a znělo jí, i když zjistila, že bude maminkou, a znělo jí, když se jí nakonec narodil syn. A protože nezapomněla, jak to všechno bylo, a kdo ji slyšel a vyslyšel, dala svému synu jméno Samuel. Víte, co znamená? Vyslyšel Bůh. To jméno je vlastně kratičká písnička: Bůh slyší nářek ztrápených, opuštěných a ponížených. Nezapomíná na nás, dává nám novou naději.

Chana plní, co slibovala

Když Chana Samuele odkojila (to mu byly tak tři roky), šli zase do svatyně v Šílo. Starý kněz Élí (co nerozuměl Chanině modlitbě) tam ještě pořád seděl a Chana mu pověděla: Pamatuješ si mne? To já tady vylévala Hospodinu svou bolest a hořkost. A on mě vyslyšel, smiloval se nade mnou, dal mi tohoto chlapce. A tak já teď tenhle krásný a nečekaný dar, tohoto syna, dávám Hospodinu. Nech si ho tady, ať se u tebe učí, jak slyšet a poslouchat Hospodina.

Má duše velebí Stvořitele nových počátků

Chana je v tom příběhu taková „matka církev“. Protože i Boží lid si leckdy připadá bezvýznamný, odstrkovaný, posmíváný, bez budoucnosti. Ale, a to

je důležitější, z příběhů Boha Abrahamova (a o kom jsme si vyprávěli loni ještě? – Izákova, Jákobova, Josefova, Mojžíšova...) slyšíme: Dá se mu věřit, že nás slyší. Můžeme mu vylít srdce. A pro něj zbyteční nejsme. On chce pokračovat v tom příběhu, i když se tomu mnozí posmívají nebo nad jeho pokračováním zlomili hůl jak Penina nad Chanou.

A za to pak Chana děkovala Hospodinu, a velebila ho:

Má duše Boha velebí! Byla jsem ponížena a posmívána, a zastal se mne! Už jsem všechno viděla černě, a otevřel mi skvělou budoucnost! Ano, takový je náš Bůh, Bůh Izraele: Ztrápeným dá vyjít z nesnází – kdežto pyšné a sebejisté sráží. Zastává se chudáků, kteří se brodí v blátě – a překvapuje tím úspěšné a mocné. Kdo spoléhali na své síly, slávu a bohatství najednou padnou. Posmívané neplodné dává děti, kdežto sebejistá matka rodu nemá čím se pyšnit. Ti, kdo byli posmíváni a nad nimiž lámali hůl, mohou vykročit s novou nadějí! Takhle dává pokračovat svým příběhům. Sláva Hospodinu!

POMŮCKY Pokud jste zvyklí na *flanelograf*, můžete při motivaci užít figurek proaotců, Mojžíše, Jozua, soudců (viz *Flanelograf I a II*). Na příběh o Chaně by vám pak mohla stačit jedna nová figurka, kterou si nachystáte v poloze stojící (smutné), potom, klečící a plačící (modlitba), potom třeba těhotné (s bříškem) a nakonec vesele propěvující. Můžete využít figurek v různých pozicích, obkreslit je, a dát jim jedny vlasy, jedny šaty a pod.

1.2.1 Předškoláci

Pokud se bohoslužeb pro děti účastní převážně předškolní děti, můžete jim rozdat postavičky z flanelografu – a pak je vyvolávat jménem postavičky (děti mohou sedět v kroužku, kdo si nepamatuje, sedne si doprostřed, dokud ho někdo nevystřídá). Nakonec je volejte postupně ve správném dějovém pořadí a utvořte zástup. Skončíte např. tím – ten zástup zdaleka není celý – dnes začínáme druhou sérii – na konci bude aspoň dvakrát delší.

1.2.2 Mladší školní děti

Viz motivace na začátku kázání.

1.2.3 Starší školní děti

Co to znamená, že se něco „zašmodrchalo“? V jakých případech se toto přirovnání užívá? Už jste to někdy zažili sami?

Vzpomenete si, kdy se zašmodrchal příběh Božího lidu – Abrahama, Jákoba, Josefa, Mojžíše, soudců...? Co bylo příčinou? A co pomohlo?

(Rozhovor můžete vést místo motivačního uvedení jako připomínku, že se příběh Božího lidu neodvívá přímočaře, naráží na nepřátelství i vlastní slabost a selhání.)

1.2.4 Přesah

Proberte příběh a jeho postavy a zkuste je rozdělit na osoby významné a vážené a osoby obyčejné, bezvýznamné či pohrdané. S kterými Bůh počítá pro své další dílo?

Dává nám vyprávění návod, jak vymoci na Bohu splnění našich proseb?

Kamarád se vám svěřil: Slíbil jsem Pánu Bohu, že budu chodit pravidelně do kostela, když dostanu jedničku z té písemky, co jsem se na ni neučil. – Co si o tom myslíte vy?

Kdo si kdy Chaninu písničku taky zpíval? (Zpívala ji vlastně už Sára, když se dočkala Izáka... Marie při tom úplně nejslavnějším začátku, narození Ježíše... zpívají ji ti, kdo si nenechali namluvit, že Boží dílo už můžeme leda pohřbít).

•••••

1.3 LITURGIE

1.3.1 Písně

Nezná tu nikdo soužení mé (sv 217); Nám pomoz, Pane milý (EZ 631); To já ó Pane můj (sv 331); Chci Pána slaviti (EZ 167); Nás zavolal jsi, Pane (BTS 47); Má duše Boha velebí (BTS 29); Magnificat anima mea (Duše má velebí Pána) (sv 478)

1.3.2 Biblický text k zapamatování

Mé srdce jásosem oslavuje Hospodina, můj roh se zvedá díky Hospodinu. Má ústa se otevřela proti nepřátelům, raduji se ze tvé spásy. (1S 2,1)

1.3.3 Rituál

Píseň: Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Samuele navrhujeme *Nás zavolal jsi Pane, my proto přišli sem* (EZ 68o, BTS 47) nebo *Mluv, Pane můj, tvůj služebník slyší* (HA 137).

Kámen: Ve čtvrté úloze cyklu (*Pamatujme, Bůh nám pomohl...*) budeme vyprávět o kameni Eben Ezer, který připomíná Hospodinovu pomoc. Ale také všechno, co jí předcházelo. Můžete najít přiměřeně velký kámen, dát ho do klubovny pro nš nebo do modlitebny, a děti tam pokaždé napíšíou či nalepí co by z dnešního příběhu nechtěly a neměly zapomenout. Co to je za kámen se ovšem dozvedí až v neděli, na kterou připadá čtvrtá úloha. Jak s ním budete pracovat, jak ho využívat, si domluvte společně před samuelovským cyklem.

1.3.4 Okénko do bohoslužeb

Nebudete-li konat rodinné bohoslužby, využijte úvodní *Motivaci* (domluvte se s učiteli nš).

1.3.5 Modlitba

Slyšíš pláč opuštěných, Bože Chany a Samuele, a nasloucháš utrpení ponížených. Umožňuješ vylít si srdce, když nevíme, kudy kam. Otevíráš uši i srdce a učíš naslouchat. Tak obnovuješ věrnost a naději. Děkujeme, že patříme do zástupu těch, kdo ti vždy znova smějí naslouchat. A že se můžeme těšit, co o tobě a tvých činech zase uslyšíme. Amen.

TÉMA

Jaký musí být člověk, aby tu mohl být pro druhé

CÍL

Nabídnout dětem k promyšlení, že pomoc druhému člověku vyžaduje v první řadě umět naslouchat. A že není jedno, komu nasloucháme.

●●●●●●●●●●

2.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 2,11-3,21

2.1.1 Výkladové poznámky

- V textu je zásadní si uvědomit, co znamenala oběť. Bez toho není možné příběh pochopit, protože pak není jasné, v čem vlastně spočívalo provinění synů Élího i Élího samotného.

Oběť: Aby se mohl člověk setkat se svatým Bohem, musel vykonat posvátné obřady, úkony, které se liší od profánních činností a jsou dány zvláštními normami předepsanými pro kult. Mezi těmito obřady (očišťování a posvěcování) byla nejvýznačnější právě oběť, která spočívala v tom, že obětní zvíře přešlo ze světa profánního do světa božského. Obětovat (lat. *sacrificare*) znamená „činit posvátným“. Oběti bylo nezbytně třeba, neboť obětník sám nebyl schopen úplně přejít do božského světa. Přes všechny zasvěcovací ceremonie zůstával pozemským člověkem. Proto mu rituál předepisoval vzít jinou živou bytost, zvíře, bez jakékoli vady, která se bude Bohu líbit, a obětovat je na oltáři. Tato oběť byla zabita a strávena ohněm, a tak symbolicky stoupala k nebi. Nebo se její krví kropilo směrem ke svatyni,

kde byl Boží trůn (Boží přítomnost). Oběť byla zcela zbavena pozemské existence, aby byla pohlcena ohněm, jenž ji nesl k Bohu.

Starozákonní kult tedy nabízel obětní rituál jako schéma přiblížení se ke svatému (oddělenému) Bohu.

Tedy stručně: oběť umožňovala komunikaci mezi člověkem a Bohem. Jestliže Chofní a Pinchas ničili tuto možnost komunikace a Ělí je pouze napomenul a nechal je v úradě, bylo to zcela zásadní selhání, na které dopláceli lidé, kteří toužili po setkání s Bohem.

- Smysl a význam jmen – viz výkladové poznámky k předcházející úloze.
- Slovo bylo vzácné (3,1), dosl. *dělo se zřídka*. Přestože slouží Samuel ve svatyni, na místě prosyceném náboženskými rituály, neznamená to samo sebou blízkost věrohodného a nasměrovávajícího slova, jak ho zvěštovali proroci. Vypravěč od začátku směřuje pozornost k vztahu Boha a jeho lidu, postavenému nikoli na kultické praxi, ale na „oslovování a naslouchání“.
- Trojí Hospodinovo zavolání: Jde především o stvrzení, že se nejedná o klam a šálení, ale skutečné Hospodinovo zavolání. Trojí opakování zároveň charakterizuje Ělího: jeho problémem je duchovní slepota a hluchota. „Špatně slyší“ – neumí naslouchat a nerozpoznává Hospodinovo zavolání. Ělí není hluchý jen k Božímu zavolání, už předtím se projevila jeho „hluchota“ vůči prorockému varování (1S 2,29).
- Prorok: Boží zjevení je to, co činí proroka prorokem. Tímto zjevením může být „duch Boží“ (1S 10,10) nebo „Boží slovo, které přichází k člověku“ (Jr 1,2;4 a Ez 1,3). To způsobuje, že prorok mluví.
- Samuelova postava nese mnoho rysů: připravoval se na roli kněze, v Izraeli působil jako soudce (1S 7,15), ale v našem příběhu je nám Samuel představován v roli proroka.
- V celém úvodním příběhu o Samuelovi je on a jeho rodina představován jako protiklad k Ělímu a jeho rodině. Chofní a Pinchas odmítají Boží slovo a ničí komunikaci s Bohem, Samuel Boží slovo slyší a vyřizuje.

2.1.2 Úskalí

Boží jednání, zvláště vůči Ělímu, je pro děti – jestliže necháme jako hlavní problém to, že Chofní a Pinchas urážejí Boha – nepochopitelné. To, co Ělí svoji slabostí vůči synům ve skutečnosti udělal, bylo, že umožnil ubližovat lidem, kteří toužili po komunikaci s Hospodinem. Pán Bůh se tu nechová jako uražený despota, ale jako zastánce svého lidu.

2.1.3 Odkazy

MUROŇOVÁ, Eva, HAVEL, Tomáš Cyril: *Dnes budu tvým hostem.*

Metodika pro přípravu dětí mladšího školního věku ke svátosti smíření a svátosti eucharistie. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2007, oddíl *Ježíš uzdravuje hluchoněmého.*

Já jsem tady a zpívám. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2010.

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/samuel-slysi-dpns>.

••••••••••

2.2 PRO DĚTI

2.2.1 Předškoláci

Z hnědých šátek vytvoříme bránu (nevyplněný oblouk). Děti, to je brána. Do brány je možné vstoupit a ocitneme se najednou někde jinde, než jsme byli. Kam vede brána? Do města, do hradu, do statku... Ale brána kdysi byla také místem, kde se lidé setkávali, kde spolu mluvili. Jakou barvou bránu vyplníme, aby se nám to líbilo? Vyplňujeme šátky různých barev a děti při tom říkají, co jim různé barvy připomínají.

To jsou všechno krásné barvy, které nás zvou, abychom do brány vstoupili. A my si k tomu zazpíváme písničku (píseň *Své uši otvírej* ze zpěvníku *Já jsem tady a zpívám*).

Zkusíme vyplnit bránu černými šátky. Děti odpovídají, jestli se jim to líbí nebo ne. Jestli taková brána zve, aby si v ní lidé povídali nebo jestli vzbuzuje strach. Takovou krásnou barevnou branou byl, děti, kdysi chrám. Lidé tam přicházeli, aby mohli být s Pánem Bohem. Ale když tam sloužili Chofní a Pinchas, stal se chrám branou černou. Když tam lidé šli, už si nezpívali, ale báli se, co zase po nich budou Chofní a Pinchas chtít. Jak jen to udělat, aby se tam zase těšili? Nevěděli. A byli z toho smutní.

Ale Pán Bůh na ně nezapomněl. Když ho Chofní a Pinchas nechtěli poslouchat, zavolal na Samuele. Nevadilo, že to byl ještě kluk, hlavně, když

slyšel, když na něj Pán Bůh mluvil. A najednou bylo veseleji. Děti si každé vyberou barevný šátek a překryjí jimi černé šátky v bráně. Přitom zpívají píseň Svě uši otvířej.

Díky Samuelovi se lidé už nebáli, že brána k Pánu Bohu je zavřená. Díky Samuelovi měli radost, protože věděli, že Pán Bůh na ně nezapomněl, že má o ně starost.

POMŮCKY Různobarevné šátky.

2.2.2 Mladší školní děti

Děti se rozdělí po dvou. Podle počtu dětí připravte nějaké sladkosti a umístěte je v místnosti. Jeden ze dvojice si zaváže oči a druhý ho slovně naviguje k místu, kde je umístěná sladkost. Obtížnost trasy volte podle stáří dětí.

Po hře si popovídejte s dětmi, jak se cítily, když měly zavázané oči. Jak dobře se jim šlo, když je ten druhý navigoval.

Pro lidi z Božího lidu bylo a je důležité, aby slyšeli Boží hlas. Aby věděli, jak mají žít v zaslíbené zemi. Proto přicházeli a přinášeli oběti, aby věděli, že nejsou sami, že je Pán Bůh provází. Ale co dělat, když s obětmi pomáhali takoví lidé jako Chofní a Pinchas? Tito dva Élího synové si z oběti Hospodinu dělali legraci – to, co lidé přinášeli, protože stáli o to žít ve smlouvě s Hospodinem a chtěli dodržovat její ustanovení, Chofní a Pinchas jako oběť vůbec nenabídli a prostě si to uvařili k obědu. Jsou tedy lidé ztraceni? Nezapomene na ně Pán Bůh, když jim Chofní a Pinchas brání přinášet oběti?

Pán Bůh to zkusil tak, že upozornil Élího, že takto to dál nejde. Že Élí musí s chováním svých synů něco udělat, protože svým chováním ubližují. Ale Élí selhal. Nedá se nic dělat, je nám ho trochu líto, ale selhal. Nezastal se lidí, kvůli kterým ho Pán Bůh povolal do funkce, ve které byl.

Dobře, ale když Élí selhal, co s tím? Dá se ještě něco dělat, nebo Élí a jeho synové definitivně znemožnili, aby se Boží hlas dostal až k lidem? Ne a stokrát ne! Žádný člověk nemůže diktovat, jestli Pán Bůh bude promlouvat k lidem. Jestli je bude provázet a pomáhat jim.

A náš příběh nám vypráví, jak nečekaně se to děje. Proto oslovuje Pán Bůh Samuele, který rozhodně neměl takové zkušenosti jako Élí, nebyl tak vážený jako Élí, ale Pán Bůh k němu promluvil. A Samuel naslouchal. A poslouchal. A proto se stal tím, který mohl pomáhat lidem. Tím, že jim ukazoval cestu. Tím, že jim připomínal, že Pán Bůh k lidem mluví, že se

o ně stará a neopouští je. Na závěr společně zazpívejte píseň *Samuelova prosba* (sv 185).

POMŮCKY Šátky, sladkosti.

2.2.3 Starší školní děti

Na začátku přečtete nebo převyprávějte příběh v základních rysech bez hodnotících prvků.

Jaké znáte výrazné postavy v naší historii? Bylo mnoho vojevůdců, bylo mnoho státníků, ale my dnes hledáme někoho, kdo by zapadal do našeho příběhu. Příběhu o naslouchání nejen Bohu, ale také lidem. Kdo by lidem chtěl pomoci nacházet cestu životem.

A najednou se nám výběr velice zužuje. Zkusíte si na někoho vzpomenout? Známe mnoho těch, kteří si na vůdce jenom hrají a kterým jde jen a jen o vlastní prospěch. Jak to jen poznat? Ten, který sám umí naslouchat, učí druhé, aby i oni slyšeli. To nedokázali Chofní a Pinchas, kteří si hleděli jen svých zájmů a zabraňovali lidem, aby mohli naslouchat Hospodinu. To nedokázal Élí, protože pro něj byli důležitější jeho synové než jeho a jejich úkol, který dostali od Hospodina. To, co nedokázal Élí, dokázal Samuel, který slyšel Boží slovo a vyřídil ho Élímu.

Slyšet a učit naslouchat. V naší historii je asi nejznámější postavou, která se o to snažila, Jan Amos Komenský. Co o něm víte? My o něm vlastně především víme, že byl pedagog. A i ve své době velice uznávaný pedagog. Byl tím, který se snažil naučit děti vnímat svět kolem sebe, chápat ho, naslouchat mu.

„Když sem v tom věku byl, v kterémž se lidskému rozumu rozdíl mezi dobrým a zlým ukazovati začíná, vida já rozdílné mezi lidmi stavy, řády, povolání, práce a předsevzetí, jímiž se zanášejí, zdála mi se toho nemalá býti potřeba, abych se dobře, k kterému bych se houfu lidí připojiti a v jakých věcech život trávití měl, rozmyslil.“

Koho si vzít na takové putování jako rádce? Jaký hlas má poutníka provázet?

„I vyšel sem od sebe sám a ohlédati se počal mysle, odkud a jak začítí. Vtom ihned nevím, kde se tu vezme člověk jakýsi křepkého chodu, obratného vzhledu a řeči hbité, takže mi se nohy, oči, jazyk, vše na obrtlíku míti zdál. Ten přivina se ke mně, odkud a kam bych měřil, dotazoval se. Já, že sem z domu svého vyšel a v světě se provandrovati a nětco zkusiti úmysl

vmysl mám. Schváliv mi to: ‚Kde pak vůdce jakého máš?‘ řekl. Já odpověděl: ‚Žádného nemám, Bohu a svým očím se důvěřuji, že mne nezavedou.‘ ‚Nezpravíš nic,‘ řekl on.“

To si mysleli Chofní a Pinchas. Že lidé mají smůlu, že jim Pán Bůh nepomůže a životem je provázet nebude. Že si tak s lidmi mohou dělat, co se jim zlíbí, že jim mohou ubližovat. S tím nesouhlasil Samuel. Věřil, že Pán Bůh mluví. Naslouchal mu a vyřizoval Jeho vůli. Proto dokázal být průvodcem v labyrintu světa. A to je také to, o čem vypráví Jan Amos Komenský ve svém Labyrintu světa a ráji srdce – že nemáme poslouchat špatné průvodce, ale že je třeba učit se naslouchat Božímu hlasu, který nás nenechá zabloudit.

Na závěr zazpívejte píseň *Někdo mě vede za ruku* (EZ 176).

POMŮCKY J. A. Komenský: Labyrint světa a ráj srdce – je možné si s textem v závislosti na stáří dětí víc pohrát.

2.2.4 Přesah

Otevřenost k Božímu hlasu vede k otevřenosti hlasu lidí kolem nás. Najednou je slyšet hlas uprchlíků, nemocných, bezmocných, sociálně vyloučených. A také těch, které máme vedle sebe a kteří potřebují naši pomoc.

•••••

2.3 LITURGIE

2.3.1 Písně

Samuelova prosba (sv 185); *Příměluva* (sv 21); *Pěj hosana* (sv 41); *Prosba* (*Dej mi, Pane, víru*) (sv 44)

2.3.2 Biblický text k zapamatování

A Hospodin přišel, stanul a zavolal jako předtím: „Samueli, Samueli!“ Samuel odpověděl: „Mluv, tvůj služebník slyší.“ (1S 3,10)

2.3.3 Rituál

Píseň: Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Samuele navrhujeme *Nás zavolal jsi Pane, my proto přišli sem* (EZ 68o, Bts 47) nebo *Mluv, Pane můj, tvůj služebník slyší* (HA 137).

Kámen: Ve čtvrté úloze cyklu (*Pamatujme, Bůh nám pomohl...*) budeme vyprávět o kameni Eben Ezer, který připomíná Hospodinovu pomoc. Ale také všechno, co jí předcházelo. Můžete najít přiměřeně velký kámen, dát ho do klubovny pro nš nebo do modlitebny, a děti tam pokaždé napíšou či nalepí co by z dnešního příběhu nechtěly a neměly zapomenout. Co to je za kámen se ovšem dozvědí až v neděli, na kterou připadá čtvrtá úloha. Jak s ním budete pracovat, jak ho využívat, si domluvíte společně před samuelovským cyklem.

2.3.4 Okénko do bohoslužeb

Před odchodem dětí do nedělní školy: Měli jste někdy zalehlé uši? Bylo vám to příjemné? Když člověk špatně slyší, neví pořádně, co se kolem něj děje, v rozhovoru s ostatními mu to silně překáží.

2.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti, že nám otvíráš uši jeden pro druhého. Děkujeme, že se smíme učit si být vzájemně povzbuzením a pomocí. Prosíme, otevři nám uši pro tvé ujištění, že jsi s námi a vedeš nás po své cestě. Amen.

TÉMA

Hospodinova sláva není vázána na lidské představy a úspěchy

CÍLE

- Děti si uvědomí, že neúspěchy Božího lidu neznamenají, že to prohrál Hospodin.
- Děti začnou rozlišovat mezi důvěrou v Hospodinovu věrnost a pověrou, která si to u Pána Boha „umí zařídit“.
- Děti potkají směšnost pohanství, spoléhajícího na modly.

.....
3.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 4,1-6,16

3.1.1 Výkladové poznámky

- *Krise Izraele*: 1S 4-7 odráží jednu z nejkrizovějších etap příběhu starozákonního lidu. Kněz a soudce Elí selhává ve svém úřadě. Svazek dvanácti kmenů byl naprosto rozvrácen. Novou jednotící postavou se stává Samuel (1S 4,1), proto i příběh vyprávíme s odvoláním na něj, byť se v něm fakticky nevy-skytuje.
- *Místo Eben Ezer* je zmiňováno už v 1S 4,1 a 5,1. Příběhy 1S 4-7 se k němu vztahují všechny. Kámen *Eben Ezer* (*Až potud nám pomohl Hospodin*) (1S 7,12) nebude tedy jen památkem slavného vítězství, ale má připomínat i předchozí prohry a jejich příčiny. Proto má smysl „rituál s kamenem“ (viz *Rituál* v závěru úlohy) zařadit už v rámci tohoto vyprávění.
- *Rozdíl mezi ustanoveným a povoláním* je v době soudcovské i královské době patrný. Slovem Hospodinovým je *povolán* soudce, vévoda, prorok, prorokyně.

Mluví a jednájí, protože je k tomu pověřil Hospodin. Ustanovený je vyučený kněz, král nebo dvorský prorok (1Kr 22). Ti pak jednájí z moci svého úřadu. To nevylučuje, že Hospodin někdy mluví i skrze ně.

- *Kněz a soudce Elí* představuje rozpolcenost postavy, svázané s funkcí spíš rodem a tradicí než vědomím živého povolání. Není schopen reagovat na kritiku převrácené obětní praxe, projevuje slabost ve vlastní rodině a nakonec nechá volný průběh pověře Izraele. Jeho obavy o truhlu (4,13nn) přitom signalizují, že si byl vědom, jak trestuhodné manipulace se jeho synové dopustili.
- *Truhla (schrána) smlouvy* symbolizuje Hospodinovu blízkost zástupům Izraele během jejich putování do země zaslíbené i skrze postupující čas³. Jejím prostřednictvím projevuje Bůh věrnost příběhu vyvedení a povolání a připomíná svou svatost a jedinečnost.⁴ Je znamením toho, že Boží věrnost neskonale přesahuje naše odhodlání, naši rozhodnost – i naši únavu, nedověru a pochyby.
- *Příběh o ukořisťení truhly* (1S 4) lidu víry dosvědčuje, že Boží přítomnost a pomoc si nelze vynutit. Boha si nelze „odnést“ s sebou do boje. Boží přítomnost nelze mechanicky spojit s určitými náboženskými předměty. Dojde-li k tomu, mění se víra v modlářství – a příběh o drtivém vítězství pohanů, kteří zmobilizovali své síly (4,9), jasně ukazuje prázdnotu takového modlářství.
- *Příběh o působení truhly mezi Pelištejci* dosvědčuje: Když je Izrael na hlavu poražen a všechny jeho jistoty obráceny v trosky – a především, když už nikdo nečeká nic od Hospodina jakožto božstva poražených – tehdy si sám Hospodin zjednává respekt mezi pohany. Vítězní Pelištejci truhlu vystaví jako důkaz bezmoci Hospodinovy a moci Dágonovy, ale jejich božstvo padne na tvář před truhlou („klaní se“ jí). Oni sami jsou navíc postiženi epidemií pohlavních chorob, naznačujících výmluvně, že jejich božstvo plodnosti přestalo fungovat. Nakonec se sama vrací, obtěžkána dary pro Hospodina na usmířenou. Tato vyznavačská ironie dosvědčují Boží svrchovanost, která se brání jakékoli lidské manipulaci.
- *Sláva Hospodinova* (4,21-22) souvisí s truhlou. Ne, že by z ní „vyzařovala“ jako z populárního náboženského předmětu. Sláva souvisí v hebrejštině s pojmem „váha, tíže“. Jméno Ikábod (Je po slávě, Už žádá sláva), které

3 viz Ex 29,42nn, Nu 10,33, aj.

4 srv. Biblický slovník, s. 285

umírající vdova po Pinchasovi dává synovi, vyjadřuje přesně, k čemu došlo: Hospodinovo Jméno ztratilo (vinou pověrečnosti izraelských kněží) mezi národy váhu. Mohou se posměšně ptát „Kde je ten jejich bůh?“ (srv. Ž 115,2), nebo se posmívat Izraeli jako Penina Chaně v 1S 1. Tento důležitý motiv se pokoušíme dětem převyprávět volně jako „nářek matek“ na začátku bodu iv (Nářek a nový začátek).

Další pokračování příběhu (kap. 5 a 6) však dosvědčuje, že Hospodin mezi pohany zjednává svému jménu váhu a respekt sám. Pelištejci dělají, co mohou, aby Hospodin „nadlehčil svou ruku“. Nestali se jeho vyznavači, ale začali ho jako Boha Izraele a vysvoboditele z Egypta (1S 6,6) brát vážně.

- *Povoz s truhlou* táhnou nedávno otelené krávy. (1S 6,7) Podle pelištějských věstců tedy nejpravděpodobnější bude, že se i s povozem obrátí zpátky k Pelištejcům, jakmile zaslechnou bučet svá hladová telata. Tak si Pelištejci „pojišťují“, že povoz s truhlou neodjede zpět k Izraelcům nedopatřením.

3.1.2 Úskalí

- *Respekt k truhle* jako symbolu Hospodina putujícího mezi národy není důrazem misijním – nevypráví se tu o zázraku, který má obrátit na víru pohany. Je to poselství, kriticky zaměřené na duchovní krizi Izraele: I když sami jako Boží lid nemáme sílu věřit, že Hospodinovo dílo nekončí, on sám mu razí cestu. Zesměšnění pohanů lze pak rozumět jako zesměšnění našeho respektu k momentální převaze pohanství.

Zejména starším dětem nezamlčujte, že na nápad vzít si sebou truhlu – a s ní Hospodina – přišli *starší Izraele*, nikoli nějakí neškolení „prostáčci“. U duchovních průšvihů často platí, že „ryba smrdí od hlavy“. Proto také příběh vyprávíme z pohledu tatínka – pamětníka.

- *Příběh neodmítá truhlu* jako zbytečný předmět. Ve většině starozákonních příběhů má truhla kladnou funkci a zvěstný význam. Připomíná putujícímu Izraeli: Bůh je s vámi a razí vám cestu (putování ze Sinaje [Nu 10], přechod Jordánu [Joz 3], dobytí Jericha [Joz 6, srv. též Ž 68 – píseň „pochodující truhly“]). Problém je, když se víra zvrhne v pověru a ze znamení Boží svatosti a vysvoboditelského jednání si udělá magický podnos, na kterém si chce Hospodina „odnést“, kam potřebuje.
- *Nádory*, o kterých je řeč v kap. 5 (podle Kralických vředy v tajných místech, neduhy na zadku), nemají nic společného s rakovinou. V původním významu šlo o napadení pohlavních orgánů, o „zneplodnění“ vítězů. Vypravěči

- jde především o to zesměšnit ty, kdo se cítí být na koni a s truhlou smlouvy zacházejí jak sebestí „stěhováci“. Při četbě 5. kapitoly má zaznívat úlevný „smích víry“, čemuž termín nádory rozhodně nepomůže. Vyprávění pro děti může být v této fázi docela volné, tak aby plnilo funkci, o kterou jde textu.
- *Protimagickou linii příběhu* nepředstavujte jako pouze biblický či starozákonní problém. Dnešní doba je plná pověr, často i toho nejhrubšího náboženského zrna (astrologie a pod). V literatuře typu fantasy se s magií běžně pracuje, neuškodí, když se zeptáte, zda to děti znají a dokáží odlišit od běžné reality.
 - Pověrou je ovšem i spoléhání na zásady typu „o peníze jde až na prvním místě“ atd. To, co Bible zobrazuje jako pověřené spoléhání na amulety a náboženské předměty, je do značné míry spoléhání na zákonitosti, kterými se na první pohled řídí vztahy mezi lidmi, v politice, na úřadech – zákonitosti, které si lidé chtějí naklonit především tehdy, když se ocitají v úzkých (podlézání a kývání nadřízeným, splynutí s davem, poskytování výhod, úplatků, vzájemných protislužeb, ponižování těch, kdo přecházejí a pod). Biblické protimodlářské a protimagické důrazy toto spoléhání odhalují jako to, co nás připravuje o svobodu.

3.1.3 Odkazy

ALLMEN, Jean Jacques von: *Biblický slovník*.

Praha: Evangelické nakladatelství, 1991, s. 285

MISKOTTE, Kornelis H.: *Biblická abeceda*. Heršpice: EMAN, 1996, s. 140-141. (Oddíl z kapitoly *Posvěcení* – zjistíte tu, proč je Hospodin mj. *Sabotér, Záškodník, Diverzant, Posměvač...*)

•••••

3.2 PRO DĚTI

3.2.1 Předškoláci

Začněte rozhovorem na téma: Prohráli jste nějakou hru? Záleželo vám na vítězství? Co jste udělali, abyste příště nedopadli tak špatně?

Navržená motivace vám umožní soustředit se na to, jak reagujeme na prohry, na to, když jsme konfrontováni s vlastní slabostí. Příběh potom můžete vyprávět

jako dosvědčení Božího vysvobození pro ty, kdo si sami šáhli „na dno“ a nemají jak se odrazit. Líčení úvodních prohraných bitev můžete zestručnit na jednu, kdy Izrael ztrácí truhlu.

i. Motivace

ii. Vezmeme si sebou truhlu smlouvy!

iii. Ztracená v prohraném boji

iv. Nářek a nový začátek

POMŮCKY Viz mladší školní věk.

3.2.2 Mladší školní děti

Jako motivaci použijte rituál s kamenem. Pokud se vám z nějakých důvodů nehodí, můžete s dětmi začít rozhovorem o porážkách, o tom, jak jim čelit, a jak jsme v pokušení pomáhat si třeba i pověrou. V tom případě pokračujte ve vyprávění až od bodu ii. Vezmeme si sebou truhlu smlouvy!

i. Kámen

Pojďte sem, děti. Co to tu máme? (Kámen.) K čemu může takový osamělý kámen být dobrý?

(Nechte děti, ať samy navrhnou: rozcestník, k odpočinku atd. Pokud na to samy nepřijdou, můžete navázat: Takový kámen, to může být také památník – připomíná události a příběhy, které se u něj odehrály.)

Takový kámen – památník – stál i u městečka Mispa. Měl jméno: „Kámen pomoci“. Když šly děti v Izraeli s rodiči občas na vycházku nebo jely s tátnkem okolo pracovat na pole, ptaly se: Co je to za kámen?

– To je „Kámen pomoci“.

– A to když si na něj šáhnu, bude mi Pán Bůh pomáhat? Hurá! Nebudu se muset učit do školy, kámen mi pomůže při zkoušení!, radovali se kluci. A holky si zas říkaly: – Pomůže mi najít nejhezčího kluka, ostatní mi ho budou závidět!

– A nebo mi pomůže se schovat, abych nemusel na poli celej den pomáhat. Vždyť je to pěkná otrava! – zabrumlal polohlasně někdo další...

– Ale takhle přece Hospodin nepomáhá!, zlobil se tatínek.

- A jak teda? Co to je za pomoc?, ptaly se děti.
- No, to je docela dlouhý příběh. Poslouchejte:

ii. Vezmeme si sebou truhlu smlouvy!

Znáte starýho Samuele? Co občas přijde, shromáždí nás a vypráví nám příběhy o Hospodinu? Tak ten příběh začíná, když byl Samuel ještě dítě jako vy:

Učil se ve svatyni v Šílo u starého kněze Eliho, (co neuměl pořádně napomenout své dva vyžírky, Chofniho a Pinchase). A tam v té svatyni byla také uložená truhla smlouvy. Truhla připomíná, Hospodin je nám věrný. A chce nám pomáhat. Hlavně nám pomáhá, abychom my šli věrně po jeho cestě. Jenomže právě s tím, jít věrně po jeho cestě, máme my, jeho lid velké potíže.

Tehdy faráři a vůdcové lidu vymysleli: Vezmeme truhlu smlouvy sebou, až půjdem bojovat s Pelištejci. Oni sem vždycky přijdou, mají líp vyzbrojené vojáky, je jich víc. Ale když si vezmeme s sebou truhlu smlouvy, Hospodin nám určitě pomůže vyhrát. Vždyť to bude, jak kdybychom si ho tam odnesli s sebou.

iii. Ztracená v prohraném boji

A tak když příště vtrhli Pelištejci do naší země, vzali naši otcové truhlu smlouvy. Šli do boje, zpívali písně z kostela a všichni volali: Hurá! Máme sebou Hospodina! Pomůže nám vyhrát!

Pelištejci tehdy měli docela nahnáno. Ale pak se vzchopili. Řekli si, je s nimi jejich Bůh, Hospodin, co je vysvobodil z Egypta!? Musíme bojovat o to usilovněji! Bojovali – a připravili nám strašnou porážku. Spousta tátnků tehdy zahynulo, dokonce i kněží, kteří nesli truhlu smlouvy, synové starého Eliho. A co bylo nejhorší, truhlu smlouvy, od které jsme si slibovali zázračnou pomoc, si odnesli Pelištejci jako kořist!

Když se to dozvěděl starý kněz Elí, Samuelův učitel, hrůzou se zhroutil, spadl ze svého sedadla a zemřel.

A tady ten kámen nám připomíná: My jsme to s tou Boží pomocí chápali úplně špatně. Nebyla to víra, ale pověra. A pověra přinese malér lidem a udělá ostudu Hospodinu.

iv. Nářek a nový začátek

Maminky po té hrozné porážce doma dlouho nařikaly. Oplakávaly tatínky, co se nevrátí, a oplakávaly i truhlu smlouvy. „Zůstaly jsme s dětmi úplně bez pomoci!“ nařikaly. „Každý si na nás teď dovolí. A příběhy o Hospodinu už vůbec nikdo nebude brát vážně. Ani u nás, ani mezi Božími nepřáteli! Pelištejci budou vystavovat kořist, truhlu smlouvy a budou do celého světa vytrubovat: Takhle skončil Hospodin, Bůh těch izraelských chudáků! Jen se pojdte podívat!“

Ale pak nám Samuel vyprávěl úplně šokující zprávy z pelištejské země:

Jak se dalo čekat, Pelištejci si vystavili truhlu smlouvy před sochou svého božstva. Jako by to byla jeho kořist a jeho majetek. Ale ráno přišli – a jejich Dágon leží na zemi! Tváří k podlaze! Jak kdyby se před Hospodinovou truhlou klaněl až k zemi! Jak kdyby jí vzdával poctu!

Pelištejci se rozhlídli, jestli to nikdo neviděl, a postavili sochu Dáгона zpátky na podstavec. Jenže druhý den ráno přijdou – a Dágon zas leží před truhlou smlouvy! A kdyby jen to! Hlava se mu odkutálela z trupu, ruce upadly. Hned bylo vidět, to není žádný bůh, je to jen dřevěná modla, kterou zhotovil nějaký řemeslník.

Když nám ty historiky Samuel vyprávěl, i ty uplakané izraelské mámy přestaly naříkat a večer to dětem vyprávěly pro pobavení.

v. Schrána smlouvy se vrací

A ještě větší radost měly, když slyšely, že Pelištejci nakonec s náramnou úctou naložili truhlu smlouvy na vůz – a poslali s mnoha dary zpátky do zaslíbené země. Naložili schránu na vůz, obložili zlatými dary – jako že obětují to nejdražší – a do povozu zapřáhli krávy bez kočího: Ať si truhla smlouvy jede kam chce a dá už nám pokoj! Jenže i přitom zkusili kličku, takovou typicky pohanskou: do povozu zapřáhli krávy, které měly ve stáji čerstvě narozená telátka. Říkali si – jen co krávy uslyší bučet tele hladem, obrátí to zpátky k nám – a tak se „zázračně“ ukáže, že truhla přece jen patří nám! Ale krávy táhly s truhlou smlouvy i se všemi drahými dary rovnou do zaslíbené země.

A nám bylo jasné – Hospodin neskončil! Není závislý na tom, aby mu pomáhali lidé. I když jeho lidé dočista zklamou, přestanou mu věřit a prohrajou svůj boj, on může začít úplně znova. Sám. I když se mu nepřátelé chtějí posmívat, přece ho nakonec musí vzít vážně. Tohle ten Kámen pomoci připomíná úplně jasně.

A my si od té doby navíc jasně pamatujeme: Hospodin je nám věrný. A chce nám pomáhat. Hlavně nám pomáhá, abychom my šli věrně po jeho cestě. I když právě s tím, jít věrně po jeho cestě, máme my, jeho lid tak velké potíže.

Děti středního školního věku zkuste zapojit aktivněji. Vzhledem k tomu, že příběh je svým způsobem poučením, co není víra, můžete nechat děti, ať během vašeho vyprávění zvednou ruku nebo vykřiknou, když to podle nich budou aktéři dělat špatně. Popř. můžete rozdělit děti na dvě skupiny, které budou soutěžit. Každopádně to ale musí zdůvodnit, a vy jim jejich zdůvodnění můžete „prohloubit“.

POMŮCKY Kámen (raději větší, aspoň 30 cm vysoký, viz také instrukce k *Rituálu*); obrázek truhly smlouvy (např. M. Hájek, *Biblická dějprava*, Praha 1985, s. 41); Flanelograf II.

3.2.3 Starší školní děti

Rituál s odkládáním

Motivace: Rozdejte dětem lístky a tužky. Zeptejte se jich, zda užívají nějaké „magické slůvko“, zaříkávadlo, zázračnou formulku, od kterých očekávají štěstí a úspěch při hře, ve škole a pod.? Nosí amulet? Co si od něj slibují? (Téma můžete konkretizovat např. viz přesah, bod „pojistit si úspěch a výhru“.) Na každý mohou anonymně napsat, které pověry a „pojišťovací“ rituály a zvyky jsou jim blízké. Nenuťte děti k tomu, aby se „přiznávaly“ před ostatními, nemoralizujte je. Spíš jde o to vytvořit prostor, aby si děti problém pojmenovaly a v další fázi odložily a pohřbily své pověry jako nepotřebné smetí.

Příběh o Izraelcích a Pelištejcích: Vyprávějte příběh (nebo můžete společně číst vybrané oddíly). Vyprávění či čtení přerušujte otázkami:

Jak Boží lid přistupuje k truhle smlouvy? S vírou, nebo jako k nějakému amuletu?

Jak k truhle smlouvy přistupují Pelištejci?
Co příběh vidí kriticky, z čeho si dělá legraci?

Jak příběh promluvil k nám: Jak teď vidíte, co jste napsali na lístek? Chcete něco změnit?

Lístky posbíráme – do pytlíku, košíku a pod – a potom se děti zeptáme, jestli je napadá, co s nimi. Ukázal nám příběh nějaké řešení? Bude dobré zprovodit je ze světa, aby bylo jasné, že už na ty věci nedáme. (Pokud se rozhovor rozvine, můžete pokračovat: Napadá vás nějaký způsob jak naše falešné jistoty zesměšnit, ukázat, že pro nás nic neznamenají? – a potom to s dětmi rovnou udělat).

POMŮCKY Papírky, tužky, popelnice (na lístky) apod.

3.2.4 Přesah

Můžete použít jako námět k dalšímu rozhovoru, nebo – podle situace – i jako rozhovoru uvádějícího do vyprávění:

- *Nezapomínat:* Kde jsou ve vašem okolí památníky? Jak starých událostí se týkají? Vzpomínalo by se na tyto události i bez památníků? Zdědili jsme ve sboru nějaký předmět, který nám stejně jako babičkám a dědečkům, když byli mladí, připomíná Boží věrnost?
- *Pojistit si úspěch:* Prohráli jste někdy nějakou hru? Dostali jste ve škole špatnou známku? Co vás na tom nejvíce mrzelo a co jste pak udělali? Znáte pověry, které pomáhají sportovcům? Co si myslíte o modlitbě některých fotbalistů před zápasem? Je výrazem pověry, nebo té víry, k níž zve Samuel? Není lepší, když sportovce vyhecuje k nadprůměrnému výkonu např. nafoukanost soupeře? Lze si nějak vynutit na Pánu Bohu, aby zasáhl v náš prospěch?
- *Humor:* Znáte nějaké vtipy s náboženskou tematikou? Jsou urážkou Pána Boha, nebo se spíš vysmívají povrchní lidské víře? Napadlo by vás, že vyprávění o truhle mezi Pelištejci je takový „kameňák“, zesměšňující pelištejská božstva? Koho měl rozesmát?
- *Církevní pověra:* Může se stát kostel, modlitebna, Bible, nádobí k večeři Páně, křestní konvička, ... předmětem stejné pověry, jako se stala truhla smlouvy za časů Eliho? Jaká falešná božstva, modly, magické pomůcky byste přikázali

odvrhnout v dnešní době? Musí jít jen o věci spojené s náboženstvím? Víte, co to je úcta k ostatkům, kdy se vyskytuje a kdo proti ní vystupoval?

- *Odpovědnost*: Jaké znáte „funkcionáře“? Jsou ku prospěchu? Máme funkcionáře i v církvi? Je nutno kritizovat faráře a církevní funkcionáře? Kdo si to může dovolit? Na jakém základě?

•••••

3.3 LITURGIE

3.2.1 Písně

Má duše Boha velebí (sv 176); *Bůh je náš Pán a Král* (EZ 607);
O pokání (sv 276); *Voláme z hlubokosti* (EZ 492); *Odpust'* (sv 233);
Bůh kdyby se k nám nehlásil (EZ 188); *Až potud nám pomáhal Hospodin z milosti* (EZ 550); *V nebi je trůn* (sv 360)

3.2.2 Biblický text k zapamatování

Žalm 115,1-4; možno říkat střídavě:

P (předřečník): *Ne nás, Hospodine, ne nás, ale svoje jméno oslav*

v (všichni): *pro své milosrdenství a pro svou věrnost!*

P: *Proč by měly pronárody říkat: „Kde je ten jejich Bůh?“*

v: *Náš Bůh je v nebesích a všechno, co chce, koná.*

P: *Jejich modly jsou stříbro a zlato,*

v: *dílo lidských rukou.*

3.2.3 Rituál

Píseň: Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Samuele navrhujeme *Nás zavolal jsi Pane, my proto přišli sem* (EZ 680, BTS 47) nebo *Mluv, Pane můj, tvůj služebník slyší* (HA 137).

Kámen: Ve čtvrté úloze cyklu (*Pamatujme, Bůh nám pomohl...*) budeme vyprávět o kameni Eben Ezer, který připomíná Hospodinovu pomoc. Ale také všechno, co jí předcházelo. Můžete najít přiměřeně velký kámen, dát ho do klubovny pro ně nebo do modlitebny, a děti tam pokaždé napíšu

či nalepí co by z dnešního příběhu nechtěly a neměly zapomenout. Co to je za kámen se ovšem dozvedí až v neděli, na kterou připadá čtvrtá úloha. Jak s ním budete pracovat, jak ho využívat, si domluvíte společně před samuelovským cyklem.

3.2.4 Okénko do bohoslužeb

Můžete provést rituál s kamenem, zvlášť pokud ho máte pod dobu probírání příběhů z 1S umístěný v kostele či modlitebně.

3.2.5 Modlitba

Oslavujeme tvé jméno, Hospodine. Zastáváš se lidí zmatených a beznadějných, obnovuješ odumřelou důvěru v tvé jednání. Rozveseluješ uplakané. A také pomáháš rozlišit pověru a víru, Hospodine. Díky, že při tom všem počítáš i s námi. Amen.

**PAMATUJME, BŮH NÁM POMOHL
(EBEN EZER – KÁMEN POMOCI)**

TÉMA

Bůh v našem životě jedná a je dobré si to připomínat, on nás vede cestou života. Boží jednání v našem životě zanechává stopy. Všímáme si těchto stop?

CÍLE

- Děti hledají stopy Božího jednání ve svém životě. Kdy mi Bůh pomohl?
- Děti si uvědomí, jak v jejich životě jedná Bůh. Jaké stopy zanechává?
- Děti se naučí připomínat si to, co s Bohem prožily.

.....

4.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 7

4.1.1 Výkladové poznámky

- Klíčovým momentem této kapitoly je znovuobnovení smlouvy (7,3-4), se kterým souvisejí obřady pokání, očista od modlářství a vyznání vin (7,6). Narážíme zde na dílo tzv. deuteronomistické redakce, která zdůrazňuje, že obnova politické nezávislosti Božího lidu vyrůstá jedině z obnovy duchovní. Vypravěč svým podáním zdůrazňuje, že při pohledu nazpátek lze navazovat daleko spíše na duchovní zápasy (vyznání vin, pokání), než na zašlou slávu vítězství v bitvě. Ani kámen, upomínající na Boží pomoc, není jen pomníkem vítězné bitvy, nýbrž připomínkou celého tohoto zápasu.
- Po ztrátě truhly je řeč o dvacetiletém období krize, během kterého se uprostřed Izraele o Hospodina nikdo nezajímá. Samotný div navrácení truhly (kap. 6) nijak nepohnul s přesvědčením většiny Božího lidu, že od

Hospodina se už nedá nic čekat. Na tomto pozadí se pak jeví zcela jinak jak pokání v Mispě, tak darované vítězství nad Pelištejci.

- Čerpání a vylévání vody má snad více rovin: Může se jednat o jakousi oběť. S velkou námahou vytáhne člověk drahocennou vodu ze studny a pak ji jen tak vyleje. Říká tím: Nezasloužím si tvé dobré dary, Hospodine. Může se ale také jednat o znamení vylévání srdce před Hospodinem, voda je znamením života, jejím vyléváním se naznačuje, že když Hospodin nesešle svou vláhu, požehnání, bude ohrožen život sám. Když litujeme svých hříchů, vyléváme své srdce před Bohem, cítíme lítost. Voda může připomínat slzy.
- Když se Pelištejci doslechli, že se Izraelci shromáždili do Mispy, vytáhla pelištejská knížata proti Izraeli. Pelištejci se mohli domnívat, že shromáždění Izraele znamená přípravu na válku. Špatná interpretace jednání toho druhého může vést ke konfliktu.
- Hospodin onoho dne zahřměl mocným hlasem proti Pelištejcům a uvedl je ve zmatek. Prvek častý i v jiných Hospodinových bojích. Vojsko je mocné, když jedná jako jeden muž, když věří veliteli a smyslu věci. Když toto není, chová se jako zmatený dav a je nebezpečné vlastně i samo sobě. Trest pro Pelištejce odpovídá provinění: Nemají víru v nejvyššího Velitele a smysl všeho, jejich trestem je proto zmatek. Izrael je takto zachráněn.
- Po událostech spojených s putováním schrány smlouvy, vyličených v páté a šesté kapitole 1S, se v sedmé kapitole přenášíme do pozdější doby, v níž „celý izraelský dům zatoužil po Hospodinu“ (1S 7,2), odstranil ze svého středu pohanské modly a sloužil jenom Jemu. Bůh na projev víry ze strany svého lidu odpověděl. Izrael s Boží pomocí pod Samuelovým vedením zvíťazil nad Pelištejci a osvobodil jimi okupovaná města.

4.1.2 Úskalí

- Kámen pomoci (Eben Ezer), není jen nějaký pomník postavený na památku vítězné bitvy. Credo *Až potud nám pomáhal Hospodin* se netýká jen darovaného vítězství, ale je i připomínkou všeho, co předcházelo a co si národy i dějepisci (zvl. pak legendarizující) připomínají jen velice neradi.
- Nevykládat zkratkovitě jako automatismus: Musím se kát, abych byl zachráněn; pokání pak vede k automatické záchraně Bohem. Pokání však nečiníme jen ve chvílích nouze a jen proto, aby nám Hospodin pomohl. Pokání ale patří k hledání té pravé cesty životem a cesty s Bohem. Lítost nad vlastními chybami mi pomůže. Ne vždy sice mohu napravit své chyby a jejich důsledky. Mohu ale pozměnit svůj směr a jít dál.

4.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/eben-ezer-kamen-pomoci-dpns>.

••••••••••

4.2 PRO DĚTI

4.2.1 Předškoláci

Víte, co to je stopa? Co zanechává stopy? Zvířátka, lidé, klacek, kterým malují do písku...

Když udělám něco dobrého, zanechá to pěknou stopu. Když třeba něco namaluju. Nebo zasadím kytičku a ona vyroste a vykvete. Ale někdy se nám také věci nedaří. Někdy se mi třeba stane, že shodím sklenici s vodou na zem. Sklenice se rozbije, na zemi zůstanou střepy a louže. To je také stopa. Přijde maminka a všimne si, že je koberec mokrý. Někdo by se dokonce mohl o střepy zranit. Když se mě pak maminka nebo tatínek zeptají, co se stalo, co odpovím? Mohu přiznat, že jsem to udělal/a já? Mohu říct, že je mi to líto. Někdy zaviníme i věci, které jsme nechtěli. Chceme to napravit.

V životě za sebou zanecháváme stopy. Co jsou hezké stopy? Co děláme rukama, nohama?

Rukama mohu někoho pohladit a on to cítí. Nohy mě zase nesou za kamarády, se kterými si mohu hrát. Můžeme spolu třeba postavit hrad z písku. To je také stopa.

Otiskneme ruku na papír. K tomu namalujeme, koho bychom chtěli pohladit, nebo komu bychom chtěli udělat radost.

Když děláme radost druhým lidem, děláme radost i Pánu Bohu.

POMŮCKY Barvy na tělo, krabice s pískem, obrázky stop zvířat, papíry, pastelky.

4.2.2 Mladší školní děti

Hledáme stopy, které jsou schované po místnosti. Jsou to stopy Boží. Stopy jsou očíslované a my z nich na stole nebo na zemi uprostřed nás vytvoříme cestu. Na každé stopě může být slovo, které napovídá něco o stopách, které Bůh ve světě kolem nás obtiskl. Tato slova ale můžeme hledat i s dětmi, přemýšlet o nich. Například: Stvoření, láska, přátelství, dotek... I v mém životě zanechává stopy Bůh. Bůh nás vede životem, jeho stopy můžeme následovat, on nám ukazuje cestu životem. Vidíme stopy Boží kolem sebe? Možná je musíme trochu hledat, jako jsme hledali stopy na začátku hodiny. Některé byly vidět na první pohled, některé ne.

Minulou hodinu jsme si povídali o tom, že je dobré Bohu naslouchat. Že máme někdy uši zalehlé, nebo si na nich doslova sedíme. Dnes si zase povídáme o tom, jak je důležité umět se kolem sebe dívat. Mít otevřené oči. To důležité ale také cítíme, vidíme nejen očima, ale i srdcem. Když máme oči pro všechno jiné než pro Pána Boha, můžeme něco z jeho stop ve světě přehlédnout.

Izraelskému lidu se to na jejich cestě s Pánem Bohem také stalo. Místo toho, aby hledali Boží stopy kolem sebe, vytvořili si různé sošky a modly a dívali se na ně. Od nich si slibovali pomoc. Ta ale nepřišla. A tak začali po dlouhé době zase doopravdy toužit po Pánu Bohu. Když v životě hledáme cestu a nevidíme kolem sebe stopy, které by nás vedly, potřebujeme najít nějakého průvodce, člověka, který se vyzná a povede nás. Tím byl pro Boží lid Samuel. Ten Pána Boha slyšel a mohl Izraelce upozornit na správnou cestu, kterou mají ve svém životě jít. Izraelci tedy Samuela prosili, aby jim tu cestu prozradil a Samuel to udělal. Řekl jim, že nejprve musí přiznat, že udělali chybu. To tak v životě bývá, že než můžeme začít znovu, potřebujeme si přiznat, jak na tom jsme. Co jsme třeba udělali špatně. Teprve pak můžeme jít dál. Celý Izrael tedy litoval toho, že opustil pravou cestu s Pánem Bohem. Shromáždili se do jednoho města, jmenovalo se Mísopa. Jenomže jejich nepřátelé to pozorovali a řekli si, Izrael se shromažďuje do jednoho města, to on se asi chystá k boji. A řekli si, pojďme, raději na ně zaútočíme jako první, abychom se pak sami nedivili. A vytáhli do boje. Toho se samozřejmě Izrael lekl. Co teď? Pomůže mu Pán Bůh? Samuel se za Izrael modlil a Pán Bůh se Izraele zastal. Zmátl hlavy jejich protivníkům a ti propadli zmatku, a tak je Izrael nakonec porazil. Na znamení toho, že Bůh svůj lid neopustil a provází ho, ukazuje mu cestu, pomáhá mu, postavil

Samuel znamená, které to má Izraeli připomínat. Samuel vzal velký kámen a postavil ho tak, aby tento kámen mohl připomínat, že je to Pán Bůh, který nám pomáhá. Samuel proto tento kámen nazval Eben-ezer, kámen pomoci.

To je také jedna stopa, která nám může připomínat něco důležitého. Totiž, že Pán Bůh v našem, v mém, životě jedná.

Akce

Otiskneme nohy nebo ruce na papír a napíšeme k nim, za co jsem Bohu vděčný/vděčná. Jak a kde všude působí Bůh v mém životě? Kde zanechává stopu? Jakou stopu zanechávám já ve světě, aby to ukazovalo k Pánu Bohu? Aby to ukazovalo cestu druhým lidem?

Varianta: Navázat na zkušenost: Člověk vídá kolem cest kamenná se skupení – někde jen dva kameny, to člověk většinou přehlédne, někdy je kamenů více, malých, velkých. Kdo jde kolem nich a je pozorný, všimne si jich. Může se pak zastavit, zamyslet se. Nad lidmi, kteří tudy asi šli přede mnou, ale také nad tím, kam šli, jaký cíl sledovali. Poutník pak může přidat svůj kamínek na tu kterou hromádku a ta pak ukazuje cestu lidem, kteří tudy jdou po něm.

Někdy je kámen postaven na místě, kde se máme zastavit k modlitbě. Je to znamení, zde se něco stalo. Zde někdo někomu odpustil – smířil kameny... Zde začal můj nový život. Když jsem šel odsud, byl jsem někým jiným. Izrael si při pohledu na kámen Eben-ezer připomíná, že mu Hospodin pomohl a že mu odpustil. I my s sebou někdy životem vlečeme kameny či balvany svých vin. Pokud je s sebou vláčíme dlouho, jsme z toho pěkně unavení. U Hospodina ale můžeme takové kameny, své viny, nechat. Když je nám líto toho, co jsme udělali, Pán Bůh nám odpouští a nevzdává to s námi. Dál nás vede cestou života. A tak to nyní můžeme vyzkoušet. Každý si vezměte z této hromady svůj kámen. Ten představuje něco, co vás tíží. Napište to na kamínek a půjdeme do zahrady a tam je položíme. Vytvoříme tak hromadu, která připomíná, že nám Pán Bůh odpouští a vede nás životem tak, že se v něm neztratíme.

Bůh je naše pomoc. Je dobré na to nezapomínat a připomínat si to. Když přiznáme své viny, vlastně se z něčeho zlého může stát znamení, které ukazuje dobrou cestu.

POMŮCKY Vystřížené stopy nebo obrázky stop, papíry pro každé dítě, barvy na tělo, případně kameny.

4.2.3 Starší školní děti

Bůh v našem životě jedná a jeho jednání zanechává stopy. Ale i náš život zanechává stopy a ty mohou ukazovat k Pánu Bohu.

Izrael po dvaceti letech znovu zatouží upřímně po Hospodinu, lituje svého odpadnutí a kaje se. Samuel Izraeli pomáhá najít cestu zpět k Hospodinu a ten pak Izraeli pomáhá. Samuel staví na památku toho kámen Eben-ezer – Kámen pomoci. Další generace si pak u tohoto kamene mohou připomínat Boží vedení.

Co to je stopa: otisk po někom, kdo tu byl a už tu není. Kdo může zanechat stopu? Člověk, zvíře, ale také hudba, událost, příběh... Mnohé stopy mají pro lidi význam, například připomínají něco hezkého, nebo naopak něco smutného. Některé stopy jsou hluboké, jiné mělké, povrchní, snadno se smyjí, zahladí. Některé stopy vidíme, ale nerozumíme jim, nechápeme je. Nemůžeme rozpoznat, kdo je tu zanechal a proč.

Přemýšlíme, jaké stopy jsem já zanechal/a ve svém životě, jaké stopy zanechává můj život? Jaké stopy chci po sobě zanechat? Stopy, které se u druhých otiskly hluboko, podle kterých se pozná, kým jsem. Stopy, které bych nejraději zahladila, smazala...

Asi jste už byli na výletě, na výpravě? Kdo určil cíl a směr? Šli jste sami, nebo vám někdo ukazoval cestu? Možná vás vedli vaši rodiče nebo nějaký vedoucí výpravy. Ten, kdo takovou výpravu vede, by se měl dobře orientovat nebo znát cestu. I když ale jdeme novou a neznámou cestou sami, může nám něco ukazovat správný směr? Stopy těch, kdo tudy šli před námi? Některé stopy nás ale mohou zavést na nesprávnou cestu. Které stopy budeme následovat?

Stalo se vám například, že jste se na výpravě ztratili? Někdy se to stát může. Napadne vás, kdy?

(Chtěli jsme jít zkratkou, ale neuvědomili jsme si, kde jsme... cesta pak byla naopak delší nebo sice kratší, ale mnohem náročnější... Ztratili jsme se, protože jsme neměli dobrou mapu, neuměli jsme ji použít, zorientovat se, neposlouchali jsme toho, kdo nás na správnou cestu upozorňoval, přehlédli jsme značku a špatně odbočili...).

Jak jste našli správnou cestu po tom, co jste se ztratili? Museli jsme si přiznat chybu, svůj omyl, vrátit se... Museli jsme tedy napravit svou chybu. Nebo ji korigovat opravou směru. Novým určením směru, novým zacílením. Tak je to i v životě. Když uděláme chybu, něčím se proviníme, něco

se nám nepovede, zanechá to viditelnou stopu. Třeba když někoho zraním a on se rozpláče. Jeho slzy jsou stopy jeho smutku. Co mohu udělat, když se mi takto něco nepovede? Jak se cítím, když se mi něco nepovede, když někoho zraním, když někomu zalžu... Tíží mě to jako kámen. Vina mě tíží. Nemohu dobře spát, nemohu se druhému podívat do očí. Cítím, že je třeba něco udělat, napravit to, co jsem udělal/a. Zbavit se toho kamene, který mi nedá dobře dýchat. Jak?

Vyznání viny, omluva...

Smírčí kameny: Takové nové zacílení v životě mohou připomínat smírčí kameny. Nalezneme je na místech, kde se stal nějaký zločin. Stojí zde na památku viny, ale i odpuštění.

I náš život se takové cestě podobá. I tady na této cestě potřebujeme někoho, kdo nás vede. Tím, kdo nás v životě chce vést je Pán Bůh, ale jeho vedení ne vždy vnímáme. Izrael na tom byl podobně. Pán Bůh ho vedl. Ale protože jeho hlas Izrael někdy neslyšel, měl někdy docela zalehlé uši, o tom jsme si povídali minule, tak potřeboval i lidského vedoucího a tím byl Samuel. Samuel lidem říkal, co je dobré a co špatné. Co mají dělat a čeho naopak mají nechat, aby se jim na té cestě s Pánem Bohem dobře šlo. Aby na ni dobře viděli.

Když jdeme my přírodou, lesem, poli, vídáme kolem cesty různé věci. Někdy je to ukazatel cesty, na stromech vídáme značky, které nám ukazují, kudy jít. Někdy kolem cesty ale vidíme i jiné ukazatele. Lidé sem postavili kříže, kameny nebo třeba kamínky. Tato znamení nám přímo neukazují cestu, ale něco nám připomínají. Co by nám mohl připomenout kříž nebo třeba kaplička u cesty?

Náš život víry se dá přirovnat k cestě. Na té s sebou někdy neseme těžké kameny svých vin. Je dobré se z nich vyznat, litovat svých činů a přijmout Boží odpuštění a pomoc. Naše lidská lítost, návrat k Bohu, Boží věrnost. To vše je dobré si připomínat – třeba něčím tak viditelným, jako je kámen u cesty.

Aktivita: Co jsme prožili s Pánem Bohem. Vzpomeneme si?

Rozdejte dětem papíry s obrázky stop. Vyberte si z otázek, dětem je postupně nabízejte k přemýšlení, případně je napište k obrázkům stop.

Odkud a kam jdou a směřují? Děti přemýšlí o své životní cestě: Kde začala, kudy již prošla, vedla? Kam vede? Které události a lidé mě v životě ovlivnili?

Například křest, co dalšího mě oslovilo, zaujalo, potkalo? Co ve mně zanechalo otisk, stopu, silný dojem? Co mi v životě dává smysl? Je v mém životě něco jako červená niť, která propojuje jednotlivé zážitky a dává jim smysl? Smysl svého života hledá každý z nás sám. Co dělá život životem je řada nejrůznějších událostí, zkušeností, rozhodnutí, setkání. Při pozorování různých životních cest mohou děti přemýšlet i o stopách Božích a stopách Lásky Boží v životě. Zde hraje roli naše představa o Bohu. Jak si představuji, že Bůh jedná v mém životě? Jak mohu pocítit jeho jednání? Je to pro nás postřehnutelné? Citelné? V tomto hledání a uvědomování si stop Božích v mém životě můžeme zdůraznit právě křest jako znamení milujícího Božího přijetí. Křest jako jedna z pocítitelných Božích stop v mém životě.

POMŮCKY Obrázky kamenů u cest, Božích muk, smírčích kamenů; pro akci obrázků stop (inspirace viz *Odkazy*).

4.2.4 Přesah

Ve středověku bylo možno při trestání provinilců uplatnit systém tzv. smírčího práva, kdy byl provinilci uložen nějaký úkol, kterým odčinil svůj zločin. Takovým úkolem kromě vyrovnání s postiženou rodinou mohlo být i vytesání a vztyčení kamenného kříže na místě, kde byl zločin spáchán. Podobným symbolem je křížový kámen, což je kříž vytesaný do kamene a nemá tudíž klasický „křížový“ obrys.

Soudnictví ve středověké západní Evropě vycházelo z křesťanského kanonického práva, založeného na hodnotách duchovních, svědomí a rozumu. Život na naší zemi nám daroval Bůh. A lidský život, byl chápán jako nejvyšší hodnota. Pro spásu lidí, jejich vykoupení od hříchu Ježíš Kristus zemřel na kříži. Vraždou, usmrcením člověka pohrdl jedinec Kristovou výkupnou obětí a darem stvoření. Toto jednání si vůči živoucímu Bohu žádalo usmíření – potvrdit, že si křesťané váží Vykupitelova kříže. A tak vedle odškodnění pozůstalých byli pachatelé zločinu odsuzováni ke stavbě smírčích křížů.

Křížové kameny byly stavěny také jako upomínka na pohromy, například morové epidemie.

4.3 LITURGIE

4.3.1 Písně

Samuelova prosba (sv 185); *Přímluva* (sv 21); *Pěj hosana* (sv 41); *Modlitba Tomáše Moora* (sv 56); *Až potud nám pomáhal Hospodin z milosti* (EZ 550); *V tebe, Bože, doufám* (EZ 620); *Důvěřuj se v Pána* (EZ 623); *Nám pomoz, Pane milý* (EZ 631)

4.3.2 Biblický text k zapamatování

I vzal Samuel jeden kámen a položil jej mezi Mispu a Šén. Dal mu jméno Eben-ezer (to je Kámen pomoci) a prohlásil: „Až potud nám Hospodin pomáhal.“
(1S 7,12)

*Naše duše s touhou vzhlíží k Hospodinu, on je naše pomoc, náš štít. (Ž 33,20)
Všechnu naději jsem složil v Hospodina. On se ke mně sklonil, slyšel mě, když o pomoc jsem volal. (Ž 40,2)*

4.3.3 Rituál

Píseň: Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Samuele navrhujeme *Nás zavolal jsi Pane, my proto přišli sem* (EZ 680, BTS 47) nebo *Mluv, Pane můj, tvůj služebník slyší* (HA 137).

Kámen: V dnešní úloze je možno navázat na předchozí hodiny, protože se bude vyprávět o kameni Eben Ezer, který připomíná Hospodinovu pomoc. Ale také všechno, co jí předcházelo. Můžete najít přiměřeně velký kámen, dát ho do klubovny pro nš nebo do modlitebny – a děti tam pokaždé napíšu či nalepí – co by z dnešního příběhu nechtěly a neměly zapomenout. Co to je za kámen, se ovšem dozvedí právě dnes. Mohou sem nalepit i stopu...

4.3.4 Okénko do bohoslužeb

Dvě možnosti, podle toho, jestli budete pracovat více se stopami nebo kameny. Vzít do bohoslužby stopu (např. vystřiženou z papíru) nebo kámen.

Stopa: Poznáte, co mám v ruce? Co vám tato stopa připomíná? Možné odpovědi: zimu, cestu, následování... S dětmi si dnes budeme povídat o stopách v našich životech. Kdo v našem životě zanechává stopu?

Kámen: Co mám v ruce? Jaký je kámen? Možné odpovědi: Těžký, studený, tvrdý... O takový kámen můžeme zakopnout, nebo jím třeba hodit do dálky. Dnes si ale budeme s dětmi povídat o tom, jak nám kameny mohou ukazovat cestu životem. Pokud se děti vrací z nedělní na konec bohoslužby, mohou přinést ukázat namalované a popsané stopy. Nebo ukázat obrázek kamene, nebo kámen a vyprávět, co společně prožily. Kámen jsme odložili, protože představoval to, co se nám nepovedlo a nám je bez něj lehčeji. Nebo vyprávět o tom, že nám kámen může připomínat důležitou událost, cestu. Zmínit stmelující rituál samuelovských příběhů: Děti mohou říct, co přibýlo na kámen, na který každou nedělní píší, co nechtějí zapomenout.

4.4.5 Modlitba

Bože, náš Otče, děkujeme ti, že nám v životě pomáháš. Děkujeme ti za to, že nám odpouštíš, když se nám v životě někdy něco nepovede. U tebe nacházíme útěchu, potěšení a pomoc. Děkujeme ti, že nás těšíš a znovu nám ukazuješ cestu životem. Chceme si to připomínat, abychom na to nezapomněli.

TÉMA

Izraelci jsou nespokojeni, jak se v zemi soudí a cítí se ohroženi, když na ně dorážejí nepřátelská vojska, a proto chtějí mít krále, jako ho mají ostatní. Hospodin Bůh vyvolí Saula a Samuel ho slavnostně pomazává za krále.

CÍLE

- Děti si připomenou, jak tomu bylo, když vznikalo v Izraeli království.
- Starší děti si promyslí, co to pro lidi znamená ne/mít krále.
- Děti si promyslí, jaký by vládce měl být.

.....

5.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 8; 10,17-27

5.1.1 Výkladové poznámky

Předtím, než vzniklo v Izraeli království, vedli zemi soudcové (např. Samuel, Gedeon, Debora, Samson). Jejich činnost se ale zpravidla omezovala na jeden kmen, a nikdy na celý svaz dvanácti kmenů. Posláním bylo především bránit ohrožené soukmenovce (i silou), vysvobodovat je (i silou); dále bránit území a např. rozsuzovat interní pře. V rámci každého kmene pak existovala rada, která se scházela a společně spolurozhodovala a řešila další vnitřní věci.

Kniha Soudců, na niž navazuje První Samuelova, končí konstatováním: „V těch dnech neměli v Izraeli krále. Každý dělal, co uznal za vhodné.“ (Sd 21,24)

Knihy Samuelovy a Královské se ve svých vyprávěních snaží přijít na příčinu ztroskotání Izraele jako země v okamžiku babylonského zajetí. Za jeden z hlavních důvodů považovali přecenění a zpohanštění královské instituce.

Ve starověku byl král mnohem víc než jen hlavou státu. Byl vtělením boha či bohem samým, nebo byl bohem zplozen a uctíván jako boží syn. Jako bůh na zemi nepodléhal zákonům, ale stál nad nimi. Byl zárukou plodnosti a prosperity země. Poddaní byli jeho pouhými otroky a on neomezeně rozhodoval i o jejich životě. Se vznikem královského postu v Izraeli se otevírala otázka, jakou funkci má král mít, když už jednoho panovníka lid má? Někteří krále odmítali neustále, protože jeho ustanovení brali jako pohrdnutí Hospodinem: „Což nevysvobožoval dosud Hospodin svůj lid z každé tísně...?“ V tom, jakou izraelský král měl mít funkci, byl – dle M. Biče – největší tehdejší zádrhel, protože egyptský ani babylonský král jako vzorový příklad nemohli sloužit.

Snahu po vymezení královny moci nalezneme v Deuteronomiu, kde se nachází Zákon pro krále (17,14-20), ve kterém jsou jasně formulovaná některá pravidla, např.: krále vyvolí Hospodin, nesmí to být cizinec, nesmí mít za cíl přivést Izraelce znovu do Egypta (!), nesmí mít mnoho žen, majetku...

Jednotlivé kmeny řídily rady, zástupci starších. Lze si představit, jak náročné a zdoluhavé muselo být někdy jednání, bylo-li k usnesení zapotřebí naprosté většiny. Nemluvě o tom, mělo-li se sejit všech dvanáct pokolení a na něčem se shodnout. Zklamání z neschopnosti se dohodnout a ze vzájemné nesolidarity kmenů bylo proto zřejmě příčinou proměny státního uspořádání (vznik království a jmenování krále) v Izraeli.

Postavy: Samuel – soudce, kněz, prorok (více viz předchozí úlohy); ve stáří ustanovuje za soudce své syny (viz Sd 3,9 – soudce povolává Hospodin).

Jóel, Abijáš – synové Samuelovi, kteří jako soudci brali úplatky a přeraceli právo.

Saul (Vyžádaný) – syn Kíšův z nejmenšího rodu Benjamínova; „mezi Izraelci nebylo hezčího muže nad něj“ (1S 9,2). Když je pomazán za vévodu, strýci nic neřekne. Výsostný znak Pelištejců, jak se od něho po pomazání očekává, neroztříští; neudělá nic (viz 1S 9). Při ustanovování krále nepočká na losování a odchází do zbrojnice. Po volbě mu někteří ničemoví odepřou vzdát královskou poctu. To pak dělá, že neslyší.

Pelištejci – rozpínavý, vůči Izraeli nepřátelský národ.

Lid izraelský chce nad sebou krále, aby je soudil a chránil před okupanty, jak je tomu u všech jiných národů. Po varování Samuele znovu lid opakuje svou žádost mít krále. Po pomazání křičí: „Ať žije král!“ Někteří mezi nimi (ničemové 10,27) nově zvoleným králem pohrdají; což se má za to, že pohrdají Hospodinem, který Saula vybral.

Místo a čas: Saul vládl 40 let, asi v rozmezí let 1050-1010. Mispa – svatyně; zde Hospodin ukázal, kdo se má stát králem. Ráma – místo, kde soudil Samuel. Beer-šeba – místo, kde soudili Samuelovi synové.

5.1.2 Úskalí

Budete-li číst v 1S kapitoly 8-12, narazíte na odlišnost v přijímání krále a království jako takového. Je to dáno tím, že tento celý úsek pochází z různých tradic. Jedna z nich je vůči království výhradně kritická; druhá jej přijímá radostně jako Boží dar. Dar je ale spojen s nebezpečím, kterého si je vědoma linie kritická, neboť ví, jak to s Izraelem nakonec všechno dopadlo (vyhnanství, okupace). To, že se obě linie ve starozákonním líčení udržely, pro nás může být výzvou nechat vyznít i obě polohy v pohledu na království tak, aby děti neodcházely s tím, že království je buď jen špatná, nebo pouze dobrá instituce.

5.1.3 Odkazy

PRUDKÝ, Martin, HELLER, Jan a kolektiv: *Obtížné oddíly Předních proroků*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.

BIČ, Miloš: *Ze světa Starého zákona I*.

Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1986.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-připravky/o-prvním-kralovství-prvním-krali-dpns>.

5.2 PRO DĚTI

5.2.1 Předškoláci

Vyprávění

Jednou přišli za Samuelem lidé a říkali mu: „My chceme mít krále. Tak jako to mají jiné národy.“ Ale Samuelovi se nelíbilo, co mu řekli a co chtějí. A proto se modlil k Bohu a Bůh mu odpověděl: „Udělej, co chtějí. Vyberu jim sám krále. Ale nejprve jim vysvětlí, jak se s králem budou mít a co všechno od nich bude král žádat.“

Samuel tedy řekl lidem: „Král bude posílat vaše syny do válek. Budete muset pro něho pracovat na polích a všechno, co rozkáže, pro něho budete dělat. Vaše dcery budou na královském hradě za služebné. Z toho, co vám vyroste na polích, si vybere to nejlepší. A mnoho dalšího.“ Ale lid byl neoblomný a zůstal při tom, že chce mít svého krále.

Izraelci byli totiž tehdy hodně nespokojení, jak to v zemi chodilo a moc se báli, když se kolem jejich území shlukovala nepřátelská vojska, která jim chtěla vpadnout do země. A tak chtěli, aby je někdo schopný a udatný vedl a dovedl ubránit. A mysleli, že jim v tom král pomůže. A pořád naléhali na Samuele, aby jim pomohl najít krále. A tak Samuel na pokyn, který mu dal Bůh, vybral mladíka, který se jmenoval Saul. Když se Saul postavil do prostřed, mezi lidmi, všechny je svou výškou převyšoval. A tak měli Izraelci svého prvního krále a země Izrael se tak stala královstvím.

Aktivita

Poproste děti, ať si samy pro sebe rozmyslí, co by udělaly, kdyby byly králem; co by udělaly jako první.

Dobrovolník se posadí na trůn (jedna jediná židle) kolem prostor, ve kterém se všichni ostatní posadí na zem.

Někdo z dospělých mu nasadí korunu na hlavu, přes ramena přehodí plášť, do rukou vloží ostatní vladařské insignie. Poté král vyhlásí, co by učinil, řekl, přikázal, zakázal... jako první:

„Já, král/královna... (*jméno*) jsem se rozhodl/-a, učiním, přikazuji, zakazuji...“

Po prohlášení se zeptejte děti sedících kolem, zda se jim výnos krále líbí. Líbí-li se, ať to dají najevo: tleskáním, radostí, výkřiky Ať žije král... Nelíbí-li se, ať to dají najevo: bučením, dupáním, voláním třeba neee.

Každé z dětí by mělo vymyslet svůj vlastní pokyn a pokud možno neopakující se.

Máte-li „vyspělou a argumentace schopnou“ skupinku, můžete se děti zeptat, vznikne-li rozpor v pohledu na královské výnosy, zda jsou dobré nebo špatné: Proč je to dle tebe výnos špatný? V čem? V čem je výnos dobrý? Pomůže někomu?

POMŮCKY Koruna (z papíru) můžete s dětmi vytvořit na místě; žezlo (vařečka), jablko, plášť.

5.2.2 Mladší školní děti

Když Samuel zestárnul, ustanovil za soudce nad Izraelem své syny. Ale ti nebyli jako on; soudili podle úplatků a ne podle práva. A tu k němu přišli nespokojení izraelští starší a řekli mu, že se jim nelíbí, jak jeho synové soudí. A že se cítí ohroženi před nepřátelskými národy, které se opakovaně pokouší vpadnout do Izraele.

„Chceme mít krále,“ řekli Samuelovi, „tak jako ho mají ostatní národy.“

Samuelovi se to nelíbilo. I modlil se k Bohu. A Bůh Samuelovi odpověděl: „Udělej, co chtějí. Nepohrdají tebou, ale mnou. Ale napřed je důrazně varuj, co všechno od nich bude moci král žádat.“

A tak jim Samuel řekl, co je čeká: král jim vezme syny a nechá je bojovat; dcery si vezme do svého sídla a budou tam dělat kuchařky a uklízečky; dále pro sebe zabaví nejlepší pole a vinice; ze všech výnosů budou muset odevzdávat desátky; atd. Lid ale od svého neodstoupil a nadále stál za svým, že chce krále.

Potom svolal Samuel všech izraelský lid, všech dvanáct kmenů Izraele. A řekl: „Toto vám vzkazuje Bůh: Já Hospodin jsem vás vyvedl z Egypta a vysvobodil vás ode všech vašich nepřátel. Vy ale chcete lidského krále, budete ho mít. Předstupte, abych ho mezi vámi vybral.“ A tak předstupovali zástupci jednoho pokolení po druhém. Byl určen kmen Benjamin, nejmenší ze všech kmenů; a z něho pak muž jménem Saul, syn Kíšův. Ale on nebyl v tu chvíli k nalezení. A tak ho běželi hledat. Když ho přivedli a postavil se

mezi ně, všimli si, že je pěkně rostlý a všechny výškou převyšuje. A začali s radostí volat: „Ať žije král“.

Poté se všichni rozešli do svých domovů, i Saul se vrátil domů. Někteří jen zůstali pokoutně stát a mezi sebou si šuškali: „Tenhle, že nás má ochránit před cizími vojsky?“

5.2.3 Starší školní děti

Náměty k rozhovoru

- *Práva a povinnosti vladaře*: Jaká jsou práva vladaře? Nechte se volně inspirovat verši z příběhu 1S 8,11nn. Měl by mít také nějaké povinnosti? A jaké?
- *Král jako soudce*: Vybavuje se vám nějaký biblický příběh, kde se král ujme role soudce? Jak to přesně bylo?
- *Bez prezidenta, bez vlády, bez parlamentu...* Můžete ale také zvolit bližší svět účastníků: starosta, zastupitelstvo, úřad (ředitel, zástupci, kancelář). Zamyslete se nad tím, jak by to v zemi/městě/šколе vypadalo, kdyby nikdo takový nebyl, kdyby neexistovalo žádné vedení?
- *Prezidentský slib*: Napište slib prezidenta (starosty, ředitele). Co by měl obsahovat? Co by v něm určitě nemělo chybět? Na koho by měl myslet?5 Anebo je to jedno, co prezident (starosta, ředitel) slibuje, když se pak řídí vlastními zájmy?
- *Špatný prezident (starosta, ředitel)*: Definujte špatného prezidenta (starostu, ředitele). Žili-li byste v zemi se špatným prezidentem, emigrovali byste? Jak špatný by musel být starosta, abyste se vystěhovali z města? Co by musel ředitel dělat/nedělat, abyste odešli na jinou školu?

5.2.4 Přesah

Viz novozákonní příběh Mt 22,15-22: V tomto příběhu farizeové provokativně vyvolají disputaci s Ježíšem, od něhož chtějí znát postoj k tehdejší vládě, k Římanům (okupantům). A použijí k tomu příměru placení daní. Odpoví-li Ježíš neplatit, odradí si mezi všemi svými stoupenci celníky a s největší pravděpodobností bude obviněn z buřičství. Odpoví-li platit,

5 https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_slibů_v_českém_právu

ztratí svou tvář a odradí si všechny ostatní v řadách svých stoupců a galilejských zástupů. „Odevzdejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.“ (srv. Gn 1,26).

„Ježíšova odpověď, která je provokativně otevřená, bychom měli takto otevřenou ponechat, aby znepokojovala i nás... Bohu patří všechno stvoření, zaslíbená země, a především člověk, který je k obrazu jeho, a svědomí, které se Bohu (nikoli císaři) zodpovídá. Na císaře toho zbývá poměrně málo, a ještě v limitované podobě... Císaři patří to, že v něm Ježíš vidí člověka. Ne božstvo, ale také ne ďábla nebo pekelnou šelmu, nýbrž prostě člověka.“ (Viz Evangelium podle Matouše, J. Mrázek)

•••••

5.3 LITURGIE

5.3.1 Písně

Vzdejte Pánu slávu, čest (BTS 9); Není lepší na tom světě (BTS 8); Má duše Boha velebí (sv 176); Chvalozpěv (sv 215); V nebi je trůn (sv 360); Připravujte cestu (sv 239); Můj Pán všechny svolá (sv 193); Bůh je náš Pán a Král (EZ 607)

5.3.2 Biblický text k zapamatování

Vláda jeho není na chvíli, pravda věčně platí v jeho říši, v jeho panství není násilí, blaze tomu, kdo hlas jeho slyší. (z písně Neskládejte v mocných naději [sv 215])

5.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Saule navrhujeme *Má duše Boha velebí, chválu vzdává, Pánem je nejen na nebi, buď mu sláva (sv 176)*.

5.3.4 Okénko do bohoslužeb

Když říkáme nebo zpíváme, že Bůh je náš Král, co tím myslíme? – ptejte se dětí, ptejte se dospělých ve shromáždění.

(Nabízí se, aby před odchodem dětí do NŠ, byla zpívána píseň *Bůh je náš Pán a Král* [EZ 607])

5.3.5 Modlitba

Bože, děkujeme ti za celou Zemi; za to, že máme prostor, kde můžeme žít. Prosíme za země, kde se válčí a kde po sobě lidé střílí. Prosíme za lidi, kteří nemají přístřeší, peníze, rodinu; prosíme za ty, co mají hlad a je jim zima. Amen.

6

SAUL KRÁLEM

TÉMA

Když se drží za jeden provaz, i ohrožení,
strach a přesila se dají přemoci.

CÍLE

- Děti si připomenou/seznámí se s prvním Saulovým počinem v roli krále.
- Starší děti si uvědomí, jak se přesila a násilí na druhých, byť i jen plánované, nemusí vyplatit.
- Děti si zakusí, co znamená držet pospolu.

6.1 Pro učitele

Biblický text: 1S 11

6.1.1 Výkladové poznámky

- Příběh o vítězství nad Náchašem Amónským lze číst jako příběh o přemožení pýchy, suverenity, přesily, svévole, připravovaného násilí, které osnuje jeden vůči druhému. Na ohrožený lid pak padá smutek, bezmoc a beznaděj a propadá se až k rezignaci vůči situaci a vůči sobě a i k nezájmu o ostatní soukmenovce. A skrze jedince může přijít vysvobození.
- „Zítřa za slunečního žáru vám přijde vysvobození“ (v9): zpráva pro Jábešské, která projasňuje i tu nejtemnější noc. Lze v klidu spát, radovat se z toho, že přijde zítřek a mít velkou naději, že tomu tak bude.
- „Dnešního dne nebude nikdo usmrcen“ (v13): msta, touha po odplatě, byť je jakkoliv oprávněná, není cestou a nedovede k ničemu. Saul sám uchrání životy těch, kteří ho zpočátku nepřijímají za krále. Důvodem je mu ‚svátečnost‘ dne, ve kterém Bůh připravil pro Izrael vítězství.
- Samuel pobízí lid jít do Gilgálu a obnovit tam království; během shromáždění pak ještě jednou potvrdí Saula za izraelského krále. Setkání ve svatyni

lze též brát jako bohoslužbu děkovnou za to, že to s Jábešskými dopadlo dobře, že se kmeny Izraele dokázaly zase spojit a jít bok po boku proti nepříteli, že Bůh vyvolil lidu za krále Saula, který se teď o ostatní stará a dobře je vede, atd.

- *Postavy*: Náchaš – král Amónců, pastýřského kmene rozprostírajícího se severovýchodně od Mrtvého moře, vyznávajícího pohanství a nepřátelství vůči izraelským kmenům.

Saul, ač ustanoven králem, zatím se jako král nijak neprojevil. Do příběhu v 11. kapitole vstupuje z pole, kde zřejmě oral? Poté, co se ho zmocní duch Boží, jedná: rozseká dobytek na kusy a rozešle mezi kmeny; shromáždí vojsko přišlé na pomoc Jábešským; vtrhne do nepřátelského ležení a pobije ho; zabráni popravě těch, kteří ho nechtěli přijmout za svého krále.

Samuel se objeví v příběhu až na úplný závěr. Během Saulovy mobilizace lidu poslouží Samuel jako autorita, když Saul vyzývá všechny kmeny, aby se přidaly ke společnému bránění (v.7). Po pobití Amónských přichází Samuel s iniciativou jít společně do svatyně v Gilgálu a znovujmenovat tam Saula za krále a obnovit tak království.

- *Místa*: Jábeš – hlavní město krajiny Gileádské (Zajordání), na které se rozprostíraly části kmene Manasses, Ruben a Gád.

Gileád – území východně od Jordánu. Ve starověku hojně zalesněné pohorí s úzkými, hlubokými, dobře zavodňovanými údolími, poskytujícími bohatou pastvu pro dobytek. Řeka Jabok rozdělovala tuto krajinu na dvě části.

Gíbea – pahrbek; místo, kde bydlel Saul. Pocházel-li Saul z kmene Benjamin, znamená to, že s kmeny Ruben a Gád byli přímí sousedé.

Bezek – místo zřejmě severovýchodně od Šekem naproti Jábeši na území Gileádu; někteří badatelé se domnívají, že Jábeš a Bezek je totéž město.

Gilgál – svatyně, kamenný kruh; shromaždiště nebo kultiště (jako Bét-el či Mispa).

- *Čas*: Saulovo vítězství se může datovat do začátku jeho kralování, asi okolo 1050 př. Kr.

6.1.2 Úskalí

Vyloupnutí očí, rozsekání dobytka na kusy (jídlo, které mohlo posloužit hladovým nebo práci na poli) a posláné soukmenovcům, vyvraždění Amónského ležení (byť to bylo nepřátelské vojsko, jeho vyhlazení či pobití nemůžeme neglosovat anebo glosovat jen jako na tehdejší dobu běžné) či návrh na usmrcení soukmenovců (kvůli pochybnostem o nastupujícím králi) jsou

obsaženy v příběhu z 11. kapitoly. Je ale nutné zvážit předem, zdali je ve vyprávění dětem použijeme. Všechny výše zmíněné krutosti můžeme brát jako dokreslení naléhavosti situace, vyjádření napětí nebo potřeby věc řešit, a jako podstatné body pro vyprávění je brát nemusíme.

(Vybavte si všechny děti, které by mohly do ně přijít. Vyhodnoťte, pro kterou věkovou skupinu co ne/použijete. Připravte si argumenty, proč chtěl Náchaš Jábešským vyloupnout oči? Proč Saul k tomu, aby vyzval ostatní Izraelské k solidárnosti, zabil spřežení dobytka? Proč Amónští museli být pobiti? Proč někteří Izraelci chtěli pobít své soukmenovce?)

6.1.3 Odkazy

DOWLEY, Tim: *Školní biblický atlas*.

Praha: Česká biblická společnost, 1994, s. 8-9. (mapa)

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/saul-kralem-dpns>.

•••••

6.2 PRO DĚTI

6.2.1 Předškoláci

Aktivita

Aktivity navazují na v příběhu zaznívající soudržnost kmenů. Cílem aktivit je nechat děti prožít pocit, když jsou na něco sami, anebo když mají kolem sebe další, na které se mohou spolehnout. Varianty:

- Dejte dvěma dětem provaz, ať se přetahují. Kdo bude přetažen přes čáru, prohrává. Chce někdo někomu pomoci a přidat se na jeho konec?
- Zahrajte si s dětmi pohádku O veliké řepě.
- Dejte dětem klacík, ať se ho pokusí zlomit. Pak jim dejte dva, a pokus opakujte a postupně přidávejte další a další a můžete se společně pít po tom, v počtu kolika kusů jsou klacíky nezlomitelné.

To jednou přitáhl s velkým vojskem král Náchaš k městečku Jábeš a chtěl do něho vpadnout a vzít si, co by tam našel a udělat si z obyvatel sluhy. Lidé v městečku se moc báli, protože jich bylo méně a neměli takovou výzbroj, aby královo vojsko od hradeb vyhnali. A tak se vydali po sousedních městech s prosbou, zda by jim nepřišli pomoci. Ale všechny přepadl strach, protože slyšeli o králi Náchaši, že je zlý, mocný a má obrovské vojsko.

Tu přišel z pole Saul a uslyšel, jak lidé zoufale pláčou a jsou bezradní. A dozvěděl se, že to je kvůli králi Náchašovi. A viděl, jak všichni strnule stojí a nejsou ničeho schopní. Rozzlobilo ho, když si představil obyvatele Jábeše, jaký oni musí zažívat strach. A jaké by pro ně muselo být, bránit se Náchašovi sami. Nemůžou je tedy nechat na holičkách, řekl si. Proto svolal všechny muže ze všech měst: když spojí své síly, budou přece silnější! A když pak všichni připraveni pomoci Jábešským, dívali se na vojsko krále Náchaše, viděli, že je jich i tak pořád méně. Ale od odhodlání a chuti pomoci lidem v Jábeši je nic neodradilo. A tak společně se Saulem vyhnali nepřátelské vojsko od hradeb. Potom se společně radovali a děkovali Bohu. A že měli za co: za to, že mají dobrého krále; za to, že se dali dohromady a táhli za jeden provaz; za to, že pomohli Jábešským; za to, že přemohli přesiliv nepřátelského vojska.

6.2.2 Mladší školní děti

Ač byl Saul pomazán za krále, prozatím se jako král neprojevoval. Ani to nebylo zapotřebí. Po té, co ho Samuel korunoval před lidmi za krále, odešel domů, kde se nadále věnoval své práci hospodáře. Až jednou, když se vracel s dobyt看em ze svého pole, uviděl, jak jeho sousedé a lidé z městečka nařikají a pláčou. Před nimi stáli smutní jábeští starší a spěšně jim vyprávěli, že k hradbám jejich města, Jábeše, dorazil nepřátelský král Náchaš se svým obrovským vojskem. Obléhá jejich město a chce vtrhnout dovnitř s cílem pobít je a ostatní si podmanit, aby mu sloužili. Jábeští našli odvahu a řekli Náchašovi, ať jim dá nějaký čas, že se pokusí najít sobě pomoc. Zavázali se, že nepodaří-li se jim do týdne mezi svým lidem najít posily a pomoc, vydají se mu a stanou se jeho otroky. Král Náchaš souhlasil, protože si byl jist, že se ho všichni budou bát a nikdo jim na pomoc nepřijde; dovolil tedy, oč ho žádali.

Když Saul uslyšel, co se stalo, rozčílil se. Nechce, aby lid byl smutný a aby plakal; nechce, aby byl lid pobyt či někomu otročil. A byl taky naštvaný na Náchaše, co si to dovoluje; a je naštvaný taky na muže v Izraeli – cožpak budou jen ronit slzy a ani se nepokusí sebrat špetku odvahy k zastavení toho hrozného krále?

Co se dá dělat?

Izraelští muži jsou strašně rozptýlení po celém Izraeli a amónského vojska je nebývalá přesila. Ale když se Izraelci spojí a potáhnou za jeden provaz, třeba to postačí postavit se nepřátelskému vojsku. A mají ještě nějaký čas na to, aby se všichni sešli, ale musí se začít jednat hned. A tak Saul rychle vyslal posly se zprávou, že obyvatelé města Jábeše jsou v ohrožení a že je zapotřebí, aby se zapojilo co nejvíce mužů. A že jestli se někdo nechce připojit a nepomůže teď Jábešským, tak ať si není jist pomocí, až ji sám bude potřebovat.

Když se Izraelci shromáždili, poslali Jábešským do města zprávu, že jim zítra přijdou na pomoc. Za časného rána vtrhli Izraelští muži v čele se Saulem do amónského ležení a nepřátele přemohli. Jábeští si oddychli, že byli ušetřeni vpádu cizího vojska a ostatní viděli, že to, co Saul vymyslel a podnikl, bylo dobré. A že mu o zemi a lidi v Izraeli jde.

A na to Samuel navrhl, aby se všichni ještě jednou shromáždili a poděkovali Bohu za to, že to dobře s nimi se všemi dopadlo a poděkovali Bohu za to, že jim vybral dobrého krále. A všichni od té doby brali Saula za svého krále.

Aktivity: viz Předškoláci nebo Starší školní děti.

6.2.3 Starší školní děti

Náměty k rozhovoru

- *Svornost:* Co Saul sledoval tím, že rozeslal kusy dobytka jednotlivým kmenům? Znáte nějaký podobný příběh? (příběh o králi Velkomoravské říše Svatoplukovi). Je to podobné jako skládání puzzlů. Jeden díl je vám takřka k ničemu. Abyste získali celistvý obraz, potřebujete všechny díly poskládané v sobě. Máte-li nějaký hezký puzzlový obrázek (třeba Unicef), dejte ho dětem složit.
- *Přesila:* Znáte nějaký příběh, kdy menšina porazila většinu, slabší silnějšího? Který? Jak to bylo?

- *Násilí*: Komu se nevyplatilo, že chtěl omezovat svobodu druhého, že si nárokoval, co mu nenáleželo a že kul pikle vůči druhému? Znáte nějaký biblický příběh, příběh z historie nebo z vlastní zkušenosti?

6.2.4 Přesah

Film A. G. Innáritu – *Revenant Zmrtvýchvstání* je příběhem o tom, že život poháněný nebo živící se touhou po pomstě, jakkoliv oprávněné, je nescitou, je slepou cestou. Film vzniklý na základě literární předlohy byl dokončen v roce 2015 a v roce 2016 v několika kategoriích získal cenu Oscara. Oprávněně.

•••••

6.3 LITURGIE

6.3.1 Písně

Vzdejte Pánu slávu, čest (BTS 9); *Není lepší na tom světě* (BTS 8); *Má duše Boha velebí* (sv 176); *Chvalozpěv* (sv 215); *V nebi je trůn* (sv 360); *Připravujte cestu* (sv 239); *Můj Pán všechny svolá* (sv 193); *Bůh je náš Pán a král* (EZ 607)

6.3.2 Biblický text k zapamatování

Zas v nové síle povstáváme. Ze tmy nás budí tichý svit. Čekáme rozednění, vítězné světlo denní, s Kristem chceme zvítězit. (z písně *Velikonoční* [sv 392])

6.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Saule navrhujeme *Má duše Boha velebí, chválu vzdává, Pánem je nejen na nebi, buď mu sláva* (sv 176).

6.3.4 Okénko do bohoslužeb

Spolupráce/táhnutí za jeden provaz – to, co pomohlo zvítězit nad Amónskými, je v tomto okénku pojato jako nedílná součást společného tvoření či budování.

Kdo všechno je zapotřebí k tomu, aby se postavil a vybavil třeba tento kostel/modlitebna? Kolik si myslíte, že zde na této stavbě pracovalo lidí?

Možná to nevíme přesně, ale na každém záleželo. A všem patří díky, protože se zde díky nim můžeme scházet.

6.3.5 Modlitba

Bože, prosíme tě za lidi, kteří jsou silní a chtějí ubližovat druhým. Potěšuj, prosíme, smutné a ztrápené. Prosíme za ty, kterým hrozí, že přijdou o život. Prosíme za ty, kteří válčí. Prosíme za ty, kteří žijí jen tím, že se druhým pomstí. Dej, ať umíme držet při sobě a jsme k sobě ohleduplní a všímaví. Amen.

TÉMA

Izraeli měl kralovat Hospodin. Když už je tady král, není zároveň knězem, některé úkony mu nepřísluší. I král (resp. právě král) musí být poslušný. Poslušnost je důležitější než úkony, rituály, oběti.

CÍLE

- Předškolní děti přiřazují, co patří k jednotlivým povoláním, přemýšlejí, kdo co může a co nemůže, a že jsou pravidla, která se musí dodržovat.
- Školní děti přemýšlejí, co znamená poslouchat Hospodina a jestli se dá poslouchat jen částečně.
- Děti se dovědí, že Pána Boha nemáme používat, ale poslouchat.

.....

7.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 13; 15

7.1.1 Výkladové poznámky

- *Postavy: Saul* – Izrael byl lidem Božím vyvoleným, jeho králem měl být Hospodin. Lid si ale vyvzdoroval krále, tím se stal Saul. Saulovy chyby: vykonal oběť, což směl jen kněz (kap. 13); nevyhubil jako klaté vše, co měl, zachoval část kořisti (kap. 15).

Samuel: kněz (více viz předchozí úlohy).

Jónatan: Saulův syn, bojovník, porazil pelištejské výsostné znamení (jejich náboženský symbol), je to výraz odmítnutí pelištejské nadvlády.

Pelištejci byli nepřátelé Izraele, konfrontace od doby soudců; jsou na vyšší civilizační úrovni než Izrael, zpracovávají železo, tuto schopnost využívají ve svůj prospěch (13,19 – v celé izraelské zemi není kovář); Pelištím – „Válcovací“ (svobodných poměrů v zaslíbené zemi).

Amálekovci/Amálek (15,2-3): klatý národ (tj. propadlý klatbě); tyto národy nejsou zahrnuty do perspektivy požehnání, určitému typu pohanství je vyhlášen nesmiřitelný souboj, není zde možný žádný kompromis. Už při exodu se Amálekovci postavili proti Izraelcům (Ex 17,8; Dt 25,17-19).

- *Doba*: začátek doby královské, kolem roku 1025 př. Kr.
- *O co jde*: Oběť před bojem byla obvyklá, bojovníci a boj byli odevzdáni Hospodinu, ale oběť měl a směl vykonat jen kněz, ne král. Saul je netrpělivý, sám chce dosáhnout příslibu vítězství, naklonit si Hospodina. Saul si myslí, že jako král může všechno. Spojuje „trůn a oltář“.

Nad Amálekem Saul v boji zvítězí, ale ušetří krále Agaga a zachová nejlepší část kořisti. To vše mělo být zničeno jako klaté.

7.1.2 Úskalí

- Nesmiřitelnost vůči Amálekovi: lze přirovnat k nesmiřitelnosti se zlem, šikanou slabšího, násilnictvím. Amálek je ten, s kým se kompromis neuzavírá, v Bibli nese Amálek rysy až démonické.
- Násilí: většinou šlo ale o zničení svatyní a model; národ byl totiž společenstvím jednoho náboženství, jednoho kultu.
- Zavržení Saula: Saul je zavržen, ale dál ještě kraluje, mezitím ale je pověřen a Božím duchem zmocněn král další.
- Saul je králem, ale od počátku je problematizován vůbec fakt, že lid chtěl krále, ustavení království je považováno za projev nedůvěry k Hospodinu. Vůči Davidovi a dynastii, která s ním začala, je Bible mnohem shovívavější.

7.1.3 Odkazy

PRUDKÝ, Martin, HELLER, Jan a kol.: *Obtížné knihy Předních proroků*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-pripravy/proc-jak-saulovo-kralovani-skoncilo-dpns>.

7.2 PRO DĚTI

7.2.1 Předškolní děti

Můžeme na začátek použít hru uvedenou v podkapitole *Přesah*.

Dělají všichni doma to stejné? Mají stejné role, úkoly, povinnosti, práva? Co dělá u vás doma tatínek? Co maminka? Co děti? Jsou věci, které mohou dělat všichni a je dobře, když se střídají, dělají je podle svých schopností, pomáhají si, některé věci všichni dělat nemohou (co např.: stavění z lega, převlékání panenek, uklízení, mytí nádobí, nakupování, pro školní děti podepisování domácích úkolů a známek v žákovské knížce...)

A co jinde? Kdo může řídit auto, kdo autobus? Kdo dopravu na křižovatkce? Kdo může operovat lidi v nemocnici? Co by se stalo, kdybych přišla do nemocnice, oblékla si plášť, stoupla si nad operační stůl a chtěla vyndat pacientovi slepé střevo (a přitom nejsem lékař, ale třeba opravář aut)?

Co jsou pravidla?

Práce s obrázky lidí různých povolání: lékař, učitel, farář, řidič, malé dítě, školák s aktovkou, zdravotní sestra... k tomu do dvojic obrázky s něčím pro ně typickým (nemocniční postel, injekční stříkačka, auto nebo autobus, školní tabule nebo třída, kalich nebo křtitelnice, hračky...). Vytvořit náhodné dvojice, mluvit o tom, jaké to bude, když za volant autobusu sedne učitel, s panenkami si bude hrát doktor...

Rozhovor: Někdy to nevadí, když člověk zkouší dělat něco, co neumí, nemůže nebo nesmí, ale někdy to může vést k naštěstí. Kdy?

Vyprávění

Když museli Izraelci bojovat proti nepřátelům, vedl je do boje vévoda, později král. Tím prvním za vévodu a krále určeným byl Saul. Měl vést lidi do války. Před bojem se konaly bohoslužby, obětovalo se Pánu Bohu, při tom kněz prosil Pána Boha o pomoc. Knězem byl tenkrát Samuel. Saul čekal, až Samuel přijde, ale ten stále nepřicházel.

Musíme si vítězství zajistit bez něj. Už nemůžeme čekat. Oběť vykonám já, rozhodl se Saul. Bylo to ale špatně. Dělal něco, co neměl. Chtěl si od Pána Boha koupit vítězství nebo ho spíš přinutit, aby vítězství zajistil.

Samuel pak přišel a na Saule se zlobil. I král musí dodržovat pravidla. Pána Boha si nekoupí ani král. Na pomoc od Pána Boha musíme trpělivě čekat.

POMŮCKY Obrázky různých povolání a toho, co k jeho výkonu potřebují nebo používají.

7.2.2 Mladší školní věk

Můžeme s dětmi vést podobný rozhovor jako s předškolními: o různých povoláních a kompetencích, o tom, zda každý může dělat cokoli (prodavač operovat pacienta v nemocnici, farář řídit lokomotivu, starosta křtít v kostele, dítě orat traktorem...)

Budeme mluvit o takovém porušení pravidel. A ještě o zvláštním „nakupování u Pána Boha“.

Už je to rok, co se Saul stal králem. Zdá se to být v pořádku, že Izraelci mají, podobně jako okolní národy, krále. Krásného urostlého člověka, dobrého vojevůdce.

Pelištejci jsou už dlouho nepřátelští sousedé. Navíc jsou vyspělejší než Izrael, mají schopné kováře, dělají si lepší zbraně. Když Izraelci potřebují něco ze železa, musí jít k Pelištejcům a kovářům platit. Ale zbraně jim samozřejmě Pelištejci neudělají. Takže jsou obávanými nepřáteli.

Pelištejci mají jiné náboženství, uctívají svého boha, mají svá obětní místa a posvátné sloupy. Právě jeden takový posvátný pelištejský sloup zboural syn krále Saula, Jónatan. To si Pelištejci nenechají líbit.

Chystá se boj. Pelištejská vojska se stahují. Veliká armáda: vozů je třicet tisíc, jezdců šest tisíc a bojovníci se ani spočítat nedají.

Izraelské vojsko je mnohem menší. Vede je Saul. Izraelci doufají, že s nimi v boji bude Hospodin. Proto ještě před bojem chtějí vykonat oběti a modlitby. To ale může udělat pouze kněz. Samuel. Čekají, až přijde. Jsou netrpěliví, roste strach.

Saul už to nevydrží.

„Musíme začít bez Samuele. Zařídím to sám. Když tady není kněz, obětují Pánu Bohu já. Vždyť jsem přece král.“

Obětují na oltáři připravená zvířata.

Vtom přijde Samuel. „Tos neměl dělat, Sauli. Jsi král, vojevůdce. Ale vykonávat oběť smí kněz, to nejsi. Nemůžeš si ani jako král dělat, co chceš. I pro tebe platí pravidla. Pán Bůh si najde jiného krále.“

I přesto Izraelci vyhráli. Saul tak dostal ještě šanci být dobrým králem Božího lidu. Poslušným.

Blíží se boj s jiným nepřítelem. S Amálekovci. Tento nepřítel byl ještě horší než Pelištejci. Amálekovci se chovali k Izraelcům zle. Neplatila pro ně žádná pravidla, byli nemilosrdní. Izraelci už se s nimi setkali dávno při cestě z Egypta, bitva byla tehdy těžká. Když nad nimi teď Izraelci zvítězí, nesmí nikoho z nich nechat naživu ani si nesmí nechat žádnou válečnou kořist. Amálekovci představují zlo, má se zamezit jeho šíření. Tak to řekl vojevůdci Saulovi Hospodin.

Saul nad Amálekovci zvítězil. Ale pak začal váhat. Rozkaz všechny a všechno zničit splnil skoro. Jen něco málo nechal, nechal naživu krále Agaga a nechal také část kořisti. Bylo by škoda všechno zničit, si možná Saul říkal. Však se nic nestane pro pár ovcí a beranů.

Jenže neúplná poslušnost vlastně poslušnost není. Samuel opět přijde Saula pokárat. Saul se vymlouvá, že ta nejlepší zvířata chtěl nechat jako oběť pro Hospodina. Podobně jako s obětí před bojem s Pelištejci: udělá něco špatně a k tomu si použije Pána Boha. Předtím si ho chtěl koupit obětí (kterou ale nesměl vykonat), teď tvrdí, že ta nejlepší zvířata chtěl obětovat (ale Pán Bůh už předem řekl, že mají být zničena).

„Ne, Hospodin o takové oběti nestojí,“ řekne tvrdě Samuel. „Ani o tebe jako krále. Najde jiného krále.“

Samuel odešel a už se se Saulem nikdy nepotkal. Saul si stejně všechno chce zařídit sám, rozhodovat o tom, co je správné, i o tom, co by měl udělat Hospodin. Takové kralování nemá budoucnost.

7.2.3 Starší školní děti

Může někdo rozhodovat o všem? Existují politikové, kteří chtějí rozhodovat o všem? Změnili se během své vlády? Kdo je to diktátor? Znáte nějakého?

K čemu a jak je pověřen farář, ordinovaný presbyter (resp. výpomocný kazatel), starosta, ředitel školy...?

Co si představujete pod větou „poslouchat Hospodina“? Kde se dovídáme, co Hospodin chce?

Amálekovci byli označeni za „klaté“, měli být vyvražděni, Saul ale uchoval jejich krále, což bylo špatně. Víte, že se německý farář Diettrich Bonhoeffer za druhé světové války účastnil příprav atentátu na Hitlera?

Je něco nyní „klaté“? Čemu se vyhlašuje nesmiřitelný boj, co není možné za žádných podmínek tolerovat? Někjaký projev zla?

Co znamená věta: Nenávidět zlo, ale milovat hříšníka?

7.2.4 Přesah

Hra

Děti dostanou jasný úkol, např. obejít stůl a pak si sednout se zkříženýma nohama apod., jde o to splnit úkol celý (zapamatovat si, že nestačí jen obejít stůl); nebo dát dětem k zapamatování nějaký text, pravidla apod.

Cíl hry: Uvědomit si, že nestačí splnit nebo zapamatovat si jen část něčeho (neúplná poslušnost vlastně poslušnost není).

•••••

7.3 LITURGIE

7.3.1 Písně

Má duše Boha velebí (BTS 29); *Moudrosti poklad z nebe* (EZ 446);

Mír na zemi daruj nám (EZ 702); *Bojujte, bojujte dál* (SV 17); *Nás zavolal jsi, Pane* (EZ 680); *Chvalozpěv* (SV 215)

7.3.2 Biblický text k zapamatování

Líbí se Hospodinu zápalné oběti a obětní hody víc než poslouchat Hospodina? Hle, poslouchat je lepší než obětní hod, pozorně rozvažovat je víc než tuk beranů.
(1S 15,22)

Chci milosrdenství, ne oběť, poznání Boha je nad zápalý. (Oz 6,6)

7.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Saule navrhujeme *Má duše Boha velebí, chválu vzdává, Pánem je nejen na nebi, buď mu sláva* (sv 176).

7.3.4 Okénko do bohoslužeb

Kdo kde určuje pravidla?

Oznámíme (případně napíšeme na velký papír): Hledá se král. Chceme napsat inzerát do novin, co by v něm mělo být za požadavky? Spolu s dětmi nebo celým shromážděním zkusíme navrhnout aspoň pět věcí, které by měl král splňovat.

O tom, jestli měli dobrého krále Izraelci a jaké na něj byly požadavky, se děti doví v nedělní škole.

7.3.5 Modlitba

Pane Bože, většinou víme, co je správné, ale někdy se nám to nechce udělat. Prosíme, dávej nám k tomu sílu. Prosíme, pomáhej nám se dobře rozhodnout.

Prosíme taky za krále, prezidenty, vládcy, politiky a další lidi, kteří rozhodují o dění ve světě, aby tě poslouchali, aby se dobře rozhodovali, aby nemysleli jen na sebe. Amen.

8

••••••••••

NOVÝ KRÁL

TÉMA

Co nejdůležitějšího má král.

CÍL

Děti objeví hodnotu vyvolení Hospodinem

••••••••••

8.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 16

8.1.1 Výkladové poznámky

- *Saul*: Na konci 15. kapitoly bylo Saulovi oznámeno, že jako král u Hospodina skončil a proč skončil. Už nebude spravovat zemi jako král. Hospodin sám najde Izraeli nového krále. Jaké je nyní Saulovo postavení? Pomazání za krále získal od Hospodina, Hospodin mu nyní královský post vzal. Saul se ovšem své moci vzdát nechce – pověření od Hospodina už nemá, ale musí to nutně vědět jeho lid? Saul se už v kap. 15, v. 30 pokouší zajistit si svoji moc před lidem, když říká Samuelovi: „Prokaž mi poctu před staršími mého lidu i před Izraelem a vrať se se mnou. Chci se poklonit Hospodinu, tvému Bohu.“ – Sledujte zájmena můj, tvůj – účelem celé akce je udržet si důvěru lidu! Nadále zůstává králem – bez pověření od Hospodina, s důvěrou lidu. Vzhledem k tomu, že v Izraeli nedosazuje krále vůle lidu, ale Hospodin (1S 10, 1 – pomazání, 1S 10, 17-27 – volba losem jako způsob, jak se dotázat božstva, nikoliv jako výsledek vůle lidu; výsledek volby nebyl přijat celý lidem!), je problém na světě. Mít důvěru lidu ke kralování v Izraeli nestačí!

Jak by měl Saul v ideálním případě reagovat na odnětí pověření Hospodinem? Vyznáním viny (to udělal 1S 15,24); další logický krok je vzdát

se moci – abdikace před lidem – místo toho Saul začíná bojovat o to, aby zůstal králem, třeba bez Hospodina, ale králem.

- *David*: první zmínka o novém izraelském králi je v 1S 16, 12, jeho jméno zaznívá až po pomazání. Je to král, kterého nikdo nezná – jen Hospodin.

Je tu tedy král Saul, který nemá pověření od Hospodina, ale má moc před lidem a král David, který pověření od Hospodina má, ale lid ho nezná. Co by v ideálním případě mělo proběhnout? Saul by měl pokojně složit moc do Božích rukou (odtud také svoji královskou moc Saul přijal 1S 9 a 10) a také složit funkci před lidem. David by měl pokojně převzít moc z rukou Božích (pomazáním) a před lidem. Co se skutečně dělo? Saul se pokoušel zůstat králem bez ohledu na okolnosti; pokoušel se Davida zabít (byť na začátku mu David nevadil). Dokonce mu nabídl i svoji dceru za ženu – podmínky byly myšleny záměrně jako likvidační 1S 18. Mrtvý pretendent na trůn už nevnese žádný nárok, který by Saula ohrozil.

Výklad po verších

- 1-3: Hospodin posílá Samuela, aby pomazal nového krále. Posílá jej na konkrétní místo za konkrétním člověkem, mezi jehož syny bude nový král. Tedy Samuel není poslán, aby někoho vybíral, král je vybrán Hospodinem. Od Samuela Hospodin čeká, že nového krále pomáže. Samuel má pochopitelně strach ze Saula; cestou za Davidem bude muset projít přes Saulovo město Gibej. Spolupráce s pretendenty na trůn se trestá smrtí. Hospodin radí Samuelovi, jak to zaonačit, aby vše vyšlo. (Výmluvu na oběť použije i Jonatan, až bude omlouvat Davidovu nepřítomnost u královského stolu v 1S 20, 29.)
- 4-5: Příchod proroka vyvolává strach (přináší zlé zprávy?). Řád posvěcování před obětním hodem je v Ex 19, 10-14. David u posvěcování nebyl – rodina jej neodvolala od ovcí! Neposvěcený pomazaný.
- 6-13: Jména Jišajových synů: Elíab, Abínádab, Šama. Tito byli nejstarší, jména dalších Davidových bratrů neznáme. Přestože měli vlastnosti, které se králi hodí (krásný král dobře reprezentuje svoje království, vysoký nebude mezi ostatními králi zanikat, ale vždy přitáhne pozornost atd.), neměli to nejdůležitější – Hospodin je nevyvolil. Samuel je zmaten – ani jednoho ze synů Hospodin nevyvolil – tak koho má vlastně pomazat? Ani otce Jišaje nenapadlo pozvat k obětnímu hodu osmého syna! Celé jednání je zahaleno tajemstvím, význam zná jen Samuel, starší se budou účastnit pomazání Davida za krále až v 2S 24.

Odkazy na praotce – David pase stádo jako Josef (Gn 37,2), pěkného vzhledu jako Ráchel. David má tu nejdůležitější vlastnost krále Izraele – je s ním Hospodin. Vše ostatní, co král také potřebuje – třeba peníze, slávu, přízeň lidu, vojsko, ženu – si časem získá.

Davidovo jméno zazní až po pomazání (David – hebr. Dód, tj. Miláček). Podle 2S 21,19 zvítězil nad Goliášem Elchánan – buď je to původní jméno Davidovo, nebo je v příběhu o Goliášovi zachována dvojí tradice.

Hospodinův Duch se Davida zmocňuje od této chvíle (tedy ne před pomazáním, ale až od pomazání; jako by pomazání bylo nějakým zlomovým bodem). O žádném z dalších izraelských králů nečteme, že by byl vybaven Božím Duchem natrvalo.

(V nedělce pro předškoláčky budu vycházet jen z veršů 1-13; připravujete-li nedělku pro předškoláčky, můžete další výklad přeskočit).

- 14-16: Zlý duch (od) Hospodina – tedy ne satan, ale skutečně Hospodinův duch, je tím, kdo trápí Saula. Jeho úkolem je zatěžovat Saula. Z textu není jasné, co Saulovi duch způsoboval. (Záchvaty migrény? Stavby hrůzy? Výčítky? Záchvaty vzteku? 1S 18,10- Saul, kterého se zmocnil zlý duch, běsnil...)

Služebníci dokázali správně určit diagnózu (Saul není nemocný, zmocňuje se ho zlý duch Hospodina) a navrhli řešení: sehnat někoho, kdo ducha vyžene. Byla to dobrá rada? Nebo rada přiměřená královým možnostem?

Zahánět zlého ducha Hospodinova – člověk že by si sám poradil s duchem Hospodina? Recidivy jsou nevyhnutelné, dokud Saul nevyřeší své problémy s Hospodinem. Zahánět zlého ducha Hospodinova hudbou? Muzikoterapie ulevuje duši, ale vyřeší hudba fakt, že Saul už nemá na trůnu co dělat a ví to, a přesto jedná záměně proti Hospodinově vůli? Zlý duch od Hospodina přišel k Saulovi hned poté, co od Saula odstoupil duch Hospodinův. Naslouchání hry na citeru (Český ekumenický překlad) harfu (Bible Kralická) či lyru (Český studijní překlad) možná pozitivně naladí, ale hřích to nevyřeší.

- 18: Jako jedna z důležitých vlastností Davida je jmenováno, že je s ním Hospodin. A tak je David přijat Saulem (starý král má nového krále ve svém domě!, ve svém pokoji! a dokonce si ho zamiloval!) a slouží mu. Saul mu svěřuje péči o své fyzické bezpečí (David je jeho zbrojnošem!) i o pohodu duchovní (hraje mu). Starý král a nový král pohromadě – to nevěstí nic dobrého.

Davidovo hudební umění se stalo podkladem tradice o Davidově autorství žalmů i pro tvrzení, že David zavedl liturgii do bohoslužeb budoucího chrámu (1Pa 23nn), který vybudoval až jeho syn Šalamoun (1Kr 6).

8.1.2 Úskalí

Se staršími dětmi byste se mohli zamotat do historie – je plná zápasů o moc mezi králi/císaři a papeži.

Úloha hudby v lidském životě – hudba jako uklidňující prvek pro bolavou lidskou duši – ano, ale vyřeší lidský hřích?

8.1.3 Odkazy

Pro zájemce o hlubší studium textu doporučuji Český studijní překlad Bible (vydalo nakladatelství KMS Praha 2009).

•••••

8.2 PRO DĚTI

8.2.1 Předškoláci

Příprava: Na stůl uchystejte hromádku obrázků a schovejte je pod ubrus nebo šátek, voňavku (voňavý olej) schovejte jinam.

Jaké vlastnosti má mít král? Jaký musí mít král z pohádky, aby to byl opravdovský nefalšovaný král? Vyberte z hromádky obrázky (možno určit časový limit nebo limit počtu obrázků), řekněte, co jste vybrali a proč. (Např. Vybrala jsem obrázek zrcadla, protože král musí být krásný, aby dobře reprezentoval svoje království.)

Co z toho je pro krále, aby byl králem, nejdůležitější?

V Izraeli to bylo trochu jinak. Izraelský král, aby to byl skutečný král, musel mít především Boží pověření.

Čtení z Bible: V zájmu zkrácení navrhuji číst až od v. 6 a čtení uvést třeba takto: Hospodin vyhlédl Izraeli nového krále. Poslal Samuela, aby krále našel a pověřil ho úkolem kralovat. Samuel vyrazil na cestu a došel do

Betléma. Zaklepal na dveře domu pana Jišaje a pozval jeho i jeho syny k obětnímu hodu.

Při čtení z Bible může vedoucí nedělní brát obrázky znázorňující danou vlastnost (krásný—zrcadlo) a dávat je zpátky pod šátek (ubrus), nakonec může vytáhnout něco voňavého a dát dětem přivonět.

Co jsme se dozvěděli o novém králi Davidovi? Jaké měl vlastnosti? (Ryšavý, měl krásné oči a vůbec byl hezký.) Můžete vzít obrázky, které toto symbolizují a položit je na zavřenou Bibli. Stačilo to na to, aby byl králem? (Ne.) Co z něj udělalo krále? (Že si ho Hospodin vybral.) Můžete dát voňavku navrch na obrázky na Bibli.

To, že si ho Hospodin vybral, bylo opravdu to nejdůležitější. Ne to, že byl hezký a měl krásné oči a kdovíco jiného. V pohádkách dostává král korunu a od té chvíle je králem. V Izraeli byli králové pomazáni směsí voňavých olejů. To byla taková voňavá tečka za jejich cestou na trůn. Anebo taky začátek jejich kralování. Můžete dát dětem přivonět...

POMŮCKY Obrázky z flanelografu – neutříděné, nebo směs obrázků z časopisů/směs pohádkových knížek bohatě ilustrovaných obrázky králů; místo, kam budete vybrané obrázky dávat; něco voňavého (éterický olej, voňavku, abyste mohli dát dětem přivonět); Bible.

8.2.2 Mladší a starší školní děti

Představte si, že byste si měli vybrat krále. Jaká by měl splňovat kritéria? (Už se o tom mluvilo v minulé úloze u Saule, je možno se na to odvolat. Reprezentativní vzhled, vzdělání, cizí jazyky, bohatý, skvělý válečník a taktik, dobrý plánovač pro časy míru.) Nakreslete symboly kritérií na papír/napište kritéria (možno dát časový limit či limit počtu kritérií, rozdělit děti do skupinek a zadat skupinkám tentýž úkol). Výsledky skupin psát na velký papír/flipchart křídou nebo fixou na tabuli.

Jaké z kritérií je nejdůležitější? Možno podtrhávat, umazávat – touto cestou se doberete ke shodě pomaleji nebo vybrat tři nejdůležitější kritéria.

Čtete 1S 16,1-13. Po čtení se ptejte: kolik je v příběhu králů, na jméno starého a nového krále, co má nový král navíc oproti svým bratřím. Králové jsou dva, starý král Saul a jeho nástupce David. Jaký je ještě David? Co o něm víme z textu? Je ta vlastnost v našem seznamu toho, co by měl mít správný král? Co z našeho seznamu Davidovi chybí? Co z toho, co má David, je pro

jeho kralování nejdůležitější? Pomazání od Hospodina – to je základ pro to, aby David mohl být v Izraeli králem; v Izraeli nedosazuje krále vůle lidu, ani dynastická posloupnost, ani nic jiného, ale Hospodin sám vybírá krále pro svůj lid. Nikdo jiný nemá tu pravomoc vybrat krále pro Hospodinův lid. (Můžete dopsat slovo POMAZÁNÍ do seznamu kritérií správného krále, odlišně, tak, aby bylo i na pohled jasné, že toto je to nejdůležitější.)

A co Saul? Připomenutí z minulé nedělký: Saul přišel o pověření k vládnutí po tom, co zapříčinil hřích celého lidu. Co by měl Saul podle vás teď udělat? Např.: snažit se udržet na trůnu zuby nehty; moc má ten, kdo se o ni popere (mrtvý nepřítel je nejlepší nepřítel); kdo pozná, že Saul už nemá pověření?; abdikovat, odevzdat trůn a v poklidu odejít... Zapisujte nápady na tabuli (flipchart nebo velký papír).

Co jsme řekli, že je pro krále Izraele nejdůležitější? (Pomazání.) Nemá pomazání, není král. Nic jiného z našeho seznamu mu nepomůže. Jediný dobrý krok by byl abdikovat. Jenže to Saul neudělal, ani nechtěl udělat. Hospodin mu poslal varování, zlého ducha Hospodinova. Saul se trápil, ale ze svého neustoupil. Co byste poradili takovému člověku, který se trápí kvůli problémům s Hospodinem? (Např.: Nevšímat si jich, zlepšit si psychickou kondici sportem, výtvarným uměním či hudbou, promluvit si o tom s Hospodinem.)

Saulovi služebníci pro něj vymysleli řešení. Číst v 14-23.

Takže Saulovi bylo dobře a nic řešit nemusel. Bylo to tak správně? (Bylo i nebylo – rada neužitečná, ale v mezích Saulových přání – nemají konce-konců služebníci plnit přání svých králů?)

Všimněte si, že tu máme starého a nového krále spolu, v jednom domě, pod jednou střechou. To není dobré, to povede k potížím. Ale to až příště.

POMŮCKY Papír; tužky (propisky) na psaní; flipchart, fixy (tabule a křídly nebo velký papír a fixy).

8.2.3 Přesah

Fp 2, 6-10: Pán pánů nelpěl na svém postavení, ponížil se a Bůh ho vyvýšil. Žalmy související s tímto příběhem: 78 a 89.

.....

8.3 LITURGIE

8.3.1 Písňe

Modlitba krále Šalamouna (sv 189); Odpust' (BTS 43); Prosba (Dej mi, Pane, víru) (sv 44); Jak stromy volily krále (sv 70); Hřichy tvý (sv 79); Vinný kmen (sv 318)

8.3.2 Biblický text k zapamatování

On mi řekl: Bůh našich otců si tě vyvolil, abys poznal jeho vůli, spatřil jeho Spravedlivého a slyšel hlas z jeho úst. (Sk 22,14)

8.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Davida navrhujeme *Bůh je záštita má, s ním nemusím se bát* (refrén písně sv 23).

8.3.4 Okénko do bohoslužeb

Kdo vybírá pana prezidenta? Kdy se to děje a jak? Na jak dlouho? A co když už prezidentovi skončí volební období? Za časů krále Saula to bylo trochu jinak...

Nebo: K řízení auta je potřeba řídičský průkaz. K řízení školky nebo školy je potřeba mít k řízení pověření od zřizovatele školky/školy. K řízení království Izraelského je potřeba mít pověření od Hospodina. A co když Hospodin to pověření odejme? Co se děje pak? Uslyšíte v nedělce.

8.3.5 Modlitba

Pane Bože, Saul se ztratil. Ztratil se sobě. Natruc dělal, co dělat neměl. Někdy jsme taky takoví. Prosíme, abys nás také varoval, jako jsi varoval Saula. Dej nám vědět, že každá chyba se dá napravit. A že když něco končí, tak něco taky začíná. Amen.

TÉMA

Spoléhat na Boha až v druhé řadě?

CÍL

Děti objeví, že spoléhat se na Boha a na své síly jde ruku v ruce – nikoliv proti sobě, nikoliv vedle sebe, ale spolu.

.....

9.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 17

9.1.1 Výkladové poznámky

Výkladové poznámky tentokrát nebudou podle veršů, ale podle postav, jak je tento úsek Bible představuje čtenáři.

Goliáš: Pelištejec, soubojový zápasník (tedy ne řadový voják, ale specialista na souboje muž proti muži). Je oděný do hromady železa a bronzu – krom toho, že to byla opravdu těžká zbroj, znamenalo to, že byla také velice drahá – Goliáš byl bohatý muž; měl i svého štítonoše, tedy služebníka, kterého si také musel platit.

Se souhlasem (domýšlím si – kdyby to tak nebylo, nemohl by si taková veřejná vystoupení dovolit) svého vojska vyzývá k zástupnému boji – on proti někomu z Izraelců; takto vlastně dává všanc svůj život i životy svých spolubojovníků, vojsko vítěze vyhrává celou bitvu.

Ani po vyhlášení odměny na jeho hlavu s ním nikdo nechce bojovat – jeho převaha je jasná a vítězství jisté. Goliáš je sebejistý, sebevědomý, věří sobě, věří svým zbraním, ani nemusí bojovat, každý před ním utíká strachy (v24). Je otázkou času, kdy budou Izraelci díky němu tak vyděšení, že bitvu

vzdají – což ještě více posiluje Goliášovu sebejistotu. Davidem pohrdl kvůli jeho mládí a vizáži.

Byly urážky Boha Izraelců součástí Goliášových výstupů? Výslovně je zmiňováno až ve v43, že Goliáš zlořečil Davidovi skrze své bohy. Že by Goliáš spoléhal nejprve na sebe a své schopnosti, a bohy potřeboval až potom?

Saul je král schopný dát dohromady armádu – má moc, aby vojsko sestavil, vycvičil a podílel se na zabezpečení (pravidelná armáda ještě nebyla, zásobování měly na starosti jednotlivé rody, které vysílaly své dobrovolníky).

Spoléhá na svoje vojsko, na jeho schopnosti, výcvik, znalost taktiky boje (ano, co jiného by měl spoléhat král před bitvou, když ne na svoje vojsko). Tady je ovšem ten háček – Izraelský král by měl spoléhat především na Hospodina! Armádu se vším všudy ano, ale spoléhat se jen na svoje muže a zbraně?

Saul vypsal na Goliášovu hlavu motivační odměnu – přesto kvůli ní nikdo nejde s Goliášem bojovat.

Davidovi půjčuje svoji výstroj a výzbroj – možné důvody: chce chránit statečného bojovníka vlastní zbrojí; nebo chce, aby to před vojskem vypadalo, že on sám jde na Goliáše. Kdo pozná, čí hlava to je pod královou bronzovou přilbou?

Na Davidovo jméno se musí Saul dvakrát ptát svých služebníků, ani ti jej neznají – jak to? Nalistujte předchozí nedělkou – David jako Saulův zbrojnoš, hraje mu na harfu, když Saula přepadá zlý duch od Hospodina, což také znamená, že se museli znát; možná je to i moment překvapení – cože, to nemůže být ten kluk, co mi hrál na harfu!

Až David poprvé vnese do bitvy slovo Bůh (v27). Saul si na Hospodina dřív nevzpomněl! Nejdřív mluví o Hospodinu (v26), potom o odvaze (v32).

David je poslušný syn – zůstává doma, pase ovce (pomazaný král Izraele se nemíchá do bitev dřív, než je volán); vezme jídlo pro bratry a jde ho předat.

Naštval bratra – všichni dospělí muži se bojí a takový mladík bude beze strachu mluvit o Goliášovi! (v28) Co dobrého udělal zatím on? je bratrův výkřik vzteku. Avšak David se nenechá svázat strachem z Goliáše, nepřevzme strach vojáků – verš 56 je v přímém protikladu k Saulovu strachu z v11.

David je bojovník – pást ovce není v Davidově podání odpočinková práce, ale i boj, když je potřeba uchránit ovce – i tady je to Hospodin, kdo dává

vítězství (v37). David má zkušenosti s bojem se zvířaty – utlouct medvěda nebo lva je akce skutečně pro siláka. Je normální být silný přiměřeně svojí tělesné konstituci (Goliáš), pokud ale David zabil Goliáše jeho vlastním mečem a ještě stylem „popadl jeho meč, vytrhl jej z pochvy a usmrtil ho“, tedy žádné namáhavé tahání meče a namáhavé oddělování hlavy od bezvědomého těla, ale rychlá akce, tak to také znamená, že i David měl sílu. To ale také znamená, že proti sobě stáli dva skuteční soupeři, ne malý a bezmocný versus velký a silný.

David ovšem není schopen bojovat v obvyklé zbroji. Saul mu chtěl dát svoji výstroj, David ji zkusil, ale neuměl v ní chodit – neuměl se v ní pohybovat, byl zvyklý bojovat v jiném oděvu a jinými zbraněmi. „Jdeš na mě s holí“ – použitý tvar slova nabízí i jiný výklad – jdeš na mě jako na pastvě.

Lokalizace místa bitvy viz mapy na konci Bible (nebo *Biblický atlas* – viz *Odkazy*).

Podle 2S 21,19 zvítězil nad Goliášem Elchánan – buď původní jméno Davidovo, nebo dvojí tradice a záměna jmen.

Nadávký a urážky předchází vlastní boj, účelem je zastrašit protivníka, eventuálně ho vyděsit tak, že uteče dřív, než dojde k boji. Řazení k boji do řady – patří k taktice boje. Zástupný boj – každé vojsko vybere jednoho bojovníka a ti se utkají, přičemž vítězí strana vítězného bojovníka – šetří životy hlavně na budoucí vítězné straně – mrtvé a raněné mají vždy obě strany konfliktu, nejen poražení!

Klíčový je slovní boj ve v. 43-45. Oba jsou ozbrojení, oba mají sílu, oba mají své bohy, oba mají zkušenosti s bojem; ten obrovský rozdíl je v sebejistotě (Goliáš – meč a kopí a zkušenosti s bojem) a jistotě v Bohu (David – jdu proti tobě ve jménu Hospodina zástupů). A pozor, pro Davida neznamená jistota v Bohu to, že by nějak devalvoval svoji sílu (ve stylu nic neumím, nejsem dostatečně silný, ale Pán Bůh za mě zápas vyhraje), naopak, o své síle ví a ví, že je veliká. Potřebuje silný, zkušený bojovník David Hospodina? Víra přináší reálný pohled na člověka bez devalvace jeho schopností, zkušeností, možností. Lidská síla má své hranice – tak to je, tak to potvrzuje zkušenost. Goliáš se kasal, jaký je neporazitelný – neakceptoval hranice svojí síly – a to přispělo k jeho pádu. David akceptoval svoje hranice – ale nezhroutil se z toho, naopak, s vědomím, že tu je ještě jiná síla, šel a bojoval s chladnou hlavou. Nebo jinak – je víra taková berlička pro slabé, nemocné, lidi v nouzi? Ale já jsem samostatný člověk, mnoho umím, mám vzdělání,

zkušenosti – k čemu mi je víra? Abych poznala svoje hranice, svoji sílu a um a nadání, abych mohla žít svobodně a s Hospodinem za ruku chodila světem.

Po bitvě Saul Davida nepoznává – také moment překvapení – cože, to nemůže být ten kluk, co mi hrál na loutnu!

David odnesl hlavu Goliáše do Jeruzaléma – ale až po dobytí Jeruzaléma, ne bezprostředně po bitvě (2S 5).

9.1.2 Úskalí

- Příběh o Davidovi a Goliášovi je velice známý. Starší děti jej slyšely vícekrát v kostele, okrajově možná i v rámci výuky českého jazyka, hudební výchovy. Příliš známé rychle nudí.
- Příběh o tom, jak velký tluče malého a ten malý „mu to nandá“, jsem slyšela i jako poučný příběh, jak je to ošklivé, když velcí tlučou malé. Ale kvůli tomu Bible příběh nevypráví.
- Historicita textu: Příběh není ojedinělý. I v Bibli máme dvě tradice o boji s Goliášem (2S 21,19 – v jednom verši celá bitva). Obdobné bitvy jsou v Bibli hned tři: 2S 21,15-17, 2S 21,18 a 2S 21,20-22. Goliáš nebyl jediným obrem, byl to jen jeden ze čtyř. Boj s dalšími třemi obry připomíná části boje s Goliášem v 1S 17.

A. Jepsen popisuje velice podobný příběh boje malého s velkým – Sinuhet proti silákovi z Recenu.⁶ Který příběh je starší, kdo se nechal čím inspirovat? Nebo ještě ostřeji: stalo se to vůbec? Byl nějaký David a byl nějaký Goliáš, byl nějaký boj mezi nimi a vyhrál David? I kdyby Bible příběh přejala nebo se jím inspirovala, když se formoval příběh o Davidovi, vypráví ho se specifickým důrazem na Davidovu jistotu v Bohu, to je podstatné a zvěstné.

- Kolik Goliáš měřil, těžko říct. Při pokusu o zjišťování, kolik je jeden loket a jedna píd', jsem našla tolik různých údajů, že zájemce o Goliášovu míru odkazují na internet.⁷ Kolik vážila Goliášova zbroj? I zde nastal problém s jednotkami. Šekel může být lehký (8 g) nebo těžký (16 g), o jaký šekel se jedná, není z textu patrné. Takže třeba Goliášův pancíř vážil buď 40 kg, nebo 80 kg.

6 JEPSEN, A.: *Královská tažení ve starém Orientu*. Praha: Vyšehrad, 1987, s. 69-73

7 viz např. <http://www.labo.cz/mft/zvlastni.htm>

9.1.3 Odkazy

DOWLEY, Tim: *Školní biblický atlas*. Praha: Česká biblická společnost, 1994.

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/lidi-jsou-na-lidi-jako-sane-dpns>.

•••••

9.2 PRO DĚTI

Rozdělila jsem nedělku tentokrát jinak: vyberte si podle svého zaměření a možností výuky a uzpůsobte dětem, které učíte, nakombinujte nebo vymyslete vlastní program.

Výtvarná nedělka (pro všechny skupiny, není nutná znalost příběhu)

Vytvoříme panáčky – hlavní postavy, zahrajeme si s nimi příběh a poté je naaranžujeme do prostoru.

Nápad na jednoduchou výrobu panáčků: Do silonky nactive vatu, udelejte kuličku, zavazte – to bude hlava. Ustříhnete silonku kus pod zavazáním. Hlavičku posadte na roličku od toaletního papíru – a máme postavičku. Postavičce přilepíme (přišijeme) vlasy z vlny (krepového papíru), z čtverce látky (krepového papíru) vyrobíme oděv. Zbraně pro Goliáše, Davida a vojsko můžete vystříhat z tvrdšího papíru a omalovat nebo vyrobit z klacíků (třeba oštěp půjde udělat snadno – na klacík nalepte izolepou ostří z papíru a je to). Dětem můžete pomáhat (větším) nebo můžete vyrábět hlavně vy a dětem rozdělit drobné úkoly (namalovat a vystříhnout meč, štít... to bude dobré hlavně pro ty méně zručné a předškoláky). V zásadě vystačíte s postavou Davida, Saula a Goliáše, potřebujete-li zaměstnat hodně dětí, mohou vyrábět Davidovy bratry, vojáky izraelské i pelištejské.

Předškoláčkům můžete příběh s postavičkami pouze převyprávět, větší děti mohou vyprávět samy. Společně pak vyberte jednu klíčovou scénu. Postavičky naaranžujte do krabice tak, aby zachytily danou scénu, můžete i připsat název scény; vytvořenou scénu můžete donést do kostela.

V každém případě bych dětem položila otázku: K čemu byla Davidovi v této situaci víra? Velcí ať vymyslí svoji odpověď. Pro malé bych formulovala odpověď asi takto: Nedal si vnútit strach a nedal si vnútit nezkušenost a neschopnost, nedal si vnútit ani přehánění své síly. Viděl sebe tak, jak byl, se svými možnostmi a silou a viděl, že na boj je tu také Hospodin.

POMŮCKY Rolička od toaletního papíru; staré silonky; vata na vyplnění hlavičky; zbytky látek/krepový papír; nůžky; lepidlo; izolepa; provázky (zbytky příze a jehla); čtvrtky; pastelky/fixy; klacíky; větší papírová krabice; ev. další přírodní k dotvoření scény (mech, listí atd.).

Akcční neděлька (spíš na ven než do uzavřeného prostoru, předpokládám znalost příběhu)

Přetahovaná: Na střed lana přivažte kapesník. Udělejte na zem čáru. Utvořte skupinky (dvě a více) podle počtu dětí. Skupinky budou mezi sebou soutěžit v přetahování. Skupinky se postaví proti sobě, první v řadě dostane do ruky lano. Rozhodčí (vedoucí nedělinky) zajistí, aby skupinky napjaly lano, kapesník musí být nad středovou čárou. Na povel rozhodčího začne přetahování. Která skupina zvládne přetáhnout soupeře na svoji stranu déle než pět vteřin (nebo stanovte jiný limit), vyhrává. Výsledky zapisujte, dokud z klání nevyjde jedna vítězná skupina.

Vedoucí nedělinky vyhlásí slavnostně výsledky klání. S vítězi i poraženými coby redaktor regionální televize udělá rozhovor: Jak se cítí po vítězství? Jaké je to prohrát? Co vítězům pomohlo? Co poražení vylepší do odvetného utkání? K čemu je slabým lidem víra? Pomáhá unést situaci, pomáhá najít východisko... K čemu je silným lidem víra? (Tady záměrně neuvádím jakoukoliv odpověď – jde o to, aby odpověď byla autentická, tedy vaše). Můžete i přečíst příběh o boji ve zkrácené verzi od v34-51.

POMŮCKY Lano, látkový kapesník, mikrofon (nebo imitace mikrofonu – míček z papíru napíchnutý na tyčku a zafixovaný izolepou), stopky (mobilní telefon), Bible.

A zase byla válka. Přišla zpráva, že Pelištejci táboří v Efes-damimu. Vojsko Pelištejců bylo na jedné straně údolí, vojsko Izraelců na druhé straně.

Pelištejci měli tajnou zbraň. Jmenoval se Goliáš. Byl to opravdový obr, přes dva metry dlouhý. Násada jeho kopí byla silná jako mužská ruka. Každý den se Goliáš pyšně procházel před pelištejským vojskem a pokřikoval na Izraelce: „Kde je nějaký izraelský muž, aby se mnou bojoval? Ať přijde!“ Všichni Izraelci strachy utíkali. I král Saul se bál a prchal do úkrytu.

A tak se vojáci báli bojovat. Goliáš byl den ode dne pyšnější a Izraelci den ode dne vylekanější. A ještě někdo se bál. Starý otec se bál o své syny. Odešli do války a ještě o nich neslyšel. „Pojď sem, Davide,“ řekl nejmladšímu „pojď, nech ty ovce. Tady vezmi bratrům proviant. Popřej jim pokoj a zjisti, jak se jim daří.“ Když David přišel k Saulovu vojsku, Goliáš se právě procházel a vysmíval se Izraelcům. „Kdo to je?“ ptal se užasle David. „Jakým právem takhle křičí na vojsko živého Boha? Půjdu a budu s ním bojovat.“ Saulovi vojáci se mu jenom smáli. Takový kluk a bude poučovat zkušené válečníky! Ale když o Davidovi slyšel Saul, dal si ho zavolat. „Jsi ještě mladíček,“ řekl Saul, „co zmůžeš proti Goliášovi? Goliáš je opravdový válečník!“ „Bojoval jsem se lvy a s medvědy, když napadli mé stádo,“ řekl vážně David, „a Hospodin byl vždycky se mnou. I tentokrát bude se mnou, je to jeho boj.“

„Tak dobrá,“ řekl král. „Jdi. A Hospodin buď s tebou.“

Král Saul dal Davidovi svůj meč a oblékl ho do svého vlastního brnění a dal mu své zbraně. Ale David neuměl v tom oblečení a s mečem udělat pořádně krok. „Bude mi líp bez té maškarády,“ pomyslel si. A tak si brnění svlékl a vzal si jenom svoji pastýřskou hůl a prak. Vybral si z potoka pět oblázků a dal je do své mošny. S prakem v ruce šel proti Pelištejci.

Když Goliáš viděl Davida přicházet, zle se rozesmál. „Tak tohle je tedy ten váš hrdina? Vždyť je to ještě kluk! Jdeš na mě jak na pastvě! Aby do tebe Baal bleskem praštil!“ posmíval se Davidovi. Ale David řekl: „Dnes mi tě Hospodin vydá do rukou. Pak každý pozná, že při Izraeli stojí Bůh.“ Vzal prak, kamínek vyletěl a zasáhl Goliáše tak prudce, že mu prorazil čelo.

Goliáš padl mrtev k zemi. David k němu přiběhl, vytrhl Goliášův meč a fik! uťal mu hlavu. Pelištejci, když to viděli, vykřikli hrůzou a dali se všichni na útěk. Izraelské vojsko je pronásledovalo. Bylo po bitvě.⁸

8 parafráze převyprávění z <http://deti.vira.cz/bible-pro-deti/stary-zakon/David-a-Golias/>

K čemu byla Davidovi jeho víra? Kdo si nedá vnutit strach druhých, má šanci vyhrát. Kdo pozná svoje možnosti a schopnosti, je na tom líp než ten, kdo se vytahuje a přehání. Kdo ví, že s ním bojuje Hospodin a bere odtud naději, rozum a sílu, má vyhráno.

POMŮCKY Postavičky Saula, Davida, Goliáše a vojska – flanelograf (můžete je vybírat společně s dětmi z hromádky neutříděných obrázků nebo si je předem připravit), vlastní tvorba.

Přesah

1S 2,1-10 a L 1,46-55 – rozpoznání Boží ruky v životě člověka.

Žalmy související s příběhem: Ž 74,18; Ž 18,17; Ž 123,3; Ž 124,8; Ž 125,1; Ž 20,8; Ž 44,6.

.....

9.3 LITURGIE

9.3.1 Písně

David (sv 293); *Připravujte cestu* (sv 239); *Chvalozpěv* (sv 215)

9.3.2 Biblický text k zapamatování

L 1,46-55 (Mariin chvalozpěv).

9.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Davida navrhujeme *Bůh je zástita má, s ním nemusím se bát* (refrén písně sv 23).

9.3.4 Okénko do bohoslužeb

Může někdo z vás zazpívat tu písničku od Voskovce a Wericha o Davidovi a Goliášovi? No ale v Bibli je to trochu jinak. Překvapení, co? Jednak lidi

na lidi nejsou jako saně, je to válka. A obr nemydlí do pidimužíka, ale dva válečníci bojují. Tak neseďte klidně na židli a jděte do nedělnky číst Bibli.

9.3.5 Modlitba

Někdy nám říkají, Pane Bože, že jsme jenom děti. Že musíme počkat, až nám bude osmnáct, až doděláme školy, pak něco dokážeme. Ještě že ty nám to neříkáš. Hodně toho umíme a taky i neumíme, ale to není špatně! Jsme, jaké jsi nás udělat ty. Na Davidovi je vidět, že i nedospělí dovedou hodně, když jsou s tebou. Děkujeme ti za Davida. A za všechny odvážné děti, které dovedly víc než dospělí. Amen.

TÉMA

Reakce na to, že s někým je Hospodin, mohou být tak různé!

CÍLE

- Děti uslyší o přátelství, které překonává nástrahy.
- Děti objeví, jak je důležité sám zaujmout stanovisko k tomu, co se děje kolem mě — přijmout to stanovisko sama za sebe, a podle toho jednat.

.....
10.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 18-20

10.1.1 Výkladové poznámky

V textu jsou dva způsoby, jak lze reagovat na zjištění, že s někým je Hospodin: Saul a Jónatan. Saul přechází od podezření ke strachu a nenávisti, Jónatan uzavře s Davidem přátelství na život a na smrt.

Saul se chová jako každý druhý král: brání sám svůj trůn. Pokud někdo královský trůn ohrožuje, dá ho král buď zabít nebo si ho zaváže sňatkem se svým dítětem.⁹ Variantu, že by Hospodin sám bránil Saulův trůn, nebere ani v potaz — jak by také mohl, Hospodin jej vlády zbavil, Saul sedí na trůnu neprávem a ví to. Saulovi jsou v textu připisovány pouze negativní emoce, zatímco jeho okolí překypuje pozitivními odezvami na Davidovy

⁹ Podobný způsob, jak se zbavit nepohodlného člověka tak, aby vina za jeho zabití padla na někoho jiného, použil i David. Neboli jak zařídit, aby byla těhotná milenka krále brzy vdovou a král si ji mohl vzít...

úspěchy. Ve 20,13 i Jónatan ví, že s Davidem je Hospodin, jako byl s jeho otcem. Jónatan uzavře s Davidem přátelství, Míkal si jej zamiluje, lid si ho zamiluje a miluje ho čím dál tím víc, přitom Saul Davida postupně nenávidí až k nepřátelství na smrt.

Podezření – strach – nepřátelství až do smrti: Je z tohoto kolotoče cesta ven? Pro Davida je jediná možnost – neživit ten kolotoč skutky, ale dokazovat Saulovi opak. Pro Saula je to reflexe toho, co se děje. A přestat s negativním nálepkováním Davida. Saul se však na všechno, co David dělá, dívá s podezřením, že je to účelové. A podle toho pak Saul s Davidem jedná. Jen v 1S 19,6 podlehl na chvíli přemlouvání Jónatana a dokázal Davida vidět jinak. Bez podílu vědomé práce se ale nálepkování zvládnout nedá. Děláme to ostatně všichni, že si na lidi vytvoříme nějaký názor a pak se skrze ten názor na ně díváme a podle našeho názoru interpretujeme všechno jejich konání. Je ohromně těžké názor změnit či jen otevřít možnosti, že by druhý člověk mohl být jiný, než jak ho vidím já.

Přátelství jako druhý způsob reakce na prožité: Jónatan se spřátelil s Davidem. Na život a na smrt. Toto přátelství se osvědčilo i v době, kdy Davidovi šlo o život.

Vzhledem k tomu, že textu je hodně, místo výkladu po verších nabízím výklad po obrazech. Určujícím vodítkem k výběru obrazů je kontrast Saul – David jako dva způsoby reakce na to, že s někým je Hospodin.

- 18,1-4: *Začátek přátelství Davida a Jónatana.* Dát někomu to, co mě má chránit a zůstat před ním zranitelný, dát někomu svůj meč a zůstat před ním bez možnosti bránit se – to je přátelství. Nebát se být s tím druhým. Nemuset se předním stydět za svoji zranitelnost. Nepíše se tu, že by David dal Jónatanovi svůj plášť a svoje zbraně. Toto přátelství zachránilo Davidovi vícekrát život (1S 19,1; S 20). Vyprávění ostře kontrastuje s vývojem vztahu Davida a Saula v této kapitole. David získává stálé místo u Saulova dvora.
- 18,5-9: *Vztah Saul – David – nedůvěra na vzestupu.* Od porážky Goliáše neuběhlo mnoho času – vojsko je stále někde v akci a domů se ještě nevrátilo. Král a velitel Saul, co se tak nekrálovsky a nevelitelsky schovával a hrozně se bál, když Goliáš jen pokřikoval, posílá mladíčka Davida jako velitele do bojů – a David má úspěch, stává se velitelem bojovníků, získává důvěru vojáků i Saulových služebníků.

Ženy vyšly vstříc Saulovi, ale oslavovaly Davida. Saul nebyl úplně neschopný vojevůdce, také dovedl zvítězit ve válkách (pobil své tisíce – to

nemusí být přesný počet, může to být jen kontrast k desetitisícům přiřčeným Davidovi), ale David byl úspěšnější.¹⁰ Saul reaguje pochopitelně – hněvem. Přestože přehání (nemohl vědět, že David je pomazán za krále – to je základní podmínka pro to, aby mohl v Izraeli někdo kralovat), dovedl vystihnout důležité: trůn se začíná třást. Úspěšný velitel může snadno přerůst i krále a svrhnout ho z trůnu. Saul (viz předchozí nedělký) chce zůstat králem stůj co stůj, přestože mu Hospodin královskou moc odňal; pokouší se pojistit si království před lidmi úmyslným klamáním lidí. Pokud tedy zástupy žen oslavují někoho jiného, je to po Saula útok na jeho jistotu královského trůnu. Začíná si Davida všimnout jako svého soka – s nedůvěrou, která roste.

- 18,10-16: *Vztah Saul – David – strach – pokus o vraždu ze strachu*. Saula se zmocňuje zlý duch od Hospodina. Hospodinův Duch, který byl Saulovi dán při pomazání za krále, od Saula odstoupil; Hospodin odňal Saulovi království. Následovaly příchody zlého ducha od Hospodina. Saul zlým duchem velmi trpěl, muzikoterapie mu měla ulevit (viz předchozí nedělký). Běsnění překládají Kraličtí jako „prorokoval“ – divně se choval, asi neměl své chování úplně pod kontrolou. Zde je uchován nenáboženský význam slova prorokovat. Z divného chování byl nakonec dvojnásobný pokus o vraždu Davida (neozbrojeného hudebníka v tuto chvíli). Kupodivu čteme, že bít se začal Saul Davida, nikoliv David Saula. Důvodem Saulova strachu totiž není nějaká Davidova vlastnost, ale poznání, že s Davidem je Hospodin. Saul nemohl snést pohled na toho kluka. Když se nepovedla vražda, zkusí odstranit Davida jinak. Udělal z něj vojevůdce – ten je z povahy svého povolání vystaven většímu riziku, že se mu něco stane. Snaha zbavit se Davida se ale obrátila proti Saulovi – David má takové úspěchy, že se před ním Saul doslova třese strachy. Kontrastní je přitom chování lidu – lid Davida miloval.
- 18,17-29: *Vztah Saul – David – otevřené nepřátelství*. Saul úmyslně připravuje situaci tak, aby byla extrémně nebezpečná. Nejdřív jen zkusí nastrčit Davida do nebezpečných válek, poté slibuje svoji dceru. Žena se kupuje a platí se za ní věno (Gn34,12), ale věno si lze odpracovat (Gn 29nn). I David, chce-li si Míkal vzít, musí zaplatit věno. Předkožky – část těla, na které byla vykonávána obřízka=kultický akt – jsou tu znamením, že se tu opět vedou boje Hospodinovy. A také důkazy, že David skutečně tolik bojovníků zabil.

10 V 1S 21,12 Akíšoví služebníci dokonce s odkazem na tento oslavný tanec považují Davida za izraelského krále.

- 19,1-7: *Záchrana ve jménu přátelství*. Pouze pro přátelství s Davidem se Jónatan rozhodne jednat jinak, než nařizuje otec – autorita. Jónatan připomíná, co dobrého David pro lid i Saula udělal. Prohřešil se David proti Saulovi, když vyhrál válku, do které ho Saul sám poslal? Nebo vede boje Hospodinovy a vítězství jsou k užtku lidu i králi? Jónatan vystupuje z úlohy syna – pokračovatele otce. Pro tentokrát se mu podařilo Davida zachránit. Zachránil vlastně i otce od vraždy svého nejvěrnějšího spojence. V tomto obraze je Jónatan ten, kdo aktivně jedná – pro přítele vše.
- 19,8-18a: *Záchrana ve jménu lásky*. Stačí málo a vše je při starém. Zas jedna vyhraná bitva a David je ten nejhorší. Po novém pokusu o přímou vraždu utíká David k sobě domů. Míkal ho z lásky zachraňuje. Nechce se vystavit hněvu svého otce (měla být otcovým spojencem!), pojistí se tedy lží. Sošky bůžků jsou sošky kenaanských božstev. To kupodivu nechává Saul nepovšimnuto.
- 19,18b-24: *Záchrana ve Jménu*. David se utíká k Hospodinu – je v prorockém domě v Rámě. Zde jej Hospodin chrání, vyslaní vojáci ani Saul jej nejsou schopni zajmout. Saul se ale svého rozhodnutí zabít Davida nevzdává.
- 20,1-42: *Přátelství*. David se vrátil – ne domů, ale k Jónatanovi. Pro Davida je těžké žít s tím, že jej Saul stále pronásleduje. Co jsem udělal? Situace vyžaduje Jónatanův aktivní zásah, má-li David alespoň zjistit, na čem je.
- 1-24a: *Přátelé na život a na smrt*. Jónatan nabízí svoji pomoc zjistit u krále, jak to s Davidem vypadá. David zůstává před Jónatanem nechráněn – jestliže je hoden smrti, ať jej zabije sám Jónatan! To mohou jen přátelé, viset i životem na někom druhém. Smlouva, kterou spolu uzavřeli, je plná důvěry v Hospodina i k sobě navzájem. Jónatan miloval Hospodina a miloval Davida, se kterým byl Hospodin. Nenechal se ovlivnit tím, co chce rodina (aby syn stál za otcem), ale dokázal vidět, kde je Hospodin, a jít za ním.
Pomoc byla dohodnuta konkrétně a do detailu – včetně způsobu, jak předat zprávu tak, aby jí porozuměli jen ti dva. Výmluva na obětní hod je vlastně zkouška – co uvidí Saul jako důležitější – mít Davida u sebe nebo respektovat náboženskou povinnost? Možná je celá agrese Saula vůči Davidovi jen odrazem Saulovy agrese vůči Hospodinu, který jej zbavil trůnu. Hospodina zabít nelze, jeho pomazaného ale ano.
- 24b-34: *Pro přítele snést i urážky i smrt*. Dohodnuté se stalo skutkem. Jónatan zkouší Davida ze stolování s králem omluvit – výsledkem je velmi sprostá nadávka otce vůči synu. Saul chce po synovi nemožné – aby přivedl svého přítele, aby jej mohl Saul zabít. Saulovi je tedy jasné, že obětní hod je jen výmluva! Když Jónatan odmítne přítele vydat, Saul se pokusí zabít i Jónatana

stejně, jako se pokusil zabít Davida – probodnout ho kopím. Jónatan se kupodivu rmoutí nad Davidem, ne nad sebou nebo nad konfliktem s otcem.

— 35-42: *Přátelé se rozcházejí, ale v Hospodinu zůstávají stále spolu.* Hra se šípy – věštění z letu šípů nebylo nic neobvyklého a zřejmě se praktikovalo i na Saulově dvoře – mohli jej použít bez nebezpečí prozrazení.¹¹ Prováděli něco, co jako věštění pouze vypadalo – ve skutečnosti to bylo předání zprávy.

Jónatanova slova „Jdi v pokoji“ – pokoj, klid a mír David v této chvíli potřebuje. Jónatan tím potvrzuje platnost přísahy. Přátelé se rozcházejí – v Hospodinu jsou ale spolu oni i jejich děti.

10.1.2 Úskalí

Vykládat Davidův respekt vůči Saulovi jako bezvýhradnou poslušnost vůči autoritám. David se po prvním pokusu o vraždu nebránil, naopak, dál hrál, aby se Saulovi ulevilo. Nikdy proti Saulovi nevystoupil, nikdy mu neusiloval o život. Byl tak poslušen autoritě, že se nevzepřel? Máme být také tak poslušní?¹²

10.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/hospodin-je-s-tebou-co-ja-dpns>.

11 Toto orákulum známe také. Vzpomeňte na pohádky: tři carští synové střílí své šípy a kam šíp dopadne, tam je jejich nevěsta; některé štědrovečerní zvyky jako pouštění loděk, lití oliva nebo hod střevícem jsou také orákula – věštění.

12 Viz <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/31-duchovni-manipulace/id/327-saul-a-david-poslusnost-delegovane-autorite>

10.2.1 Předškoláci

Navržené vyprávění je dlouhé, obsahuje celý příběh Davida a Jonatana, proto vyberte tolik obrazů, na kolik se děti dokáží soustředit. (Možno vynechat především příběhy s Míkal. Pro nejmladší stačí obrazy č. 1, 2 a/nebo 3, stručněji 8 a 10.)

Převyprávění s postavičkami, obrázky flanelografu ap. (viz pomůcky).

Obraz 1: Přátelství začíná – scéna: David, Jónatan, Saul, vojáci v táboře

Večer u ohně, Jónatan se obrací na Davida: „Jsem tak rád, že jsi porazil toho Goliáše! To ti byla jízda! Jak jsi to dokázal?“

„Byl se mnou Hospodin. To se pak bojuje hnedle jinak.“ odpovídá David. „Hospodin,“ vrčí Saul.

„Hospodin!“ jása Jónatan. „Povídej mi víc, Davide, kdo jsi a odkud jsi...“ žádá Jónatan. Saul: „Jdu spát, na mě to ponocování není.“

Jónatan a David si povídají dlouho do noci, smějí se. Pak řekne Jónatan: „Tady, něco ti chci dát.“

„Co to je?“ diví se David.

„Pro tebe.“ Podává mu svůj plášť a zbraň.

„Bude ti zima. Čím budeš bojovat, když mi dáváš svůj meč?“

Když někomu dáte něco, co je pro vás cenné – co mu tím říkáte? Jónatan se jen usmál. A David taky. Víte proč? Rozuměli si. Byli přátelé.

Obraz 2: Nedůvěra roste – vojáci, Saul, David, Jónatan, tančící ženy

Vojsko přišlo k bráně. Vraceli se domů, všichni byli tolik rádi! Zase doma. Jejich ženy jim šly naproti. Zpívaly (první sloku sv 74) a u toho volaly Sláva Davidovi, sláva Davidovi! Saul zbledl jak stěna. „Jaké pak sláva Davidovi! Já jsem tady král! Já!“ Jak bylo Saulovi? Začal na Davida žárlit. A začal si dávat pozor na to, co David dělá. Ne aby ho za to chválil. Chtěl si dokázat, že David chce být králem místo něj, Saula.

*Obraz 3: Saul se bojí a ze strachu ubližuje – David,
Saul, hudební nástroj - harfa nebo kytara, kopí*

Saul měl zase špatný den. Hospodin mu říkal: „Už nemáš být králem. Vzdej to. Já jsem si vybral Davida.“ Saula z toho brněla hlava.

„Zavolejte Davida,“ křikl na služebníky, „mám toho dost, ať mi hraje, ať se mi zas uleví.“

David přišel a hrál. Saul vztekle kopal do věcí.

„Sedíš na trůnu, na kterém nemáš co dělat. To je hřích!“ říkal znovu hlas Hospodinův.

Saul se rozhlédl po místnosti a viděl Davida.

„A to je kvůli tobě!“ zařval Saul, popadl kopí a švih, mrsknul jím po Davidovi.

Sebral kopí a znovu, švih! jen to zadunělo. David potichoučku sebral citeru a zmizel.

Omluvil se mu Saul? A stačila by na toto omluva? Vždyť ho chtěl zabít! Co má Saul udělat? (Omluvit se, vynahradit Davidovi zlé...) Saul nic z toho neudělal. Pro něj byl David prostě jen a jen zlo. Saul se ho vlastně bál. Báł se, že Hospodin má víc rád Davida než jeho, Saula. Saul vymyslel lest: pošle Davida do války. Vojáci přeci také umírají. Umře tam a bude to.

*Obraz 4: Otevřené nepřátelství – David, Saul,
dívká s korunkou na hlavě, pytle*

Saul se rozhodl Davida zbavit. Jak to udělat? Poslat ho domů. Jenže to nejde. Vojáci by svého velitele sháněli. Měli ho rádi. Saul by musel tenhle postup zdůvodňovat. Nebo prostě Davida zabít. Připíchnutí na zeď nevyšlo. Tak by ho mohli zabít Pelištejci! To se tak vojákům stává, že je nepřítel zabije. Tak to taky nevyšlo. No tak ho ožením se svou dcerou! Bude muset sehnat peníze. Třeba mu to nevyjde. Třeba při shánění peněz zahyne.

„Dám ti svoji dceru, Davide. Budeš jako můj syn a budeš dělat, co ti nařídím,“ povídal jednou ráno Saul. David byl zamilovaný. A tak se trápil.

„Vždyť já jsem chudý pasáček ovcí. Nejsme v pohádce, abych si mohl tak vznešenou nevěstu vzít.“

„No tak se netrap, Davide,“ řekl Saul medově. „Dobré jméno už mezi vojáky máš. Stačí maličkost – pobiješ sto našich nepřátel a přineseš důkazy – nic jiného po tobě nechci. Je to maličkost, ne? Takový vojevůdce jako ty...“ David se strachy orosil.

„No nazdar,“ pomyslel si, „to bude fuška! S Pelištejci nejsou žerty. Ti se umí ohánět meči. A my máme tak akorát klacky a kamení. Ale no, s pomocí Boží vzhůru do toho.“

Zvítězil? Zvítězil. A mohl se oženit. A Saul? Byl vzteky bez sebe! Zase mu to nevyšlo. Zase David přežil. A co hůř, vojáci Davida milovali čím dál tím víc. Zabít, jediné zabít, nic jiného nepomůže.

Obraz 5: Záchrana ve jménu přátelství – Jónatan, Saul, David

Kdo je pro vás přítel, kamarád? Jaké by měl mít vlastnosti? (Spolehlivý, být tu pro mě, mít rád stejné věci.) Jónatan byl skutečný kamarád. Doslechl se, že David má být popraven. To ne! Dokonce přemluvil svého tátu.

„David je přece náš, tatí!“

A Saul, táta, si dal říct. Zas byl David s králem – a s Jónatanem taky.

Obraz 6: Záchrana ve jménu lásky – Saul, Míkal, sošky bůžků

Netrvalo dlouho a zas byla bitva. David zvítězil. To se mu to bojovalo, když s ním bojoval i Hospodin! Saul netrpělivě čekal na výsledek bojů.

„Zas, zas!“ křičel vzteky, „zas vyhrál! Já ho nenávidím! Zabiju ho, zabiju!“

Při večerní hostině David tak tak unikl hozenému kopí.

„Míkal! Míkal! Zítرا ráno přijdeme pro Davida, koukej ho doma zdržet!“ vzkazoval Saul své dceři.

Davidova žena zezelenala strachy. No to ne! To ne, tohle si nesmí dovolit ani král! Tak tohle ti tati nevyjde. Když všichni spali, vzala klíč a vzbudila Davida.

„Vstávej, no tak, slyšíš, nespí, vstávej!“

„Co je? Nech mě spát, jsem tak unavený.“

„Vstávej a utíkej. Honem!“

„Saul?“

„Jo. Utíkej.“

„Děkuju, moje krásná ženo. Děkuju.“

Ráno bylo pozdvižení.

„Kde je!?,“ křičel Saul na ubohou Míkal.

„Tady,“ řekla.

„V posteli? Takhle přikrytý?!“

Saul vztekle serval peřinu. Tam ležely oblečené kusy dřeva.

„Tak bůžky tu máš! A David je kde?! Tys mě podvedla! To jsi moje dcera?“

„Promiň tati, on mi vyhrožoval.“

„Hm,“ broukl Saul a odešel.

Byla to pravda, že David Míkal vyhrožoval? Nebyla. Míkal se prostě jen bála, že jí Saul také ublíží, a tak lhala.

Obraz 7: Záchrana ve Jménu – David, kostel, Saul, vojáci, kusy oblečení

Kam ale uteče někdo, kdo už není v bezpečí ani doma? K Pánu Bohu. A tak to také udělal i David. Dozvěděl se to Saul? Dozvěděl. V Hospodina nevěřil. Nevěřil, že by Hospodin mohl Davida chránit. Žádný Hospodin není! Za Davidem poslal vojáky.

„Zajmte Davida!“ rozkázal jim. Nikdo z nich se nevrátil. Nebyli schopni Davida zajmout, ruce je neposlouchaly.

„Třesky plesky! Neschopní hňupové jste!“ rozčiloval se Saul. Když ani třetí skupinka neuspěla, vydal se pro Davida osobně. A co se nestalo! Jeho tělo ho neposlouchalo. Začal tančit. Celý den a celou noc. Zůstal před Hospodinem nahý. Jako se nahý narodil. Na nic si nehrál. Nebyl král, byl člověk jako každý jiný. Lidé se mu smáli. Tak zabíjet chtěl a místo toho se chová tak nekrálovsky. Co se mu dělo v duši? Těžko říct. Když Hospodin dal jeho duši svobodu, znova chtěl vraždit.

Obraz 8: Na život a na smrt – David, Jónatan, šípy

Kam ale uteče David? V kostele se napořád bydlet nedá. Davida trápí otázka Proč. Chce rozumět. Vrací se zpátky – ne domů, ale k příteli. K Jónatanovi.

„Tvůj otec mě pořád pronásleduje. Nic jsem neudělal. Vedu Hospodinovy boje. Nechci tvého otce zabít, nechci ho připravit o trůn. Proč mě pořád pronásleduje? Kdy mě zase přijde někam zapíchnout?! S tím se nedá žít.“

„Zjistím to, neměj strach.“

„Jestli ti to Saul řekne. Ví, že jsme přátelé. Jestli mě chce chytit a zabít, ty o tom vědět nebudeš.“

„Davide, ty se trápíš. Co pro tebe můžu udělat?“

„Podívej, zítra začíná další měsíc a bude hostina. Já tam nebudu. Kdyby se po mně Saul ptal, řekni, že jsem musel domů, že máme obětní hod. (Víte, co je to obětní hod? To se lidi sejdou, zabijí obětní zvíře, pomodlí se, hodují spolu.) Budto bude Saul v klidu nebo se rozčílí. A jestli se rozčílí, tak mě chce zabít. Ale Jónatane, příteli, jestli jsem opravdu tak špatný a zlý, jak si tvůj otec myslí, máš právo mě zabít ty sám a tady. Nebráním se.“

„Davide, Davide, ty se trápíš. Já tě mám rád, lidi tě mají rádi, Míkal tě má ráda. To jen Saul se nepohodl s Hospodinem a svůj vztek vybíjí na tobě. Protože Hospodin je s tebou, to víme všichni. Neboj!“

„Děkuju. Jsi opravdu přítel. Ale jak mi řekneš, co se dělo u hostiny?“

„Uděláme to jako vždycky o novoluní, budem věštit. No, nekoukej na mě. Schovej se na poli jako posledně. Šípy, rozumíš. Jestli je střelím daleko, tak utíkej o sto šest, jestli nikam moc nedoletí, tak taky nikam neodcházej a klidně přijď. Možná spolu nebudem moct mluvit. Tohle ale projde. Jenom mi slib, Davide, slib mi prosím, že zůstaneš mým přítelem. Hospodin je s tebou. Zůstaň ty se mnou, s mojí rodinou. Prosím tě o to.“

David neměl slova. Jenom dojatě kývnul.

Obraz 9: Snést i urážky – Saul, stůl, oštěp, Jónatan, David, šípy

A jak si řekli, tak udělali. Saul Davida postrádal. A udělal scénu jak z filmu.

„Jónatane! Ty víš, kde David je! Nezapírej svému otci toho lumpa! Kde je?!“

„Ale tati, proč to chceš vědět?!“

„Ty, ty, ty!“ Saul se klepal vzteky, „ty zrádče! Mohl jsi vládnout, mohl jsi mít klid! Připraví tě o trůn, sebere ti všechno!“

„Ale tati, co vlastně David udělal?!“

„Mlč!“ zařval Saul a švihnul oštěpem po synovi.

Jónatan vstal. Měl vztek na otce. Ne že ho chtěl zabít. Jak může být někdo tak hloupý a nepoznat, že David dělá, co mu Pán Bůh nařídí?

Obraz 10: V Hospodinu spolu – David, Jónatan, šípy

Jónatan šel ven. Předal Davidovi zprávu. Pamatujete si, jak se dohodli? Že když šípy poletí daleko, má David také daleko odejít. Byli sami. David se odvážil vyjít z úkrytu. Měl velikou radost. Přítel na něj nezapomněl. Víte, jak moc muselo být nebezpečné, starat se o nepřítele otce? Přesto to Jónatan udělal. Byli přece přátelé. David plakal. A tak dobrého přítele teď musí opustit! Najde ještě někdy někoho takového jako Jónatana? Uvidí se ještě někdy? I Jónatan byl smutný.

„Jdi v pokoji, Davide. Pán Bůh bude s tebou i se mnou.“

A přátelé se rozloučili.

POMŮCKY Postavičky (vámi vyrobené nebo flanelograf – možno i neutříděnou kupičku, děti mohou obrázky vybrat samy podle zadání); magnetky/

deka/šňůra a kolíčky – podle toho, jak chcete postavičky přidělovat; potřebujete postavičku mladíka (David), krále (Saul), ženy jako zástup, sedící mladík s kytarou či harfou (David hrající), oštěp (pro krále Saula).

10.2.2 Mladší školní děti

Použila bych vyprávění pro malé, a buď vyprávěla s postavičkami flanelografu a dětem dala úkoly (vybírat obrázky z hromádky, aranžování scény...).

Nebo bych vzala obrázky z flanelografu, postupně na jednotlivých papírech vytvářela scénu, obrázky obkreslovala tužkou, výsledné scény dala dětem vymalovat. Obrázky bych postupně ukazovala a vyprávěla příběh. Následně bych dala obrázky dětem domalovat a obrázky vystavila.

Nebo bych obrazy schematicky namalovala (jen hlavní postavy tužkou) a nechala je děti vybarvit. Nad každým obrázkem bychom si pak pověděli, co tam je a co tam chybí. Děti by pak mohly chybějící objekty domalovat dle svojí fantazie.

POMŮCKY Pastelky; tužky; obrázky z flanelografu; větší papíry; něco, na co je možno obrázky připevnit (třeba flipchart a magnetky).

10.2.3 Starší školní děti

Kramářská píseň

Úvod do práce: Dnes nebudu učit já vás, budete učit vy mě. Dnes budete tvořit kramářskou píseň. Víte, co to je? Nazpívaný komiks. Na čtvrtkách je zadání biblického textu. Na práci máte x minut. Až bude hotovo, dáme obrázky sem a píseň zkusíme zazpívat. (Můžete se i domluvit s vedoucím nejmenší nedělky, že píseň přijdete zazpívat nejmenším nebo, pokud máte smíšené nedělky, zadat starším kramářskou píseň a mladším příběh převyprávět, velcí mohou na závěr nedělky píseň zazpívat).

Nabídněte dětem nějakou obecně známou melodii. Rozdělte text na menší úseky podle počtu dětí (pokud máte dětí hodně, vytvořte z nich dvojice/malé skupinky). Úkolem každé skupinky je namalovat obrázek a vymyslet text písně k tomuto jednomu políčku. Na práci bude nejspíš nutno stanovit časový limit tak, aby bylo možno píseň na konci nedělky zazpívat.

Po uplynutí časového limitu dejte obrázky ve správném pořadí na dobře viditelné místo a prezentace písně může začít. Zapisujte text; společně můžete vymyslet název a napsat jej nad obrázky. Autoři mohou své výtvary podepsat. Píseň můžete zkoušet zpívat několikrát, až se sehraje.

POMŮCKY Papíry formátu A4 (na zadní stranu papíru napište číslo – pořadí čtvrtky v příběhu a biblický úsek, který tento obrázek ztvárňuje); další papíry pro koncepty písně; pastelky; tužky; větší plochu, kam budete moci obrázky umístit (flipchart a magnetky, přišpendlit zavíracími špendlíky na závěs či deku); ukazovátko (nebo srolovaný papír); klobouk pro „kramáře“; každá skupinka potřebuje svoji Bibli a zpěvník – vyberte svižnou píseň, o které víte, že ji děti stoprocentně znají; hrajete-li na nějaký hudební nástroj, můžete finální provedení písně doprovázet.

Návrh jak rozdělit text: pro deset skupin – 18,1-4; 18,5-9; 18,10-16; 18,17-29; 19,1-7; 19,8-18a; 19,18 b-24; 20,1-24a; 24 b-34; 20,35-42.

10.2.4 Přesah

L 22,54-62: Problém se dá řešit také i jinak než mlácením kolem sebe – vyznání viny a lítost vedou z kolotoče strachu ven.

••••••••••••••••••••

10.3 LITURGIE

10.3.1 Písně

Řekni, v co doufá srdce tvé (sv 289); Nada te turbe (sv 460)

10.3.2 Biblický text k zapamatování

Človče, bylo ti oznámeno, co je dobré a co od tebe Hospodin žádá: jen to, abys zachovával právo, miloval milosrdenství a pokorně chodil se svým Bohem. (Mi 6,8)

10.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Davida navrhujeme Bůh je záštita má, s ním nemusím se bát (refrén písně sv 23).

10.3.4 Okénko do bohoslužeb

Jaké vlastnosti má hrdina? (Statečný, krásný, bohatý, moudrý, odvážný...) V dnešním příběhu si ukážeme, jak je pro každého, i pro hrdinu, důležité přátelství.

10.3.5 Modlitba

Máme kamarády, Pane Bože, jako byli kamarádi Jónatan a David. Někdy se s nimi pereme, někdy si pomáháme. Ale tak i tak jsme kamarádi. Bez nich by bylo na světě smutno. Děkujeme ti za ně. Jsou i lidé, kteří se tě, Pane Bože, bojí. Nevíme proč. Někdy dokonce i žárlí na nás, co chodíme do kostela. Jako Saul žárlil na Davida. Prosíme tě za ně. Rádi bychom je pozvali, ať to tady vidí a slyší a můžou si sami udělat svůj názor. Amen.

TÉMA

David není superhrdina ani vítěz, jeho postavení se mění díky Boží pomoci a jeho příkladnému spolehnutí na ni.

CÍLE

- Děti uslyší, že David si nemohl „urvat“ vítězství vlastní rukou.
- Mladší děti si při hře vyzkouší Davidovu roli.
- Starší děti uslyší o nutnosti vykládat Boží vůli s velkou opatrností a pokorou. Starší děti si společně popovídají o respektu k pravidlům a autoritám.

.....

11.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 22,1-5; 24; 26

11.1.1 Výkladové poznámky

- 1S 24 a 1S 26 jsou dva velmi podobné příběhy – nelze vyloučit, že se jedná o dvě verze téhož, předávané v různých tradicích. Je dobře možné vybrat si jeden a ten dětem převyprávět, zároveň je možné pracovat s opakováním (a motivem Saulovy zatvzlosti, nepoučitelnosti).
- *David a jeho muži*: Otce a matku světil David moábskému králi (na základě úmluvy, svědčí o tom, že David byl „známá firma“, osobnost, která si mohla dovolit jednat i s tak vysoko postaveným člověkem), sám prchá z místa na místo (nezajištěnost existence). David má s sebou lidi ze svého rodu a ty, kdo byli všelijak utlačováni a nikdo tomu nebránil – sympatický, mesiášský rys. Dohromady je s Davidem 400–600 mužů, proti nim stojí 3 000 Saulových vojáků (mnohonásobná přesila).

- *Zífejci* hrají v příběhu nepopulární roli „práskačů“, evidentně se zapomnělo na Davidovy zásluhy o obranu Izraele proti Pelišťejcům. Zároveň jde asi z Davida a jeho tlupy strach – Zífejci se obávají silné „partyzánské“ skupiny na svém území, snaha chránit sebe sama je pochopitelná, není potřeba ve vyprávění rozmazávat.
- *Jeskyň* – často prostorné, těžko přístupné a dost členité (s četnými průchody a zákrutami), leckdy sloužily jako úkryt pastýřům se stády, je tedy reálné, že se tu David a jeho muži mohli schovávat.
- *Saulova potřeba* není nic potupného, Bible mluví střízlivě, ale je zjevné, že i Saul je člověk, ne nějaký polobůh. Zároveň je to moment, kdy „i císařpán chce být sám“, Saul je najednou zranitelný (jako kdyby se najednou škrtly dvě skupiny bojovníků a bylo to jeden na jednoho, muž proti muži – a Saul je z nich ještě ten slabší, jednou má dole kalhoty, jednou spí).
- *Boží vůle*: Davidovi muži, později Abíšaj, vykládají Saulovu vydanost Davidovi jako znamení od Boha. Necháávají se vést vlastními úvahami, svým přesvědčením. Proti tomu stojí David, který se řídí Božím zákonem. Při vykládání Boží vůle je nutná velká opatrnost – že se něco daří, ještě neznamená, že se jedná o Hospodinovy záměry. Stejně tak fakt, že se nedaří, není automaticky znamením Boží nepřejícnosti či dokonce trestu. Žalmy svědčí o tom, že leckdy se nevede dokonce i tehdy, když člověk Boží zákon plní. Co se „znamená“ týče, záleží, zda k Bohu (ke Kristu) ukazují, zda jsou v souladu s jeho slovy.
- *Hospodinův pomazaný* je člověk pověřený Bohem, vyslaný od Boha (král měl být lidem příkladem, jak správně žít, dlužno podotknout, že se to králům často spíš nedařilo). Byl nedotknutelný – ne pro své vlastnosti, ale právě pro to Boží pomazání. V tomto smyslu by se zločin proti králi (pomazanému) rovnal vzpouře proti Hospodinu.
- *Cíp (kopí, džbáněk)* jsou důkazy Davidovy nevinny! Měl bezbranného Saula na dosah (a ten o tom ani nevěděl), ale situace nevyužil. David na těchto předmětech ukazuje, jak blízko byl a zároveň i to, že neusiluje o Saulův život. Cíp byl nejspíš kousek svrchní tuniky, která se oblékala přes hlavu. Kopí bylo něco jako Saulovo žezlo, znak jeho moci, zároveň je použil proti Davidovi (i Jónatanovi), bylo by příznačné, kdyby právě ono bylo vražedným nástrojem (ve smyslu úsloví „s čím kdo zachází, tím také schází“).
- *Pahorek Chakíla*: v pustině, ale při cestě, snad karavanní.
- *Saulovo ležení*: Saulův stan byl jistě uprostřed tábora, chráněný strážemi, navíc tu byl osobní bodyguard Abnér. Pečlivá lidská opatření však narážejí na Hospodinův záměr – to je smysl vyprávění! David není žádný super špeh,

ale ten, kdo je pod Boží ochranou (mrákota = Boží pomoc), nejde o hrdinský skutek, ale o situaci, kterou připravil Hospodin.

- *Abišajova nabídka* je obrovské lákadlo – David sám by měl ruce čisté. V příběhu lze vykládat tak, že Abišaj si vzpomněl, jak se v jeskyni David zachoval nepochopitelně. Nelze však mít čisté svědomí, když za mě nesprávnou věc provede (technicky) druhý. David odolá.
- *Posměch Abnérovi*: Usnout na stráži byl zločin, obzvlášť pokud šlo o tělesnou stráž krále. David ukazuje, že v jistém smyslu Saulovi hrozí větší nebezpečí od těch, jimiž se obklopuje, než od něj, kterého tak zuřivě pronásleduje.
- *Davidovo obvinění Saula*: Saulovo pronásledování má za cíl vyloučit Davida z obecnství Božího lidu (musí se uchýlovat do pohanských končin, kde mu hrozí znečištění a v důsledku toho nemožnost účasti na bohoslužebném životě – dalším následkem by bylo zbavení Boží ochrany). Čí je to zájem? Pokud Saula proti Davidovi vysílá sám Hospodin, je naděje na jeho usmíření obětí. Jde-li o lidskou zlobu, pak ať se záměry obrátí proti protivníkům samým.
- *Davidova situace je složitá* – byl pomazán za krále, ale nesmí (a nechce!) se království sám zmocnit. Hospodin jej povolal, ale je v jeho moci, kdy Davidovi království svěří. Do té doby je Davidova existence ohrožená, nezajištěná, byť opakovaně Hospodinem ochraňovaná.
- *Saulova situace*: Brání svou pozici, opakovaně je konfrontován s Božím záměrem, který předurčuje ke kralování Davida – nebagatelizovat (dětem možná přístupné přes pozici kapitána při fotbale, vybíjené – není snadné přijmout, že jsem jím býval, ale už mě za něj neurčí, už mě za něj nechtějí).
- *Rozchod Saula a Davida*: I po druhém Saulově zahanbení se cesty rozcházejí, nedojde k většímu pokusu o smíření, pro Davida není možnost vrátit se k Saulovu dvoru.

11.1.2 Úskalí

Celý příběh o pronásledování je ještě barvitější a zároveň o dost delší, pro zestručnění je nutné vybírat. Pokud rádi pracujete s dětmi přímo s biblickým textem (a ne jeho převypávením), doporučuji vybrat si jeden ze dvou příběhů a soustředit se na něj. Stejně tak, pokud máte obavy, že děti mohou ztrácet pozornost (nuda, to známe!).

Přestože jsme s postupem příběhu svědky rostoucího Saulova úpadku, nečtème Davida jako jeho stále zářnější protiklad. Má kladné rysy, ale také chybuje (přidá se na stranu Pelištejců, je ochoten táhnout proti vlastnímu

lidu, selhání s Batšebou atd.). Zároveň ani tentokrát není superhrdina, rozhodující není jeho hbitost a odvaha (ani Saulova lstivost!), ale Boží úmysl Davida Saulovi nevydat.

11.1.3 Odkazy

HÁJEK, Viktor, HÁJEK, Miloslav: *Biblická dějprava*. Praha: Kalich, 1990.
RIDZOŇOVÁ, Lenka, TURECKÁ, Jana, MACEK, Ondřej: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici*. Praha: ČCE, 2014.
DOLEŽALOVÁ, Mirjam, KOCNOVÁ, Marta, TRUSINA, Jan: *Cesta Božího lidu – Starý zákon*. Praha: Kalich, 1991.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-připravky/boží-bojovník-david-dpns>.

•••••

11.2 PRO DĚTI

11.2.1 Předškoláci

(Připomeňte dětem hlavní aktéry příběhu Saula a Davida, také důvod, proč první druhého neměl rád.)

Saul Davida pořád hledal, ne a ne ho nechat na pokoji. David a jeho muži se museli pořád schovávat a často skryše měnit. Jednou už byl Saul se svými vojáky úplně blizoučko, Davidova parta se na poslední chvíli schovala do jeskyně. Krčili se ve tmě a doufali, že vojáci zase půjdou dál.

Jenže najednou, co to? Ve vchodu do jeskyně se objevila postava. Jde dovnitř! To bude náš konec! Nebo ne? Postava se zastavuje, ve světle dopadajícím od vchodu je vidět krásný plášť, vždyť to je sám král Saul! Nikdo ani nedutá, všichni jen tají dech. Co tu chce? Král nekouká nalevo ani napravo a najednou všichni vidí, co tu chce... Někdo se úplně potichu uchechtne, jeho královská výsost musí na záchod! Naráz se všechny oči otočí na Davida a muži mu šeptají: „Je tu úplně sám, ten, kdo tě honí! To je příležitost! Sám Hospodin ti sem Saula poslal! Vyříd' si to s ním! Jedna rána a bude s ním ámen!“ David svírá v ruce nůž a přemýšlí. Že by opravdu Saula vydal sám Hospodin? Tohle přece nejde! Vždyť Saul je král, Boží služebník... David jen

potichu uřízne kousek Saulova pláště. Nikdo si nesmí hrát na Pána Boha. Ostatní vrtí hlavou. Co to do Davida vjelo?

Když Saul vyšel ven, vyběhl David za ním a mával kouskem pláště.

„Hej, králi, koukej, co mám! Mohl jsem tě zabít, ale to já nechci! Já se nechci mstít.“

Teď zase vrtěl hlavou Saul. A bylo mu trochu divně.

„Promiň, Davide,“ koktal.

Když jeden řekne „promiň“, je šance se zase usmířit. David se Saulem se usmířili.

Ale moc dlouho to nevydrželo, Saul začal Davida zase hledat. A zase byl blízko. David se v noci vydal do jeho tábora. Byla tma, taková drsná stezka odvahy to byla. Aby se nebál, vzal si s sebou jednoho vojáka, jmenoval se Abíšaj. Opatrně se plížili až k táboru. Když tu najednou, co to vidí? Všichni spí! Jdou až doprostřed, kde spí sám král Saul, vedle sebe má svoje kopí a strážce, který taky spí. Davidův voják Abíšaj se obrátil na Davida: „Davide, podívej! Oni si spí! To je jistě znamení. Dnes vyhraješ! Vezmu to kopí a zapíchnu jím Saula, bude od něj pokoj!“ Ale David vrtí hlavou. „Nene, Abíšaji, to se nesmí, zabít krále. Nikdo si nesmí hrát na Pána Boha, zabít krále, aby mohl kralovat sám. Ale to kopí si odneseme s sebou. A taky džbánek na vodu.“

Jak David řekl, tak udělali, vzali kopí i džbánek a zase tiše odešli. Ráno volal David do tábora: „Vstávejte! To jste mi teda hlídači! Krále vám mohli zabít a vy jste si spali!“ Saul uslyšel známý hlas, uviděl kopí i džbánek a podruhé se pořádně zastyděl. „Promiň, Davide...“ Usmířili se podruhé. Ale dál si šli každý svou cestou.

(Alternativní vyprávění najdete v knize O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici.)

Hra: Zahrajte si „na schovku“. Pikat může začít učitel, jako Saul. Pokud nemáte dost prostoru, můžete si zahrát na schovávanou s maňáskem (ale klidně i míčkem nebo jiným předmětem) – to bude David. Schovává jedno dítě, ostatní s učitelem jdou za dveře (Saul a jeho přesilovka), děti se ve schovávání vystřídají.

POMŮCKY Maňásek, míček, apod.

11.2.2 Mladší školní děti

Hrát si na schovávanou je bezva. Ale muset se schovávat, aby člověk nepadl do rukou nepříteli? Aby nepřišel o život? To je jiná... David se před Saulem schovával už hezky dlouho. A ne sám. Bylo s ním spousta lidí – z jeho velké rodiny i takových, kterých se nikdo nezastal. David jim řekl: „Kdo ukládá o život mně, ukládá o život vám. Nemějte strach. Zůstaňte se mnou.“ A tak se stal ochráncem a vůdcem těch bezdomovců a outsiderů. A že to s královstvím šlo za Saula trochu s kopce, byla jich pořádná tlupa, takže se nikde nemohli zdržet dlouho. Pořád utíkali. V patách měli Saula a jeho 3000 vojáků, šestinásobnou přesilu. Ti po nich slídili, kde mohli. A že se taková pořádná tlupa, jaká byla kolem Davida, těžko schovává, měli Saul s vojskem často velmi dobré zprávy o tom, kde se zrovna skrývají. Lidé se báli Saula. Ale báli se i Davida a jeho ozbrojenců, nechtěli je na svém území.

Jednou se stalo, že už byl Saul se svými vojáky úplně blízko. David se svými muži se schoval v jeskyni. Krčili se ve tmě, úplně potichu, každému se honilo hlavou hejno dotěrných otázek: „Najdou nás? Je úkryt dost bezpečný? Nevšimnou si stop? Co s námi bude?“

Zvenci je slyšet hluk, který sílí. Už aby byli pryč, aby nás přešli... Jenže to zní, jakoby se královské vojsko zastavilo právě před touhle jeskyní. Nikdo ani nemukne, všichni vyčkávají. Hlavně, aby nikdo nelezl dovnitř! Ale ne, jeden voják jde právě na průzkum! Ale počkat... jakýpak voják? Vždyť má na sobě královský plášť! To je Saul! A docela sám! Co tu chce? Udělá několik kroků dovnitř, ohlédne se, vyhrne plášť, nedůstojně přidřepne... Někdo z chlapů ve tmě se směje do rukávu. Ti kolem strkají do Davida: „Tady ho máš! Je úplně sám! Stačí jedna rána a budeš mít konečně pokoj! A my taky! Na co čekáš?! Toho sem jistě poslal sám Hospodin, vydal ti ho do rukou, je to znamení!“ David váhá... Vztáhnout ruku na krále? Na Božího služebníka? To se přece nesmí. Ale plíží se k Saulovi, co možná nejtišeji. Nožem uřízne kus pláště a je zpět. Ostatní jen vrtí hlavou. David ale dobře ví, že pokoj nelze získat násilím a vraždou.

Saul vyjde z jeskyně, David za ním, cíp pláště v ruce. „Králi, králi, můj pane!“

Saul se otočí a překvapeně hledí – David, přímo tady!

„Pane, kdo ti nakukal, že ti jdu po krku? Čí je to výmysl? Podívej, před chvílí jsem tě mohl klidně zabít, ale neudělal jsem to. Takhle blízko jsem ti byl! Ale nechtěl jsem se mstít. Co proti mně máš? A proč mě tak naháníš?“

Ať mezi námi rozhoduje Bůh, ne strach a násilí.“ Saul hledá slova: „Davide, odpusť... Zachoval ses jako král, skutečně po mně máš kralovat ty... Kéž ti Hospodin odplatí za to, co jsi pro mě udělal.“

Vypadalo to jako smíření – Saul plakal, když viděl, že David mu uměl odpustit. Ale dál šli každý svou cestou. A jejich muži s nimi.

Časem to Saulovi nedalo, pořád přemýšlel, co se stalo. Nezachoval se jako slaboch? Vždyť měl Davida v rukou! Měl se ho zbavit, upevnit svou vládu! A tak se znovu šikovalo vojsko k pronásledování. Znovu se našli ti, kdo věděli, kde se David zdržuje, znovu měl Saul přesné informace. Vytáhl se svými muži a na noc se utábořili v kopcích. Zítra je dostanou!

David a jeho muži pochopili, odkud vítr vane. Ten proradník! Porušil svoje slovo! Zase nás honí jako zajíce! Ještě v noci se David sebral, vzal s sebou Abíšaje a plížili se k táboru. Bylo to o strach. I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát zlého, vždyť se mnou jsi ty. I když půjdu roklí... Už jsou u stanů! ale co to? Žádné stráže, všichni spí, jako když je do vody hodí! Hospodin je omráčil. Oba muži došli až k Saulovu stanu. Taký spí, jako šípková Růženka. A vedle něj generál Abnér, tělesná stráž. Abíšaj šeptá Davidovi: „Vidíš, to není jen tak! To ti Hospodin dává znamení! Podívej, tady je Saulovo kopí, popadnu ho, jedna rána a uvidíš, co z něj zbude! (Asi si ještě pamatoval, jak se David zachoval posledně...) Ty mu nezkriviš ani vlásek na hlavě!“

David váhá. Abíšaj sáhne po kopí, napřáhne se... Ale David ho rychle zastaví. „To ne! To nesmíš! Moje svědomí by nemohlo být čisté jen proto, že jsi ho zabil ty! A není naše věc, abychom se pletli mezi Hospodina a krále. Vybral si ho, nesmíme ho zabít. Ale to kopí vezmi s sebou. A já vezmu tenhle džbánek.“

Když byli kus od tábora, začal David volat. „Abnére, Abnére vstávej! Jak to hlídáš?! Tvůj pán mohl být mrtvý!“

Abnér se probírá, celý tumpachový si protírá oči... A Saul zatím pozná Davida po hlase. „Davide, jsi to ty?“

„Ano, pane. Proč mě zase pronásleduješ? Znovu jsem tě dnes mohl zabít a neudělal jsem to – podívej, mám tvoje kopí i džbán!“

Saul se opravdu stydí.

„Vrať se, Davide, odpusť mi. Nic ti neudělám.“

Ale David už Saulovi nevěřil. Nechal si požehnat, ale pak zase táhl dál. Saul se vrátil domů, ale ještě to mezi nimi neskončilo.

Hra: Modifikace hry „na ptáka Ohniváka“: jednomu hráči zavažte oči (Saul) a navěste na něj kolíčky na prádlo (jde použít i lepící papírky, ale jejich sbírání je snazší). Ostatní hráči se k němu jako David postupně plíží, snaží se neslyšně přijít, sebrat kolíček a odejít. Pokud je Saul chytí, vymění si role. Hru můžete hrát venku, eventuálně ztížit tím, že po místnosti rozestavíte překážky – židle, šustivé papíry na zem, etc. Můžete také dát hráčům časový limit na získání kolíčku (Saul nekonal potřebu věčně!).

Pokud pro hru nemáte dost prostoru, využijte pracovní list s krápníky – děti soutěží proti sobě, kdo nejrychleji najde cestu, zároveň nesmí přetáhnout linku přes krápník.

POMŮCKY Kolíčky na prádlo (samolepící papírky), šátek, ev. stopky, pracovní listy.

11.2.3 Starší školní děti

(Příběh převyprávějte jako pro mladší děti nebo si z Bible přečtete jen jednu ze dvou epizod. Delší vyprávění je i ve starší přípravce Jiřího Bureše.)

Rozhovor: Znáte někoho, kdo byl/je pronásledován jako David (partyzáni, odbojáři, šikanované dítě ve škole – vezměte s sebou ilustrační obrázky)? Proč?

Co je to pomsta? Existuje nějaký její opak (např. odpuštění, smíření)? Kdo v Bibli učil nemstít se? (Můžete s dětmi přečíst část Ježíšova Kázání na hoře.) Jde to?

Jaká pravidla musíme respektovat? Jsou z toho nějaké výjimky?

POMŮCKY Obrázky pronásledovaných (viz výše).

11.2.4 Přesah

Téma pronásledování pro víru – nabízí se tajní bratří ze staré Jednoty (nebo křesťané v různých místech světa). Převyprávějte dětem příběh o tajném shromažďování k bohoslužbám u studánek a jinde¹³, následně společně s nimi v rozhovoru zkuste vyslovit, co pronásledovatelům vadilo (zakázaná víra, vzdor, něco dalšího či úplně jiného?).

¹³ viz např. www.javorice.cz/studanka-pane

11.3 LITURGIE

11.3.1 Písně

Jen ty, Pane můj (sv 125); *Spolu lámejme chléb* (sv 305); *Pán Bůh je síla má* (EZ 182); *Vezmi, Pane, život můj* (EZ 473); *Bojujte, bojujte dál* (sv 17)

11.3.2 Biblický text k zapamatování

Nedej se přemoci zlem, ale přemáhej zlo dobrem. (Ř 12,21)

11.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Davida navrhujeme *Bůh je záštita má, s ním nemusím se bát* (refrén písně sv 23).

11.3.4 Okénko do bohoslužeb

- *Rozhovor:* Hrajete rádi na schovávanou? (Jsou-li děti starší: Kdy jste naposledy hráli na schovávanou?) Schovávají se někdy taky dospělí? Kdy? (Dále dle odpovědí dětí, nasměřovat k tomu, že schovávat se musí ten, kdo je na útěku, jako David.)
- *Úkol:* Umíte být potichu? Úplně potichu? (Zkouška.) A umíte se potichu pohybovat? Schválně, zkuste teď všichni přijít co nejtišeji ke stolu Páně. Takhle tiše našlapovat musel David, když se schovával před králem Saulem. A uměl to náramně! O tom bude dnešní nedělka.

11.3.5 Modlitba

Pane a Bože, děkujeme ti za naše přátele, děkujeme ti za náš domov a rodiče. Chceme se modlit i za lidi, kteří nás rádi nemají, které nemáme rádi my. Prosíme: nauč nás vidět i ty další lidi okolo tak, jak je vidíš ty – očima odpuštění a důvěry. Dej, ať k sobě najdeme cestu. Amen.

TÉMA

Jak se poprat s hněvem?

CÍL

Nejmenší děti uslyší méně známý příběh. Uslyší, že hněvu jde čelit vstřícností. Prostřední a starší děti uslyší, že ve vzájemných vztazích nemá vítězit povýšenost, hněv (pomstychtivost), ale respekt a laskavost.

.....

12.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1S 25,1-42

12.1.1 Výkladové poznámky

- *Samuelova smrt* je moment sjednocení Izraele, David možná byl přítomen při obřadech (snad platil tzv. Boží mír), poté se však vrací zpět do stepi, protože na Saula není spoleh.
- *Karmel*: nejedná se o horu, na níž zápasil Elijáš s Baalovými proroky, jde nejspíš o kopec poblíž Maónu (ležícího asi v polovině západního břehu Mrtvého moře).
- *David* má s sebou asi 600 mužů (uprchlíků, psanců) – těžko je uživit, pokud nechtějí rabovat. David je odkázaný na pomoc druhých, proto využívá slavnosti stříže, prosí o pomoc a podporu. Je trochu v roli bandity, ale nechce se rovnou jako bandita zachovat – prosí, hněv je až jeho reakce na urážku a povýšenost, zároveň k hněvu a pomstě nemá daleko. Reaguje trochu ve smyslu „když to nešlo po dobrém, půjde to po zlém“. V příběhu o něm slyšíme, že chrání druhé (svědectví pastýře), i když už není v králových

službách. Později se dozvídáme, že David dobře pochopil Abígajlin čin – ne jako vypočítavost, ale jako snahu smírně se dohodnout, předejít násilí, odpovídá na něj s královskou noblesou.

- *Strž* je pro chovatele ovcí totéž co pro pěstitele sklizeň, žeň, doba veselí, hodování, tradičně čas štědrosti, zároveň náboženská slavnost (první ostříhaná vlna se odevzdávala ve svatyni).
- *Nábal*: blázen, pošetilec, bloud (s podtónem „bezbožník“). Viz Ž 53, 2: *Bloud si v srdci říká: „Bůh tu není.“* Vykreslen velmi negativně jako nafoukaný, lakotný ožrala, zdůrazňuje se jeho zámožnost. Vůči Davidovi se zachová pohrdavě – označí ho za uprchlého otroka, tváří se, jako by jej neznal. David mu však není neznámý, ale Nábal dává najevo, že v jeho očích je „nikdo“! Promlouvá, jako by od něj David chtěl vše, ne jen část, dar, hmotnou pomoc. Nedá mu vůbec nic! Jeho postoj odráží přesvědčení, že jeho majetek je jen jeho: vše si sám odpracoval, zasloužil, má pocit, že nikomu nic nedluží (Hospodinu ani bližnímu). Přitom za jeho úspěchem je i Davidova zásluha, nejen ochrana ovcí a pastýřů, ale v širším smyslu, když David bojoval proti Goliášovi, bojoval i za Nábalův pokoj a prosperitu. Nábal za dobro odplácí zlem. Navíc se chová nerozumně – zaslepen sebejistotou uráží Davida a ani ho nenapadne, že tím ohrožuje sám sebe.
- *Abígajil* („pramen radosti“ nebo „otcova radost“) je Nábalův protiklad. Nejen krásná, ale i moudrá (viz Př 31, 10nn: Ženu statečnou kdo nalezne? Je daleko cennější než perly. Abígajil by mohla být předlohou básně). O její moudrosti se ví – může se na ni obrátit služebník, který ví, že se blíží pohroma (o Nábalovi mluví neuctivě, zároveň spoléhá na Abígajil a její úsudek, protože sám nemůže nic udělat). Abígajil bere vážně svoje manželství – napravuje chybu svého muže, pomyslně ji bere na sebe, přebírá za ni odpovědnost. Pro Davida a jeho muže přivádí trvanlivé zásoby. Zároveň je posílá napřed (jako kdysi Jákob Ezauovi), aby bylo jasné, že usiluje o smír. Abígajil konstatuje, že David vede boje Hospodinovy, zároveň by se znesvětil, kdyby si osoboval Boží práva – zachraňuje tak nejen svého pošetilého muže, ale i Davida před prchlivostí a následky pomsty.
- V příběhu jsou zřejmé *protiklady*: David mluví uctivě (poníženě) x Nábal reaguje výsměchem, povýšeností. Abígajil mluví uctivě (poníženě) x Davida reaguje s rozumem, pokorou, milostivě. Toto srovnání dobře ukazuje rozdíl mezi Davidem a Náblem, první je schopen od svého hněvu upustit.
- *Močící na stěnu*: výraz spojený s hněvem, výhrůžkou, výklad je nejistý. Může jít zkrátka o hanlivé označení, může jít o psa (ve smyslu nadávky). Zároveň

lze interpretovat jako zástupce společenství při bohoslužebných úkonech (Nábalovi soukromí kněží), hrozba by se vztahovala na ně. Ve vyprávění bych se tím nerozptylovala.

- *Nábalova smrt*: Z čeho ho ranila mrtvice? Stalo se, co nechtěl, žena jednala sama bez jeho vědomí, měl vztek, byl v šoku? Nejspíš všechno dohromady. S menšími dětmi bych se nesoustředila na fakt, že zemřel, klidně bych to přešla jen vyjádřením „s Nábalem to seklo“ nebo „Nábala samým rozčilením klepla pepka“. Pokud se děti budou vyptávat, máte možnost to komentovat.
- *Davidův sňatek s Abígajil*: Námluvy se jistě nekonaly hned po Nábalově smrti, bylo třeba dodržet povinnou dobu smutku, Abígajil nachází u Davida zastání, nebude vdovou, neodmítá si vzít psance (na rozdíl od Nábala zřejmě vnímá oprávněnost jeho královského nároku). Zároveň je trochu problematický moment (viz Úskalí).

12.1.2 Úskalí

Doporučuji soustředit se na příběh samotný. Polygamie byla v té době běžná, ale pro děti je to složité téma, navíc obsáhlé – nezastínit jím příběh.

Z určitého pohledu se Abígajlin čin může jevit jako troufalost (jednala proti vůli manžela) nebo také vychytralost (chtěla se zachránit) či strach. Pokuste se vyjádřit, že její jednání nejen zachránilo ji a její dům, ale především zamezilo pomstě, zastavilo hněv.

V příběhu lze sklouznout k tomu, že zuřivci stačí zavřít pusy jídlem. Není to špatně, jídlo může hrát důležitou roli v procesu odpuštění a smíření (to je i určitá vrstva chápání svaté večeře Páně). Podle mě však jde o víc – Abígajil byla ochotná se podělit, hněvu čelila vlídností, laskavostí, respektem, pokorou. To je snad recept na otázku „jak se poprat s hněvem“?

12.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evanganet.cz/katecheticke-pripravy/david-nabal-abigail-dpns>.

12.2 PRO DĚTI

12.2.1 Předškoláci

(Pokud jsou děti skutečně malé, soustřeďte se na rozhovor Davida s Nábalem a Abígajlin pokus o nápravu. Nábaloovu smrt i sňatek Davida s Abígajil doporučuji vynechat.)

Pamatujete se na Davida? Na to, jak utíkal a musel se schovávat? Když takhle člověk utíká a schovává se, nemůže si jen tak zajít na nákup do obchodu. To by ho hned chytili! David a ti, kdo byli s ním, neměli jídlo. Neměli jídlo, ale zato měli hlad. A taky trochu strach. Mít hlad a strach dohromady, to je zlé. David se proto rozhodl, že s tím musí něco udělat. Vždyť jsou z toho všichni celí zkroušení.

„Poprosím o pomoc Nábala, ten má spoustu ovcí, zrovna jim stříhají vlnu. Nábál je tak bohatý, že mu tolik neubude, když pomůže nám. A navíc jsme ty jeho ovce i pastýře bránili, aby na ně nemohli lupiči,“ řekl David svým mužům. Jenže Nábál o nějaké pomoci, o nějakém dělení, nechtěl ani slyšet: „Co po mně kdo chcete?! To mám všechno dát nějakému cizinci a jeho lidem? To teda ne! Táhněte, odkud jste přišli, nic vám nedám!“

A odehnal je pryč...

„To jsou moje ovce, moje vlna, moje stáda, tohleto!“ ujišťoval se sám pro sebe Nábál. „Nikomou nic dávat nemusím, však jsem se dost nadřel, abych to všechno měl, ovce, služebníky, hospodářství... Nikomou nic nedlužím!“

Takováhle nadutost Davida rozzlobila: „To je teda náfuca, ten Nábál! Pojdte, ukážeme mu! My mu dáme cizince, my mu dáme co proto!“

Když je někdo nafoukaný, snadno druhého urazí. A když člověka někdo urazí, snadno se naštvě. Jenže hněv je špatný rádce – David a jeho muži už sahalí po zbraních, že si to s Nábalem vyřídí. Vždyť se na ně vykašlal, ačkoliv oni mu pomáhali! Za dobrotu na žebrotu, brblali si pod fousy, zatímco si brousili meče.

Jeden nevděčník, druhý zuřivec. Co se teď stane? Přijde bitva, poperou se?

U Nábala doma se slavilo. Oveček bylo spoustu, měly hezkou, kudrnatou vlnu, zkrátka bylo plno radosti. Jen Nábaloova žena Abígajil přemýšlela, co dělat. Vždyť Nábál se k Davidovi zachoval jako nevděčník! „Už to mám!“ zvolala najednou Abígajil a začala shánět zásoby. Chleba a víno a maso

a zrní a sušené ovoce, aby to Davidovi a jeho lidem dlouho vydrželo, když nemůžou na nákup... Všecko naložila na osla a jela za Davidem.

„Davide, odpusť nám, jak jsme se k tobě zachovali, vůbec to nebylo hezké. Ty nejsi žádný cizinec, ani zloděj, já vím. Tady je jídlo pro tebe i pro tvé lidi. Nech meč ležet a neubližuj nikomu, prosím.“

David se podíval na Abígajil, podíval se na dobroty, co přivezla, vzpomněl si, co chtěl všechno Nábalovi udělat a najednou mu bylo nějak divně.

„Děkujeme, Abígajil. Děkujeme, že jsi nás zachránila před hladem. A děkujeme, že jsi nás zachránila před vztekem. Nikomu se nic nestane!“ A pak se zakousl do fíky. Mňam, to byla dobrota...

Vyprávět můžete s pomocí maňásků, biblických postav, flanelografu, nebo vyrobte figurky na špejlích (či na dřívkách od zmrzliny), „střih“ viz *Od-kazy*. Po vyprávění můžete dát dětem ochutnat fíky, pak společně vyrábět figurky – povídejte si o tom, jak se pozná Nábál od Davida.

POMŮCKY Sušené fíky, vystřižené figurky na špejlích.

12.2.2 Mladší školní děti

Motivační hra: Vyroberte si z tvrdšího papíru (kartonu) „terče“¹⁴, na čelní stranu kromě ovcí můžete namalovat i další potraviny, které Abígajil Davidovi a jeho mužům přivezla. Na spodní stranu napište jednotlivá písmena nápisu „zachovat (s)mír“ nebo „zachovat pokoj“. Podle věku a schopností dětí naznačte čáru na zemi, od které budete házet. Srážejte lehčím míčkem terče, pokaždé, když se ukáže písmeno, nechte střelce hádat, jak asi celý nápis zní. Střílejte tak dlouho, dokud nebude celý vidět nebo někdo neuhodne. Povídejte si s dětmi o tom, co to asi může znamenat, jak se to dělá?

(Pokud před vyprávěním došlo na *Okénko do bohoslužeb* a přezdívký, poproste děti, aby během vyprávění poslouchaly, co se o které postavě říká. Poté budou vymýšlet vlastní přezdívký pro Nábala, Davida i Abígajil. Pokud je vás v nedělní hodně, rozdělte se do dvojic/trojic/skupinek. Ty mohou také dostat papír a tužku a jednotlivé údaje si zaznamenávat – usnadní to promýšlení přezdívek, zároveň to však vyžaduje pomalejší tempo vyprávění.)

14 viz <http://www.daniellesplace.com/html/Bible-themes-abigail.html>

David byl pořád na útěku. Saulovi se nedalo věřit, i když se tvářil, že pronásledování skončilo. David však nebyl sám. Bylo s ním spousta takových, kdo měli ze Saula strach, kdo se museli schovávat. 600 mužů. Jenže jak všechny ty hladové krky uživit?! Jen tak si zajít na trh? Kdepak, to přece nejde. Nebo něco ukrást? Přijít v noci, vzít si bez ptaní, utíšet na chvíli hlad? To taky nejde! David nechtěl být jako nějaký lupič nebo bandita. Utíkat před nenávisť druhého je jedna věc. Rabovat na útěku druhá. David a jeho lidé tak zůstali odkázáni na pomoc druhých. Odkázáni na pomoc? Jako nějakí chudáci? Ano. I ne. Když se dá dohromady 600 mužských, hodně toho snědí, ale taky je to pořádná síla. David a ti, kdo byli s ním, se nedali na dráhu lupičů, spíš byli jako hradby, přes které žádní lupiči neprošli. David už nesloužil králi, ale nezapomněl, co je to sloužit Hospodinu. Zažili to i pastýři bohatého Nábala, kteří se s ním potkali a David jim pomáhal chránit jejich ovce.

Jenže hlad nejde přemlouvat do nekonečna. David se rozhodl jednat. Byl zrovna čas stříhání ovcí, čas oslav, čas radosti nad stády. To jsou ke stolu zváni i hosté.

„Půjdeme za Nábalem a poprosíme ho o jídlo,“ oznámil David mužstvu, „Nábal má pro sebe dost, nebude kvůli nám třít bídu s nouzí.“

„Buď zdrav, Nábale, pokoj tobě, pokoj tvému domu, pokoj všemu, co máš! Pomáhali jsme tvým pastýřům a teď prosíme, pomoz ty nám. Dej Davidovi a jeho družině najíst, prosím.“

Takhle slušně pozdravili, takhle slušně poprosili. Ale se zlou se potázali, Nábal nebyl vlídný člověk. Byl bohatý, a proto si o sobě dost myslel.

„Aha, tak David a jeho družina?! A kdo to je, ten David? Nějaký otrok, co utekl od svého pána? A takové bych měl žít? Takovým bych měl dát všechno, co mi patří? Cizincům a darmožroutům? Jděte, odkud jste přišli, nedostanete nic!“

Nábal byl celý brunátný, jak křičel. To by tak hrálo, dělit se o poctivě odpracovaný zisk! To by mohl chtít každý, brát si z toho, co patří mně! Nic nebude!

Napřed zrudnul Nábal, teď zase David.

„Tak ty takhle, ty nevděčníku! My jsme ti pomáhali a ty nás teď neznáš!“ hučelo to v táboře.

„No, počkej, my ti dáme, co proto,“ řekl David a dodal mohutným hlasem: „Do zbraně!“

S Nábalem to nedopadne dobře, David je zdatný bojovník. To si uvědomil i jeden z Nabalových služebníků, který slyšel, jak se David zlobí.

„S Nábalem se nedá mluvit, co budu dělat? Ale počkat, počkat, mohl bych přece za paní Abígajil, za Nabalovou ženou, ta je moudrá a rozumná, ta bude vědět, co dělat!“

Jak řekl, tak udělal a pelášil za Abígajil. Všechno jí vypověděl a tázavě se po ní podíval. Abígajil si jen vzdychla. Ten Nábale! Zнала svého muže jako své boty. S tím se ale musí něco udělat, jinak nás tu smetou jako nic...

Abígajil byla nejen moudrá a rozumná, ale taky schopná.

„Chleba, víno, skopové, pražené zrní, sušené hrozny a sušené fíky, samozřejmě!“ vypočítávala si na prstech, když spěšně nakládala zásoby. „Musí to vydržet, vždyť se toulají ve stepi.“

Byl to pořádný náklad, oslům se pod tím pletly nohy. Abígajil s nimi poslala napřed svoje služebníky a sama se vydala za nimi.

„Snad to jídlo uhasí ten největší hněv,“ uvažovala v duchu.

Co taky s nahněvanými mužskými?! Hlavně je ještě víc nevydráždit, když to ten Nábale tak polepil...

David je na dohled. Abígajil se zhluboka nadechne a padne mu k nohám:

„Davide, odpusť nám, jak jsme se k tobě zachovali, vůbec to nebylo hezké... Beru to na sebe. Ty nejsi žádný cizinec, ani zloděj, já vím, ty bojuješ ve jménu Hospodina... Tady je jídlo pro tebe i pro tvé lidi. Nechte meče ležet a neubližujte nikomu, prosím. Vždyť ty nejsi a nemáš být vrah, ty máš nad Izraelem vládnout.“

A David najednou nevěděl, co říct. Vždyť ona má pravdu, Abígajil. Chtěl se mstít, za tu urážku, za tu křivdu, chtěl si vylít zlost, chtěl se najíst. Jako obyčejný lupič, ne jako král.

„Jsi moudrá Abígajil, zachránila jsi mě. Požehnán buď Hospodin, že tě za mnou poslal, že jsi zastavila můj hněv i moji chuť po pomstě. Buď klidná, nikomu se nic nestane.“

Abígajil se vrátila domů. Ten nejtěžší boj, boj s lidským hněvem, se jí podařilo vyhrát. Nábalevi ale nic neřekla, pořádal zrovna hostinu a užíval si, jako by byl králem on sám. Až ráno, když se vyspal a přešel ho bolehlav z vypitého vína, pověděla mu Abígajil, co se stalo. A Nábale zase zbrunátněl. Byl úplně v šoku. Tak příšerně se rozčílil, že ho z toho klepla pepka. Tak přece jen si i hněv vybral svou daň.

Ale nakonec ještě jedna dobrá zpráva: Byla svatba! Hádejte, kdo si koho vzal?

Dejte dětem chvíli času na promyšlení přezdívek. Pak si je společně řekněte, povídejte si o nich. Vraťte se k heslu „zachovat (s)mír“ (zachovat pokoj). Jak se to Abígajil podařilo? Jak se to může podařit nám?

POMŮCKY Molitanový nebo látkový míček, terče s písmeny.

12.2.3 Starší školní děti

Využijte motivační hru mladších nebo téma přezdívek. Příběh dětem pře-
vyprávějte, patří k méně známým, zároveň je příliš dlouhý na čtení.

Která postava z příběhu je vám nejbližší? V čem? Pokuste se nezústat jen u zdůvodnění, ale argumentovat, hledat u každé postavy pro a proti.

Znáte jiné příběhy, ve kterých hrál roli hněv? Zastavilo ho něco? Pokud ne, jaké byly následky? (Např. Kain a Ábel, Jákob a Ezau, Josef a jeho bratři, Hospodinův hněv proti Sodomě, reptajícím Izraelcům na poušti atd.)

Je něco jako „spravedlivý“ hněv?

Co o hněvu říkal Ježíš? Hněval se někdy sám? Pokud vás nic nenapadá, přečtěte si např. L 12,13-21 nebo Mt 5,38-42.

POMŮCKY Molitanový nebo látkový míček, terče s písmeny.

12.2.4 Přesah

Co přinesla moudrá Abígajil Davidovi a jeho mužům? Chleba, víno, ovce – maso, pražené zrní, sušené hrozny, sušené fíky – trvanlivé potraviny. Co byste jim přinesli vy? (Rozhovor s možností ochutnávky sušených fíků.)

12.3 LITURGIE

12.3.1 Písně

Modlitba krále Šalamouna (sv 189); Oko za oko (sv 235); Bůh je zástita má (sv 23); Mír na zemi daruj nám (BTS 38)

12.3.2 Biblický text k zapamatování

Vlídna odpověď odvrací rozhořčení, kdežto slovo, které ubližuje, popouzí k hněvu.
(Př 15,1)

12.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Davida navrhujeme *Bůh je zástita má, s ním nemusím se bát* (refrén písně sv 23).

12.3.4 Okénko do bohoslužeb

Několik variant na téma „přezdívky“

- Farář/učitel napíše (předem) na papíry různé přezdívky – přejné i hanlivé – a ukáže je ve shromáždění lidem. Např. „benjamínek“, „mazánek“, „šašek“, „klidás“, „nervák“, „šťoura“, „blázen“, „vztekloun“. Lidé mají někdy různé přezdívky. Pak vybere „blázen“, „vztekloun“ a „klidás“ a nechá děti (shromáždění) tipovat, o kom bude dnešní příběh.
- Farář/učitel uvede: Dnes uslyšíte další příběh o Davidovi. Bude to o tom, jak se potkal s manželi, jmenovali se Nabal a Abígajil. Každý byli docela z jiného těsta. To taky naznačovala jejich jména. Nebo to byly přezdívky? Úplně přesně to nevíme. Ale schválně, jaké přezdívky byste jim dali vy? Poslouchejte pečlivě vyprávění a určitě vás něco napadne. (Možno využít, pokud se děti vracejí do shromáždění – zeptat se jich, jaké přezdívky je napadly, ale i tehdy, když už se děti nevracejí – o vymyšlených přezdívkách mohou mluvit s učitelem.)

- Rozhovor: Máte nějakou přezdívku? Doma? Ve třídě? V kroužku, ve skautu? A jaká je? (Nechat děti jmenovat přezdívky.) Někdy je přezdívka určitý tvar jména, třeba když se Michalovi říká Mikeš nebo Mike. A jindy je to přezdívka, která nějak vystihuje, jaký člověk je... (má-li farář či učitel nějakou prezentovatelnou přezdívku, ať ji v rozhovoru zmíní a vysvětlí!). Dnes to bude o „náfukovi“, „vzteklounovi“ a „klidásce“. (Dále možnost navázat viz variantu ii.)

12.3.5 Modlitba

Pane a Bože, někdy se urážíme a hněváme. A někdy urazíme druhého. Prosíme, nauč nás říct „promiň, prosím“, nauč nás odpouštět. Pomáhej nám přeprat hněv i výčitky. Amen.

TÉMA

David se stává mocným králem, je mocným hrdinou, ale i on jako člověk hřeší, svého hříchu lituje a touží po nápravě.

CÍL

Děti si uvědomí, co je to vina. Zároveň jim postava Davida ukáže, co s tím. Ukáže jim pokání, touhu se napravit i naději, že právě v té chvíli nás Bůh slyší a přijímá.

.....

13.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2S 11; 12,1-25. Pro doplnění kontextu také 2S 5-10 a Ž 51.

13.1.1 Výkladové poznámky

David se stává mocným králem, Bůh si jej vyvolil a zamiloval, několikrát se opakuje věta: Hospodin Davida zachraňoval, ať šel kamkoliv. V předchozích kapitolách je popsáno, jak se David stane mocným králem, králem v Jeruzalémě, ale ani tato jeho cesta na trůn nebyla nijak idylická, byla to cesta bojovníka, který musel proti svým nepřátelům tvrdě postupovat. Musel dobýt Jeruzalém, bojoval s Pelištějci a Amónovci, zvítězil nad okolními národy, aby vydobyl postavení Izraele, a to nebylo vůbec jednoduché. Přesto je to cesta požehnaná: Hospodin Davida zachraňoval, ať šel kamkoliv. Příběh o Davidově hříchu jej ukazuje naopak jako intrikáře a vlastně zbabělce, který zneužil svého postavení krále, nárokoval si ženu, která mu nepatřila. Těhotenství Bat-šeby se nejdříve snažil svést na jejího muže, ale po nezdaru a Urijášově poslušnosti se rozhodne Urijáše zabít.

Urijáš byl jeden z Davidových třiceti sedmi důstojníků (2S 23,39). Biblický text ho označuje za Chetejce, tedy původního obyvatele Jeruzaléma,

který se připojil k lidu izraelskému. Urijáš tím, že odmítá vejít ke své ženě, prokáže věrnost Zákonu (Dt 20,7). Svoji věrnost prokáže i tím, že nese rozsudek sám nad sebou do boje, aniž by porušil poštovní tajemství.

Bat-šeba se nakonec stává jednou z žen krále Davida. Stala se matkou čtyř synů: Šalomouna, Sammua, Sobaba a Nátana. David zřejmě ještě neměl tak velký harém jako ostatní okolní králové, popř. později jeho syn Šalomoun. Talmud dovoluje králi 18 žen, prostému člověku 4, kromě zákonné manželky. sz zná mnohoženství u praotců, v době soudců i králů, tíhne však k jednoženství. Podle Dt 17,17 ani král nemá mít mnoho žen, *aby se jeho srdce neodvrátilo od Boha*.

Davidovo prozření je umocněno vědomím, že mu hrozí trest smrti za cizoložství (Dt 22,22). Pro krále platil Hospodinův zákon v první řadě (Dt 17,18nn). Tímto měřítkem je měřen i tento příběh, ačkoli souhrnné vydání a formulace zákonů je až z doby pozdější. Poměry na královském dvoře prokazují, že králi je schopen něco namítnout jen prorok. Mimo Izrael nebylo obvyklé a možné, aby král byl kritizován. Král byl často synem boha nebo jeho nejvyšším služebníkem, jeho slovo se stávalo zákonem. V Izraeli stál zákon i nad králem. David vlastně podlehl pokušení podle vzoru ostatních národů, že jako král má neomezenou moc a právo na všechno.

13.1.2 Úskalí

Celý příběh Davidovy cesty na trůn a následně jeho hříchu a pokání je velmi dlouhý, musíme pamatovat především na mladší děti a vybrat pro ně jen jeden nosný příběh. Pro předškolní děti například Davidova vina a následně Nátanovo podobenství. Starším dětem můžeme vyprávět celý příběh, přesto bych vypustila podrobné líčení toho, jak David dobýval a vítězil nad ostatními národy, nebo příběh o přenesení Boží schrány do Jeruzaléma. Vyprávění by tím bylo mnoho-tematické a příliš dlouhé. Davidovu cestu na trůn stačí zmínit jen v několika větách.

Předchozí příběhy ukazovaly Davida jako hrdinu, mocného bojovníka, statečného a moudrého mladíka. Dnešní příběh naopak ukazuje Davidovu slabinu, jeho prohřešek a úpadek. Můžeme děti upozornit, že i lidé a hrdinové, kteří jsou pro nás vzorem, jsou jen lidé, kteří mají své chyby, můžou něco zkatit nebo nezvládnout. To se stává. Důležité ale je, jak se ti naši hrdinové ke svému prohřešku postaví. David je nám vzorem právě v tom, že si uvědomil, co způsobil, a litoval toho.

Neměli bychom přetěžovat téma nevěry Davida a Bat-šeby, ale spíš poukázat, že i přes jejich prohřešky a vinu, jim Bůh požehnal. Nakonec právě jejich syn Šalamoun se stal dalším králem Izraele.

13.1.3 Odkazy

KOFLEROVÁ, Šárka; MUROŇOVÁ, Eva: *Škola a křesťanství. Metodická příručka pro učitele*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2011.

OBERTHÜR, Rainer: *Obrazy života – život v obrazech*.

České Budějovice: Petrinum, 2014.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/davidova-vina-pokani-dpns>.

.....

13.2 PRO DĚTI

13.2.1 Předškoláci

Na začátek jako motivaci použijeme aktivitu s lanem, kterou pak můžeme použít pro všechny věkové skupiny. Snažíme se přiblížit dětem téma viny a co to vina vlastně je. Jako názornou pomůcku si vezmeme lano, lano by mělo být dlouhé tak, abychom z něj pak vytvořili kruh, kolem kterého si stoupneme. Na laně uděláme velký uzel. Nejdřív se děti zeptáme, co drží v ruce, děti přijdou na to, že je to lano. To potvrdíme, ale řekneme, že dneska bude představovat ještě něco jiného a my společně přijdeme na to, co. Lano s uzlem vezmeme a předám sousedovi, ale jeden konec si necháme, lano putuje dokolečka až je z něj kruh, všichni se pak za lano společně držíme. Kdo ho dostane do ruky, odpoví na otázku: Co máme všichni společného? Děti mohou mít různé nápady, např. že máme ruce, nohy, oči, že každý má nějaké rodiče, že jsme na stejném místě ve stejnou dobu... Až se k učiteli dostane i druhý konec, takže se vytvoří kruh, učitel nakonec dodá, že je ještě jedna věc, kterou máme všichni společnou, a sice že jsme lidi. Potom lano položíme na zem a zeptáme se, co by mohl kruh představovat, shodneme se na zeměkouli. Děti mohou mít spoustu nápadů, všechny bereme

vážně a pochválíme, ale nakonec hádání uzavřeme: *Ano, všechno tohle by lano mohlo být, ale teď nám lano představuje zeměkouli.* Na zemi žijí lidé, a my se zamyslíme nad tím, co lidi spojuje? Co nás jako lidi spojuje, co nás k sobě přivádí, takže jsme spolu rádi? Pokud děti neví, napovíme jim, je to třeba kamarádství, přátelství, to že někomu pomůžu, že mu věnuji svůj čas. Spojuje nás láska, to že máme druhé lidi rádi. Každý kdo na něco přijde a řekne svůj nápad, může se postavit dovnitř do kruhu. Dále se zeptáme, co naopak lidi rozděluje, že spolu už nechtějí být nebo kamarádit? Ten, kdo má nějaký nápad, může z kruhu zase vystoupit na své místo. Pokud děti neví, opět jim poradíme. Rozdělují nás například hádky, když někomu ubližujeme, když se druhým posmíváme, když se s někým pereme nebo mu závidíme. Rozděluje nás, když někomu ublížíme. Společně přicházíme na to, co máme jako lidi společného, jsou to věci příjemné, co nás spojují, ale jsou to i věci zlé, které nás naopak rozdělují. To, co nás rozděluje, nazveme vina a na našem laně je to právě ten veliký uzel. Uzel je na laně, a i když nás to lano spojuje, může mít jeden nebo i více uzlů. Uzel nám připomíná, že i my v našich kamarádstvích a v našich vztazích třeba doma s mámou, tátou nebo sourozenci si ubližujeme a děláme věci, které nás vzájemně rozdělují. Člověk se někdy cítí vinný, když provede něco špatného, zlého, když ublíží kamarádovi, když se posmívá, lže nebo se pere. To se stalo i králi Davidovi, že svůj život pokazil a druhým ublížil.

O Davidovi a Bat-šebě a o Nátanově proroctví vyprávíme jednoduše, nepouštíme se do zdoluhavých vysvětlování. Pro nejmladší je možno Nátanovo podobenství vynechat, vyprávět jako řeč bez podobenství.

Pokud máme k dispozici více času, můžeme zařadit tvořivou aktivitu, jinak se vrátíme k rozhovoru s lanem. Jak je možné uzel rozmotat? Co můžeme udělat, když jsme něco provedli a cítíme vinu? Na závěr všichni opět vezmeme lano, všichni jej držíme, učitel drží oba konce lana pevně tak, aby jej spojoval, a vyzveme děti, že mohou zkusit, jak pevné lano je, jak nás vlastně všechny navzájem drží a spojuje. Úplně nakonec se ztišíme a přitom se stále společně držíme lana a učitel se pomodlí.

Aktivita: Navazuje na Nátanovo vyprávění o ovečce. Domalujeme si a vyzdobíme každý svoji ovečku. Dětem připravíme již nakreslené ovečky například na čtvrtce z tvrdého papíru nebo kartonu a děti si pak samy své ovečky vyzdobí, domalují ovečkám vlnu jako kudrlinky, malé spirálky a kolem ovečky můžou nalepit kytičky, které si vytvoříme děrovačkou ve tvaru květiny.

Budou představovat pastvinu. Čtvrtky můžou být i různě barevné, takže potom malujeme ovečku bílou barvou nebo fixou. Taky na výrobu kytiček použijeme barevné papíry.

Až budeme mít všichni ovečky hotové, vystavíme je a dáme je dovnitř do kruhu z lana, které teď představuje ohradu. Děti pochválíme za jejich krásné ovečky a zdůrazníme, kolik nám dalo práce a úsilí, aby si každý svoji ovečku vytvořil a vyzdobil, proto bychom si měli vážit jak ovečky své, tak i oveček ostatních. A když přeci něco provedeme a ublížíme, jinému jeho ovečku ušpiníme, zmačkáme nebo roztrháme, tak bychom se jako David měli zastydět, litovat toho, co jsme udělali, omluvit se a poprosit o odpuštění.

POMŮCKY Lano, postavička nebo plyšák ovečky, tužší barevné papíry (můžeme použít i kartony – např. vystříhnout z krabice), barevné papíry, děrovačka ve tvaru kytičky, lepidlo, bílé fixy nebo bílé pastelky.

13.2.2 Mladší školní děti

Hodinu zahájíme aktivitou s lanem. Názorná pomůcka na uvedení tématu viny. To nám pomůže uvědomit si, co máme jako lidé společného, věci dobré, které nás spojují, ale i věci zlé, které naopak vztahy rozdělují a ničí. Postup viz předškolní věk. Jsme lidé a jako lidi nás spojují i nepříjemné a zlé věci, můžeme to nazvat vina. Člověk se někdy cítí vinný, když provede něco špatného, zlého, když ublíží kamarádovi, když se posmívá, lže nebo se pere. Stejně jako pro Davida v dnešním příběhu, o kterém uslyšíme, je na začátku důležité si vůbec svoji vinu uvědomit, být citlivý k tomu, co vlastně vina je.

Vyprávění

Davidovi Hospodin žehnal, chránil ho a David úspěšně dobýval území za územím, země okolních národů. David se stává postupně nejmocnějším a největším králem v historii židovského národa. Boží přízeň si také zaručuje tím, že přenáší Boží schránu do Jeruzaléma, do hlavního města, odkud vládne. David se nebojí ukázat, jakou má radost, jak si je vědom Božího požehnání, křepčí a tančí. Do této chvíle známe Davida jen jako hrdinu, statečného bojovníka, muže, který bere vážně Boží nařízení, který chce chodit s Bohem. Dnes se nám ale ukáže i jako chybuující člověk.

Král David se na začátku našeho příběhu zamiloval, zamiloval se na první pohled. Příběh se odehrává v době, kdy je Izrael ve válečném stavu, a David, velký vojevůdce, zůstal v Jeruzalémě. David tedy v muži opuštěném Jeruzalémě hledí z okna a pozoruje koupající se ženu, na střeše sousedního domu. Zatouží po ní a vůbec nebere ohled na to, že je to žena vdaná, a že tím, co zamýšlí, porušuje Hospodinův Zákon. Zřejmě si myslí, že jako král nemusí všechno dodržovat tak doslova, a že jeho postavení ho opravňuje, aby si dělal, co se mu zlíbí. Nedbá ani na to, že svým jednáním ubližuje lidem, kteří jej mají rádi a jsou mu oddáni. A tak si nechá tu krásnou ženu zavolat a vyspí se s ní. Užije si příjemnou chvíli a zase ji pošle domů. Myslí si, že se vlastně nic nestalo. Ale skutečně se nic nestalo? Je možné si jen užít, mít někoho jen na jednu noc a potom dělat jakože se nic nestalo? Žena odchází, ale není pryč na dlouho, po nějaké době od ní přijde vzkaz: „Jsem těhotná.“

Je jasné, že dítě patří Davidovi. Co teď, jak se má David v takové chvíli zachovat? David začne vymýšlet plán, jak celou situaci zamaskovat, aby z toho vyšel jako nevinný. Zavolá z boje Urijáše, aby mu podal hlášení, jak se daří vojákům ve válce. Nezajímá ho ovšem v tuto chvíli ani tak to, co slyší, jako to, jestli se mu podaří zastříť své provinění, jestli jeho voják přenocuje doma u své manželky. Tak se k prvnímu hříchu, cizoložství, připojil i druhý: navádění druhého k porušení Božích řádů. Pro válečníky v Izraeli totiž platila přísná pravidla. Bojovník se nesměl od svého svatého úkolu ničím rozptylovat, ani svou rodinou či svou ženou. Urijáš nejde za svou krásnou ženou, ale lehne si před dům a tam přenocuje. Stejně naprázdno vyjde Davidova snaha i druhého večera. Když pochopí, že Urijáše nesvede k porušení válečných pravidel, usoudí, že se ho musí zbavit. Ve svém srdci se rozhodne, že jeho královská pověst je důležitější než život jeho oddaného služebníka. David vymyslí plán, jak se svého nepohodlného vojáka zbavit. Má generála, o kterém ví, že splní jeho příkazy do posledního písmenka. Navede ho, aby postavil nic netušícího Urijáše do první linie a uprostřed bitvy, aby jej opustili. V takové situaci nemůže obstát ani největší hrdina. Urijáš padne a Davidova pověst bude uchráněna – nikdo se nedoví o jeho cizoložství a nebude ani podezříván z vraždy. Jak geniální!

Jenže král ve svém plánu nějak přestal počítat s tím, že i on je někomu podřízen, že i on se někomu zodpovídá. A tak se stane, že do Davidova paláce přichází prorok Nátan – posel Hospodinův. Nátan vypráví Davidovi podobenství o ovečce:

„Byli dva muži, jeden chudý a druhý bohatý. Boháč měl mnoho ovcí i krav, chudáš měl jen jednu ovečku. Svoji ovečku měl velmi rád, choval se k ní, jako by to byla jeho dcera, jedli spolu z jednoho krajíce a pili z jedné misky. Chudáš ji choval na svém klíně. Jednou přišla za boháčem návštěva. Bohatý muž přemýšlel, čím jen svého hosta pohostí. Nechtěl brát ze svého vlastního stáda, a tak šel a chudásovi jeho jedinou ovečku vzal. Ovečku zabil a připravil z ní hostinu pro svou návštěvu.“

Jakmile David uslyšel Nátanův příběh, velmi se rozhněval: „Muž, který něco takového udělal, zaslouží smrt!“

Na to mu Nátan odpověděl: „Ten muž jsi ty, Davide!“

V tu chvíli to Davidovi všechno došlo, uvědomil si svoji vinu. Došlo mu, co způsobil, jak moc ublížil, jak udělal něco, co už nejde napravit. A vyznal před Nátanem i Bohem:

„Zhřešil jsem proti Hospodinu!“

Teprve v tomto okamžiku se ukazuje velikost Davida. Když zhřešil, přiznal se a pokusil se o nápravu. Přestal utíkat před svým hříchem, přestal se schovávat před svým Bohem, přestal si hrát na něco, co není. Došla mu závažnost toho, co udělal. Uvědomil si, že pro malicherný důvod zničil život svého bližního.

Navic dítě jeho lásky smrtelně onemocnělo a David zjišťuje, že následky špatnosti často musí nést i maličci a nevinní. Dítě nakonec zemřelo. David pokorně přijímá, co se stalo, vzdá chválu Hospodinu a podřídí se jeho rozhodnutí. Po čase mu Bat-šeba porodí druhého syna – Šalomouna.

Aktivita na dokreslení a doplnění Davidovy viny, jedna z možností, jak příběh dále rozvést, případně samostatná varianta.

*Práce s Žalmem 51: Je to žalm, který se modlil David poté, co za ním přišel Nátan a on si uvědomil svoji vinu. Z žalmu vybereme verš 12: *Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha.* Aktivitu uvedeme: David se cítil na dně, poznal, že člověk, který ukradl ovečku a velmi ublížil, je on sám. Litoval toho a moc toužil po nové šanci. Prosil Boha, aby mu odpustil. Věděl však, že to co udělal, už nejde vzít zpět. Urijáš byl mrtvý a Bat-šeba se stala jeho ženou. Proto prosil o nové čisté srdce, které bude nově stvořeno a o pevného ducha, který mu má pomoci, aby už nikdy nic podobného nespáchal. Sedíme v kruhu a uprostřed rozprostřeme velké červené srdce, které si sami můžeme vystříhnout z kusu červeného plátna. Kolem srdce*

rozprostřeme karty, pokud máme didaktické karty Obrazy života, pokud ne, můžeme vystříhnout z časopisů různé obrázky, které zachycují lidi, přírodu, zvířata v různých situacích. Obrázky či fotky by měly být rozmanité. Děti si karty či obrázky prohlédnou. Dětem řekneme, že si mají vybrat takový obrázek či kartu, který se hodí k čistému srdci. Dítě svůj obrázek vybere, řekne proč a položí jej na červené srdce. Až se všichni vystřídají, učitel se může zeptat, jestli děti někdy zažily situaci, kdy taky jako David toužily po čistém srdci? A jestli je nějaký obrázek nebo karta, která jejich situaci znázorňuje. I tyhle karty a obrázky pak položíme do našeho velkého srdce. Pokud je to vhodné, situace a prosby dětí, kdy chtěly mít čisté srdce, zmíníme v závěrečné modlitbě.

Na závěr opět vezmeme lano, takže stojíme v kruhu, každý se drží lana a učitel jej drží za oba konce, aby lano spojil. David udělal velikou chybu, a jako máme uzel tady na laně, tak i on už musel pak celý svůj život s takovým uzlem žít. Možná i my jsme si dneska mohli uvědomit, co jsme kdy provedli, co se nám nepodařilo, nebo co jsme udělat měli, ale neudělali. Možná i my si někdy myslíme, na co všechno máme nárok a právo, co všechno by nám mělo patřit, ale ono to není tak jednoduché. Dnešní příběh je ale i příběhem nadějným, David upřímně litoval a Bůh ho vyslyšel a odpustil mu, dal mu novou šanci. David pak mohl žít s Bat-šebou a měli se rádi, i přes to všechno, co oba způsobili. Naší velikou nadějí je, že Bůh nás přijímá a odpouští nám, i když něco vyvedeme, i když něco neuděláme, co bychom měli. Bůh nám novou šanci dává a díky Pánu Ježíši víme, že od Pána Boha nás nemůže nic rozdělit. Držíme spolu za lano, jsme spolu na zemi se vším dobrým i zlým, můžeme se taky navzájem podržet, být si oporou a pomoci si. Na úplný závěr se pomodlíme.

Aktivita na znázornění příběhu

Vytváříme komiks, aktivita pokud chceme příběh znázornit i výtvarně, Je náročnější na čas. Děti rozdělíme do skupinek po 2 až 3, každá skupinka dostane jeden větší papír (ideálně A3) a k tomu menší papíry, lepidlo, fixy, pastelky, tužky. Zadáme skupinkám práci, že mají vytvořit komiks na právě vyprávěný příběh, nejdříve jim poradíme, aby si vytvořily kostru příběhu, co bod to bude jeden obrázek, záleží na šikovnosti a vynalézavosti dětí, připomeneme také, že svůj komiks by každá skupinka měla nějak nazvat. Každé dítě ve skupince pak může na menší papír malovat obrázek, podle toho, jak

se skupinka domluví. Nakonec dají děti obrázky dohromady, nalepí je na A3 a dotvoří. Své komiksy pak dají doprostřed do lana, které je stále ještě na zemi a jednotlivé skupinky se představí.

POMŮCKY Lano, papíry formátu A3, papíry, tužky, pastelky, fixy, lepidla, červené plátěné srdce, didaktické karty Obrazy života nebo vystřižené obrázky z časopisů.

13.2.3 Starší školní děti

Viz mladší školní věk, s důrazem na to, že se staršími dětmi můžeme víc diskutovat a problematizovat otázku viny. Klidně můžeme přidat další příběhy, kdy člověk může cítit vinu. I starší děti se mohou pustit do vytváření komiksu, komiksy pak schováme na další setkání a s jejich pomocí děti příběh převypráví. Starší děti taky budou mít větší pochopení a víc budou rozumět aktivitě s tím, co znamená čisté srdce.

13.2.4 Přesah

V rituálu máme píseň Bůh je zástita má, s ním nemusím se bát. Znamená to, že si mohu dělat, co chci? Zkuste najít jiné písně, které by si mohl David zazpívat.

V připravovaném zpěvníku je Žalm 51 zhudebněn také Petrem Ebenem jako responsoriální žalm.¹⁵ Můžete se s dětmi naučit odpověď shromáždění (refrén).

••••••••••

13.3 LITURGIE

13.3.1 Písně

Chvalozpěv (sv 215); *O pokání* (sv 276); *Odpust'* (sv 233);
De profundis (sv 327)

¹⁵ http://novyzpevnik.evangelnet.cz/sites/novyzpevnik.evangelnet.cz/files/osnova/Stvor_mi,_Boze_muj,_nove_srdce-Zpevy_s_odpovedi_lidu.pdf

13.3.2 Biblický text k zapamatování

Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha. (Ž 51,12)

13.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Davida navrhujeme *Bůh je záštita má, s ním nemusím se bát* (refrén písně sv 23).

13.3.4 Okénko do bohoslužeb

Píseň od Leonarda Cohena Hallelujah (viz youtu.be/YrLk4vdY28Q). Pokud dokážeme, přehrajeme a přezpíváme, píseň je docela dlouhá, tak zahrajeme aspoň kousek. Převyprávíme, o čem se v písni zpívá, a zadáme dětem úkol, aby se společně zamyslely nad tím, až uslyší daný příběh, proč se píseň vlastně jmenuje Hallelujah.

13.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti za to, že tvá láska nás spojuje. Pane Bože, zároveň je nám líto, když spojení s tebou ale i s ostatními lidmi nějak kazíme, když ubližujeme. Jsme někdy vynalézaví stejně jako David, jak druhému člověku ublížit. Ale stejně jako David se chceme napravit a poprosit, abys nám odpustil a ukázal nám, jak na to. Amen.

SMUTNÝ VÍTĚZ DAVID**TÉMA**

David vyhrává jako král, ale prohrává jako otec.
Ujištění o Boží blízkosti, i když jsme smutní.

CÍLE

- Děti uslyší pokračování Davidova příběhu, Davidova vina s Bat-šebou se odráží i do jeho rodiny.
- Děti si mohou uvědomit, jak určité činy mají své následky, které se už v životě nedají vymazat.
- Děti se dozví příběh o Davidovi jako králi, který zvítězil, ale jeho vítězství bylo smutné, jako otec prohrál, musel bojovat proti vlastnímu synovi. Přesto děti navedeme, jak i v takových situacích hledat útěchu a povzbuzení.

.....

14.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2S 15-19

14.1.1 Výkladové poznámky

- *Davidovo kralování* je popsáno velmi živě a detailně, působí hodně věrohodně. Izraelité nepokládali krále za božskou postavu, ale za obyčejného smrtelníka, který je pomazaný k důležitému úkolu. Davidovi jako králi je propůjčena funkce, která mu ale také může být odňata. Toho si je David vědom, proto má před Abšalomem respekt a jedná obezřetně. Královský úřad byl i zárukou Boží přízně. Po svolání Abšalóma za nového krále je David znejistěn a neví, zda Bůh při něm stojí. Bere vážně i variantu, že

novým králem je jeho syn. Proto z Jeruzaléma utíká a vyčkává, zda mu Bůh opět projeví svou přízeň. David si je vědom své viny.

- *David jako král a David jako otec*: Král David zpočátku vzal vážně Nátanovo prorocké slovo o potupě královského domu. Později však již nebere zřetel na Nátanovo varování, že jeho násilnické a intrikánské jednání bude vzorem pro jeho vlastní dům. Přihlíží a nezasahuje proti intrikám a zlu, které se mezitím na královském dvoře doslova zabydlely (kap. 13 a 14). Jako otec je slepý vůči přestupkům vlastních dětí a jeho nevšímavost vede k neposlušnosti a tragédii. Abšalomovým učitelem intrik a politikaření je jeho vlastní otec David.

Abšalom byl synem princezny Maachy. Narodil se v Chebronu, který byl původním sídlem krále Davida. Chebronští žárlili na prvenství Jeruzaléma. Abšalomovo jméno „Otec pokoje“ souznívá s Šalomounovým jménem „Pokojný“. Jsou to však rivalové. Abšalomův životopis je vypsán v 2S 13, 1n. Dodnes je symbolem zrádce.

- *Stát v bráně*: zastávat funkci rozhodčího ve sporech, soudce.
- *Chebron* (kral. Hebron): V Chebronu byl David povolán za krále (2S 2,17), nyní Izraelci v Chebronu provolávají za krále Abšaloma. Chebron bylo důležité středisko šesti jihopalestinských kmenů. Abšalom má důvěru kmenů, které byly dosud Davidovou oporou.
- *Kněží Ebjátar a Sádok* se stávají vyzvědači krále Davida. David po nich žádá víc, než smí, a oni dělají víc, než mají, podřizují se jeho vůli. Sádok je dokonce označen za vidoucího, což je titul vyhrazený prorokům. Vidoucí měl vyřizovat Boží vůli, ne královu. Měl být na králi nezávislý.
- *Achítofel* byl Davidův rádce, proslulý svou moudrostí (1 Pa 27,33), který se přiklonil k Abšalomovi. Achítofel věděl, že uposlechnutím Chúšajovy rady skončí Abšalomova vzpoura neúspěchem, proto učinil pořízení o svém domě a oběsil se (17,23). Nechtěl „přejít“ do Davidova tábora, být opět jeho rádcem a tvářit se, jako by se nic nestalo.
- *Chúšaj*, druhý důležitý Davidův rádce, zůstal mu věrný. Přijímá Davidovo pověření k lstivému jednání a svou radou nakonec zvrátí Abšalomovu vzpouru.
- David přijímá zlořečení, není uražen, protože se nejedná o nadávání, ale o obvinění z nevěrnosti smlouvě Hospodinově. Zlořečení není totéž co nadávání. Nadávka protivníka zesměšňuje nebo uráží a vyslovit ji může kdokoli. Kdežto zlořečení je opakem požehnání a nemůže jej právoplatně vyslovit kdokoli, ale jen člověk k tomu pověřený (Dt 28,15-68 aj.) nebo uschopněný

určitou výjimečnou životní situací (umírající, pronásledovaný, aj.). Je zapotřebí rozlišovat mezi zlořečením a proklínáním či nadáváním.

14.1.2 Úskalí

Vyprávění o Abšalómově vzpouře a spiknutí nám ukazuje poměry a politikaření na královském dvoře. Vystupuje zde mnoho postav, každá z nich má svoji motivaci a snaží se prosadit svůj prospěch. Příběh tak působí zamotaně a komplikovaně. Musíme si dobře rozmyslet, které postavy v příběhu zmíníme, aby dobře posloužily a dokreslily naše vyprávění a naše téma. Pokud chceme navázat na předchozí Davidův příběh, jeho vinu a její následky, držíme se postavy Davida. Abšalómovo chování je vlastně důsledek a zrcadlem toho, jak se chová David. Abšalóm se dobře naučil chodit v poměrech na královském dvoře, našel otcovu slabinu a tu pak využil.

14.1.3 Odkazy

HAVEL, Tomáš Cyril, MUROŇOVÁ, Eva: *Kříž života. Metodika ke katechezím v postní a velikonoční době*. Brno: Kartuzianské nakladatelství, 2010.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katecheticke-pripravy/smutny-vitez-david-dpns>.

••••••••••••••••••••

14.2 PRO DĚTI

14.2.1 Předškoláci

Postup a aktivity i s tvořením můžeme použít u všech věkových kategorií. U starších dětí pak jen doplníme otázkami a písněmi vhodnými k jejich věku.

Nejdřív si připravíme scénu pro další vyprávění. Vytvoříme si společně bránu, u brány naše vyprávění začíná i končí. Bránu můžeme vytvořit z barevných šátků jako podklad, společně jí pak dotvoříme kamínky.

Rozprostřeme šátky do tvaru brány, do tvaru U, nejlépe na zemi, tak aby chom seděli okolo. Děti hádají, co to je. Až na to přijdou, zeptáme se, kde

je taková brána a k čemu slouží, jestli samy někdy u brány byly. Vysvětlíme jim, že brána byla v Jeruzalémě velmi důležitá, bylo to místo, kudy se do města vcházelo i vycházelo. Každý, kdo chtěl do města vstoupit nebo z něj vyjít, musel tudy projít. Bylo to místo, kde se lidé setkávali, ale i místo, kde třeba probíhal soud, nebo se řešily různé spory. Vezmeme košík s kameny a necháme postupně, aby si každé dítě jeden kámen vzalo a bránu dozdobilo nebo dostavělo, a přitom řekne, co si pamatuje z minulého vyprávění o králi Davidovi. Tak se postupně vystřídají všechny děti, každé dítě si položí na bránu svůj kamínek. (Pokud je to vhodné a dětí máme ve skupině málo, začneme tím, že v prvním kole, kdy zdobíme společně bránu, mohou děti jen říci, jaká by to mohla být brána. V dalším kole opakujeme stejným postupem Davidův příběh z minulých hodin.)

Do brány, kterou jsme si připravili, dáme postavu Abšalóma. Buď je to papírová postavička, nebo pokud máme, biblická postava nebo loutka. Měl by to být mladík s kadeřavými vlasy. Zde začneme naše vyprávění, o tom jak Abšalóm promlouval k lidem a vlastně lidi nabádal proti svému otci Davidovi. Naše vyprávění pak u brány i zakončíme, do prázdné brány, kde dřív sedával Abšalóm, přichází postava Davida, který se vrací zpět do Jeruzaléma. Jeho postava je ale smutná, opět použijeme buď papírovou postavičku Davida, nebo biblickou postavu, která má na hlavě korunu a v ruce hůl a je sehnutý. David je smutný a má k tomu dobrý důvod, zůstala mu sice královská koruna, ale jeho vlastní syn se postavil proti němu a byl zabit. David se smutkem poznává, co všechno způsobil. Nechoval se vždycky dobře, způsobil zlo, které už nešlo vzít zpět, a tak dal i svým dětem špatný příklad. David se vrací domů jako smutný vítěz.

Vyzveme děti, aby napodobily, jak takový smutný David jde domů, jak prochází zpátky branou. Pak je vyzveme, aby ukázaly, jak vypadají, když jsou smutné ony. Děti to mohou předvést celým tělem. Zeptáme se, kdy byly smutné, a co se jim stalo. Společně se zamyslíme nad tím, když jsme smutní, co nám pomůže, co bychom chtěli slyšet, co by nás povzbudilo. Pak se zamyslíme nad tím, co bychom řekli kamarádovi nebo někomu, koho vidíme, že je smutný, čím bychom ho povzbudili. Každé dítě může říct konkrétní příklad.

K tomuto přání na povzbuzení můžeme vyrobit přáníčko. Přání vyrobíme z tvrdého papíru, na něj vytvoříme z barevných papírů obraz brány a dovnitř pak za děti napíšeme přání, které si děti vymyslí. Podle šikovností dětí

bránu vyrobíme z připravených nastříhaných proužků barevného papíru a děti si bránu pak jen sestaví a slepí, a pak domalují a dotvoří pastelkami či fixami, nebo jí jen jednoduše namalují. Vytvořené přání můžeme použít i jako pohled, který s dětmi dopíšeme a pošleme někomu jako překvapení. Může to být pohled pro někoho z okolí nebo ze sboru, o kom víme, že potřebuje povzbudit nebo potěšit.

Vytvořená přáníčka položíme do brány a sedneme si do kruhu kolem ní, v bráně stále ještě necháme postavu Davida, zeptáme se dětí, co by řekly Davidovi? Jak by ho mohly potěšit? Na závěr můžeme u postavy Davida zapálit svíčku a říci dětem, že i když byl David smutný a měl k tomu vážně důvod, tak ho Bůh neopustil. A že i když jsme my smutní, tak je Bůh s námi a svítí nám na cestu jako ta svíčka a je nám nablízku. Setkání zakončíme modlitbou a povzbuzením o Boží blízkosti, i když jsme smutní. Tuto aktivitu se svíčkou a závěrečnou modlitbou můžeme zařadit také hned po vyprávění, obzvláště pokud jsme v časové tísní. A teprve poté vyrábět přáníčka, podle času.

POMŮCKY Tři šátky (nejlépe hnědé), košík s kamínky, postavička z papíru nebo biblická postava Abšalóma a Davida, obraz stromu (můžeme použít i větev), tvrdé papíry ve velikosti pohlednice, barevné papíry, lepidlo, pastelky, fixy, svíčka.

14.2.2 Mladší školní děti

I zde můžeme využít stavění brány jako u předškoláků. Další možnost je, časově méně náročná, že začneme rovnou bránou, kterou si sami připravíme a řekneme, že dnešní příběh začíná u brány, kterou máme před sebou. V tomto okamžiku řekneme dětem, že pro ně máme překvapení, které souvisí s Davidovým pokáním. Minule jsme si povídali o Davidově vině a následné lítosti. Připravíme si misku s popelem, kterou necháme kolovat, aby si ji děti prohlédly, můžou hádat, co to je. Ptáme se, z čeho popel vlastně vzniká. Zdůrazníme, že když se podíváme na popel, tak už většinou nezjistíme, z čeho je, jestli ze dřeva, papíru, látky. To, co je jednou spálené, už nikdy nezíská opět svůj původní tvar, barvu, ani vůni. Je to pryč, zbude jen popel.

Když lidé chtěli ukázat, že něčeho litují, nebo že se jim stalo něco, co už nejde napravit a vzít zpět, tak si sypali na hlavu právě popel. Ještě jednou

ukážeme popel a vysvětlíme, že popel vyjadřuje pomíjivost a taky to, že některé věci, které pokážme, řekneme nebo něčím ublížíme, už prostě nejdou vzít zpět, nejdou napravit. Právě proto si lidé sypali na hlavu popel. Něco jsem zkazil, ale chci se napravit, toužím po tom být lepší, dostat novou šanci. Davidův příběh je pro nás příkladem, ale ne v tom, že máme dělat špatné věci a nárokovat si věci, které nám vlastně nepatří, ale jak se zachovat, když si uvědomíme vinu, kterou neseme. David si svoji vinu uvědomil, dokonce několikrát a litoval toho. Sypal si na hlavu popel a chtěl se napravit, prosil Boha o odpuštění. Dobře to líčí žalm 51: *Stvoř ve mně, Bože, čisté srdce a v mém nitru obnov pevného ducha*. Davidův příběh pokračuje dál a ten popel, který položíme k bráně, nám připomíná, že David způsobil něco, co už nešlo napravit, a co mělo dopad a vliv i na celou jeho rodinu.

V tomto okamžiku, jakmile jsme si nachystali bránu a popel, začneme s vyprávěním a do brány dáme postavu Abšalóma.

Vyprávění

David vypráví: Bůh mi požehnal a dal mi mnoho dětí, mezi mými syny vyniká Abšalóm. Je to mladík velmi krásný, s kadeřavými vlasy, je i velmi chytrý. Doneslo se mi, co začal můj syn provádět, prý sedává u brány Jeruzaléma. Touto branou lidé do města vchází i z města vychází, takže Abšalóma nikdo nemine. Sedává tam, jako by byl nějaký soudce a vykřikuje na ostatní:

„Kdybych já byl soudce a nový král, tak bych každého soudil spravedlivě a každého bych vyslechl, ne jako můj otec David!“ Zarmoutilo mě to, když jsem ta slova slyšel, ale je to přeci jen mladík, snad mu dojde, že život ani svět není tak jednoduchý a černobílý. Nechal jsem ho být.

Jednou za mnou Abšalóm přišel a žádal mě, abych ho propustil, že chce jít do Chebronu, kde se chce modlit k Bohu. Jasně, že jsem ho pustil, měl jsem radost z jeho rozhodnutí. Ten kdo touží sloužit Bohu, chce se stát lepším člověkem. Jenže Abšalóm mě oklamal, zradil mě, a jakmile dorazil do Chebronu, nechal po celé zemi vyhlásit, že je novým králem. Lidé se za novým králem začali scházet, a to i z dalekých krajů. Dokonce za ním odešel i můj nejlepší rádce Achítófel. Co teď? Copak mě už Bůh opustil a už mi nežehná, je snad Abšalóm skutečně vyvolený k tomu, aby byl králem? Byl jsme bezradný i zoufalý zároveň, ale musel jsem jednat, tak jsem uprchl z královského paláce z Jeruzaléma i se všemi, kteří mi zůstali věrní. Vyšli jsme se do pouště, kde jsme vyčkávali, co se bude dít. Své nejvěrnější

služebníky: kněze Sádoka a rádce Chúšaje jsem ale poslal prozřetelně zpět. Zůstali mi věrní a mohl jsem se na ně spolehnout. Stali se na královském dvoře u mého vlastního syna špehy.

Abšalóm skutečně do Jeruzaléma dorazil jako nový král, byla to doba, kdy se jasně ukázalo, kdo mi zůstal věrný, a kdo naopak touží po novém mladém králi. Abšalóm musel jednat, věděl, že nebude moci pořádně vládnout, dokud mu někde budu stát za zády. A tak svolal své rádce a žádal o radu, co má dělat. Toužil po mé smrti. Nejprve mu radil Achítofel, můj bývalý nejlepší rádce:

„Králí sám se ještě dnešní noci vydám s vojáky, Davida dostihnu, v noci jej přepadneme a zabijeme. Všichni, kteří šli s ním, budou zmatení a smutní, ale uvidíš, že se k tobě přidají. Nic jiného jim nezbude.“

Achítofelova rada byla moudrá, jako vždy. Ale pro mé štěstí, Abšalómovi radil i Chúšaj:

„Králí, Tvůj otec David, je stále výborný válečník, jen tak lehce se nevzdá. Na to, abys jej porazil se pořádně připrav, svolaj všechny lidi, kteří jsou ti věrní, a teprve potom vyraz a bojuj se svým otcem. Uvidíš, že jej porazíš, sám se vydej do boje, jako statečný bojovník. Padneme na něj jako rosa na pole a bude úplně zdrcen a poražen on i všichni jeho věrní.“

Jakmile Abšalóm uslyšel tuto radu, líbila se mu, zněla jako jistá výhra.

A tak jsme se připravovali na bitvu, Abšalóm i já. Špehové mi totiž přinesli nejnovější zprávy ze dvora, takže jsem měl čas, se na vše připravit. Syn měl bojovat se svým otcem. Abšalóm proti mně.

K bitvě skutečně došlo, ale ještě dříve než jsem propustil své vojáky do boje, prosil jsme je:

„Uchraňte prosím mého syna, nechte ho na živu!“

K bitvě došlo v Efrajimském lese, já sám jsem se bitvy neúčastnil, na co by byla výhra mého lidu, kdybych padl? Mí bojovníci byli stateční a vyhrávali, takže Abšalóm před nimi musel prchat. A pak se všechno seběhlo tak náhle. Abšalómovy kadeře, jeho chlouba, se mu staly osudnými. Svými vlasy se zachytil o větev jednoho posvátného stromu, takže visel mezi nebem a zemí jako oběšenec, ale stále byl na živu. Joáb, můj vrchní velitel neuposlechl mého rozkazu a Abšalóma bez milosti zabil. Tím celá bitva skončila a já jsem zvítězil.

Ano, vyhrál jsem i všechny můj věrný lid, který zůstal při mě, ale jak těžká ta výhra pro mě je. Vrátil jsem se do Jeruzaléma jako vítěz, opět jako právoplatný král, byl jsem ale velmi smutný. Jako král jsem zvítězil, ale jako

otec prohrál. Vrátil jsem se do té samé brány, kde sedával můj syn, ale už ho tam nikdy nenajdu.

Vyprávění ukončíme tím, že dáme postavu Davida zpět do brány, postava Abšalóma visí na stromě mimo bránu.

Po vyprávění můžeme postupovat stejně jako s mladšími dětmi. Při přemýšlení nad tím, kdy jsme byli smutní my, a jak my prožíváme smutek, můžeme zazpívat píseň *Odpust'* (sv 233). A společně se zamyslet nad tím, o co vlastně prosíme. Co může být důvod našeho smutku, například i to, když druhým ublížíme.

Při výrobě přáníček k povzbuzení nebo pohledů se dá použít popel, který jsme vzali sebou. Na tvrdý papír lepidlem namalujeme nebo obtáhneme lepidlem v tyčce obrys brány, a tu pak vysypeme popelem, takže nám vznikne brána z popela. Zbytek popelu setřepeme na stranu, obrázek pak musíme zafixovat lakem (např. na vlasy), jinak by se nám rozmazal. Pohlednice, pokud použijeme popel, můžeme vyrobit z barevného tvrdého papíru.

POMŮCKY Stejně jako u předškoláků a navíc misku s popelem a lak na zafixování obrázku.

14.2.3 Starší školní děti

Postupujeme stejně jako u mladších školních dětí. U starších dětí už více můžeme reflektovat a zamyslet se nad tím, proč měl Davidův hřích i dopad na jeho rodinu. Ukážeme Davida víc jako intrikáře, který jednal s vypočítavostí. Poukážeme na jeho nevšímavost a lhostejnost vůči vlastním dětem, která se mu pak vymstila. Navedeme děti na souvislost toho, jak to chodilo na královském dvoře za Davida a na politiku a politické intriky, které se dějí i dnes.

14.3 LITURGIE

14.3.1 Písně

O pokání (sv 276); *Jednou budem dál* (sv 120); *Ovečky* (sv 198); *Odpušť* (sv 233); *Ježíši, Pane můj* (BTS 39)

14.3.2 Biblický text k zapamatování

Dej, ať se navrátí, radost ze spásy mojí. (Ž 51)

14.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Davida navrhuje *Bůh je záštita má, s ním nemusím se bát* (refrén písně sv 23).

14.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pokud nepoužijeme popel během výkladu v nedělní škole, už zde by se dala aktivita s popelem uvést a zároveň navázat na minulé vyprávění, viz mladší školní děti. Misku s popelem si pak děti jen odnesou s sebou a použijí ji ve vyprávění pro doplnění příběhu. Taky můžeme v bohoslužbách uvést, o čem si dnes děti budou vyprávět, a představit dvě postavy z vyprávění, Abšalóma a Davida. Postavy dětem předáme, aby je mohly použít při vyprávění. Taky by se dala dětem předat větší větev a nalákat je na příběh tím, že jim slíbíme, že právě tahle větev sehraje v příběhu důležitou roli a děti, až se vrátí zpátky na bohoslužbu, ostatním prozradí, jakou.

14.3.5 Modlitba

Pane Bože, David byl smutný, pokazil něco, co už nešlo napravit. I my jsme někdy smutní, i nám se někdy nedaří. Taky my způsobujeme svým blízkým a ostatním lidem bolest a smutek. Je nám to líto. Chceme ve svém smutku potkat tebe, chceme se o tebe opřít a najít v sobě sílu k nápravě. Ukazuj nám prosím cestu odpuštění, cestu, která vede ze smutku k radosti, k tvojí radosti. Amen.

ŠALOMOUNOVA PROSBA „MOUDROST MI, PANE, DÁVEJ“

TÉMA

Moudrost nad zlato – Šalomounovo rozhodnutí prosit o moudré a vnímavé srdce je dobrá volba. Pán Bůh se z toho raduje. Moudrost vede k pomoci druhým.

CÍLE

- Děti ucítí, že mají srdce, přemýšlí o tom, kdo v jejich srdci bydlí, koho mají rádi, slyší, že když je něco trápí, mohou prosit Pána Boha o pomoc jako král Šalomoun.
- Děti slyší příběh o králi Šalomounovi, přemýšlí, co by dělaly na jeho místě, co by si přály, jak by rozhodly soud, prosí o moudrost.
- Šalomoun dostal od Boha moudrost, a co jsme dostali my? Děti sami i společně zkoumají, jaké dary dostaly. Děti se učí ve svých přáních a prosbách myslet také na druhé. Zakouší, že moudrost vede k pomoci.

.....

15.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1Kr 2-3

15.1.1 Výkladové poznámky

- *Šalomounův příběh* (1Kr 1-15) tvoří ucelený celek: 1. kapitola – konec Davydovy vlády; 2.-3. kapitola – Šalomoun se stává králem, prosí Boha o moudré srdce, dostane ho, to se projeví moudrým rozhodnutím sporu dvou žen o dítě, „moudrost nad zlato“; 4.-9. kapitola – Šalomounova vláda, stavba a posvěcení chrámu; 10.-11. kapitola – Šalomounova sláva a bohatství,

návštěva královny ze Sáby, Šalomounův konec, „zlato nad moudrost“, uctívání jiných bohů, Šalomounova smrt; 12.-15. kapitola – rozdělení království – „sever proti jihu“.

- *Příběhy 1. knihy Samuelovy až 1. knihy Královské* popisují, jak izraelský národ dosáhl nezávislosti a zažil období nebývalé prosperity. Po Davidově smrti nastupuje na trůn Šalomoun. Za jeho vlády nastává období míru a blahobytu. Šalomoun staví nádherný jeruzalémský Chrám a spravedlivě a moudře vládne rozsáhlému úřednickému aparátu, silnému vojsku a velkému národu. Biblické Šalomounovy příběhy jsou velmi kosmopolitní – cizí vůdci nejsou nepřátelé, ale partneři, se kterými se má jednat slušně a chytře, Šalomoun má mezinárodní kontakty, úspěšně obchoduje, je obratný v diplomacii, takticky si bere za ženu dceru faraónovu atd. Šalomounův příběh se ve způsobu, jak vládne a spravuje zemi a moudře soudí svůj lid, podobá asyrským vládcům. Popisované prostředí velkého Šalomounova království velmi připomíná situaci v Judsku za krále Menašeho (7. století př. Kr.).

Knihy královské nejsou historickým spisem. Základní otázkou je problém selhání královské instituce a spoléhání na ni. Jde v nich především o to vystopovat v přístupu panovníků a mocensko-náboženské elity Izraele kořeny selhání. Byly dokončeny v babylonském zajetí.

Na tom, co nám sděluje královská kniha o Šalomounovi (1Kr 3-11), je nápadný zvláštní strnulý, obřadně neosobní způsob podání. Ani stopa po lidské blízkosti a pohnutí z vyprávění o Davidovi a Saulovi. Tento způsob zprávy o Šalomounovi je pravděpodobně pravým zrcadlem jeho království. Tato nová forma království, oproti Davidovu jistě bližší absolutismu, potřebuje nápadně demonstrovat a reprezentovat moc a lesk. Šalomoun jako první má svůj královský dvůr, jímž se chce podobat orientálním králům, s velkým harémem, s velkým množstvím služebnictva, s reprezentativními budovami a nesmírným bohatstvím. Politicky dokázal Šalomoun udržovat Davidovu říši. Ve vnitřní politice učinil opatření, které mu sice nepřinese mnoho užítku, pro budoucnost se však projeví osudově: vojenskou službu, která byla pro izraelské kmeny v čas ohrožení povinná, rozšíří v dobách míru na službu robotnou. Tím překročil kompetence krále v Izraeli.

- *Šalomoun*, syn Davida a krásné Bat-šeby (v polovině 10. století př. Kr.). Prorok Nátan mu dal jméno Jedidjáš (tj. *miláček Hospodinův*), je v něm také slyšet jméno David, vyjadřovalo obnovení přízně Boží k Davidovi. Ale David mu dal jméno Šalomoun (Šelómó), což znamená „pokojný“, vyjadřuje to velkou touhu válečníka Davida po pokoji. Šalomoun zřejmě vyrostl pod vlivem své matky a proroka Nátana, oba mají také zásluhu na jeho nastolení

na trůn. Biblické podání ho spojuje s mudroslovnou tradicí, připisuje Šalomounovi mnoho spisů, ač on sám autorem není (Příslaví, Kazatel, Píseň písní, několik žalmů). Šalomoun proměnil davidovské království ve vládu jednoho muže. Zvláštní je také to, že během jeho vlády nebylo slyšet procké slovo. Stavbou chrámu, ač text mu přiznává, že ji podnikl v souladu s Boží vůlí (2S 7,11; 1Kr 6,11-13), dovršil svou centralizaci moci politické i náboženské. K chrámu připojil svůj palác (1Kr 7,1-12) – trůn i oltář byly takto spojeny v jednom moudrém člověku. Vytvořil tak typ vlády, který byl dříve soudcovskou tradicí odmítán.

- *Dodržovat Boží nařízení a přikázání:* Tato slova se jako refrén opakují na klíčových místech Šalomounova příběhu: 1Kr 2,3 – umírající David přikazuje Šalomounovi, aby chodil po Božích cestách a dodržoval jeho nařízení a přikázání; 1Kr 3,4 – Šalomoun miloval Boha a opravdu se řídil nařízeními svého otce Davida; 1Kr 6,12 a 9,4n – Hospodin sám mluví k Šalomounovi a slibuje mu, že pokud bude dodržovat jeho nařízení a přikázání, bude s ním a bude bydlet uprostřed Izraele, pokud ne, vyhladí Izrael z povrchu země; 1Kr 11,11- nakonec přichází soud nad Šalomounem: „Protože to s tebou dopadlo tak, že nedodržuješ mou smlouvu a má nařízení, která jsem ti přikázal, zcela jistě odtrhnu království od tebe a dám je tvému služebníkov.“ Vidíme, že měřítkem Šalomounova panování nejsou jeho úspěchy, moudrost, bohatství, vybudování chrámu a upevnění postavení Izraele, ale to, zda bude dodržovat Boží nařízení pro krále nebo nebude.
- *Vidění v Gibeónu:* místo je vzdálené 12 km severozápadně od starého Jeruzaléma a býval tu posvátný kámen. Izrael sem na posvátná návrší chodil obětovat před postavením chrámu, což bylo v pozdější době odmítáno (Dt 12,2-6; 2Kr 23,5nn). Hospodin se zjevuje Šalomounovi ve snu, podobně se zjevil ve snu Izákovi, Jákobovi aj., je na začátku svého kralování a Hospodin ho vyzývá, aby ho o něco požádal.
- *Šalomounova modlitba:* 1) Nejprve připomíná dosavadní Boží působení, věrnost otci Davidovi.

2) Potom se zabývá současnou situací, s pokorou přiznává, že sám na tak těžký úkol nestačí, je příliš mladý a neumí „vycházet a vcházet“ (uměním vycházet a vcházet se zde zřejmě rozumí každodenní vladařské povinnosti, v širším smyslu však může jít i o celkový způsob života, obojí ovšem souvisí s vcházením a vycházením ze svatyně (Mojžíš Ex 34,34n; Dt 31,2).

3) Nakonec prosí Boha o dvě věci: o moudrost a vnímavé srdce. Vnímavé srdce znamená citlivost, schopnost vidět pod povrch věcí. Mezi přední královské povinnosti patřilo souzení lidu, rozhodování ve všech oblastech

života. K tomu je nutné vnímavé, doslova slyšící srdce, schopné vyslyšet spravedlivou při, ale hlavně slyšet Boží hlas. Moudrost je umění najít pravdu a správně se rozhodnout, umět rozlišovat mezi dobrem a zlem.

Je to příklad krásné modlitby. Vzor pro naše modlitby. Ale z příběhu krále Šalomouna vidíme, že moudré a vnímavé srdce neznamená ještě samozřejmou ochranu před pokušením uhnout z Božích cest a nedodržet Boží přikázání. Tato modlitba musí být neustálá.

- *Srdce ve starozákonním myšlení*: V knize Přísloví čteme, že „ze srdce pochází život“ (Př 4,23), což znamená, že srdce je orgán ve vlastním slova smyslu, a duch, zdroj života, se v něm může usadit, srdce je orgán vnitřní a skrytý na rozdíl od jazyku, očí, rukou a nohou, srdce označuje nejhlubší složku osobnosti, svědomí, srdce bylo pro Izraelce sídlem a zdrojem udatnosti a síly, ale i strachu a radosti, sídlem bolesti, pýchy, náklonnosti i pohrdání, starosti a soucitu, hněvu i nenávisti, závisti i žádnosti, je také orgánem porozumění a poznání – „myslet“ se hebrejsky řekne „mluvit ve svém srdci“ anebo „ke svému srdci“, srdce je také sídlem a zdrojem myšlení, fantazie a úvah. Izraelec myslí srdcem, skládá věc v srdci, připouští k srdci a to vždy s úmyslem, aby jednal – úmysly, vedoucí k činům, vznikají vždycky v srdci.

Se srdcem je spojeno tolik funkcí, že je možno říci, že podle Starého zákona je člověk takový, jaké je jeho srdce.

- *Dvě ženy u krále* (3,16-28): Konkrétní příklad, na kterém můžeme vidět, co to znamená mít vnímavé srdce a jednat na základě Boží moudrosti. Ke králi jako poslední instanci přišly dvě ženy, do jejichž sporu nemohla vnést světlo žádná svědecká výpověď, a o to je celý případ komplikovanější. Navíc ty dvě ženy byly nevěstky, většina soudců a králů by se takovým případem ani nezabývala, ale Šalomoun jejich spor řeší, a to ne na základě losování (což bylo tehdy docela běžné), ale moudrostí – podrobil obě ženy zkoušce („zkouška lásky“). Tento Šalomounův soud je svědectvím o tom, že Bůh je ochotný nám pomoci a vnést světlo do našich životů, i když jsme si některé problémy zavinili sami.
- *Slovo proroka*: Oproti době krále Davida, za vlády Šalomounovy zcela umlká. Při Šalomounově korunovaci se ještě objevuje prorok Nátan (1,10n.22n-n.34.38.44n), ale za celé dlouhé panování slovo proroka nezazní. Zazní až úplně na konci, kdy promluví prorok Achiáš k Jeroboámovi, který tehdy byl ještě Šalomounovým dozorcem nad robotami, a ohlásí mu rozdělení říše. Je zajímavé, že se žádné proročké slovo neozve přímo Šalomounovi. Hospodin se mu ale zjevuje v Gibeónu ve snu a potom se mu ukázal ještě

podruhé – je to známka, že na izraelský trůn usedl muž, s nímž Bůh mluvil přímo a vyzbrojil si ho tak mimořádnou mocí a moudrostí, nebo tu máme model orientálního království, v němž má král, jako Boží syn, přímý přístup k Božímu slovu.

15.1.2 Úskalí

- Šalomounův příběh tvoří v 1Kr jeden celek (kap. 2-11) a my ho budeme vyprávět rozkouskovaně, je dobré zvolit nějaký spojující motiv a při každé hodině nastínit i Šalomounův pád nebo alespoň Šalomouna příliš nepřeceňovat, aby dětem v mysli nezůstal Šalomoun pouze jako vzor úspěšného, supermoudrého vladaře. Dobře začal, ale je potřeba i vytrvat a právě to se Šalomounovi příliš nepovedlo.
- Šalomounův soud: Předškolním dětem není potřeba detailně vyprávět spor dvou žen, je to příliš složité a děti nepochopí, v čem spočívá Šalomounovo moudré rozhodnutí.
- Šalomounovo řešení sporu není dílem mistrného psychologa či šikovného detektiva (Hercule Poirot), ale dílem Boží spravedlnosti. Tato spravedlnost má být vyzdvížena. (J. Keřkovský)
- Je potřeba si dát pozor, abychom moudrost dětem nevylíčili jako něco nedosažitelného, co je určeno jen vyvoleným. Naopak, moudrost je hodně praktická – pomáhá nám poznat, co je dobré a co je zlé. A to potřebujeme umět všichni, o tuto schopnost můžeme Pána Boha prosit i my.

15.1.3 Odkazy

FINKELSTEIN, Israel, SILBERMAN, Neil Aster: *David a Šalomoun. Počátky mesianismu ve světle moderní archeologie*. Praha: Vyšehrad 2010.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-připravky/salomounova-prosba-dpns>.

15.2.1 Předškoláci

Předmět: srdce. *Sedíme v kroužku.*

Každý člověk má srdce. Víte, kde máte svoje srdce? Srdce bije nebo tluče. Můžeme ho slyšet i cítit. *(Položíme si ruku na srdce, děti také a posloucháme tlukot srdce, jsme potichu, můžeme také zkusit nahmatat puls.)*

Někdy bije hezky pomalu, pravidelně a někdy pořádně rychle, třeba když běháme nebo se něčeho bojíme *(děti mohou vyzkoušet, chvíli běhají a pak si dají ruce na srdíčko a cítí, že bije rychleji)*. Srdce potřebujeme k životu.

Jak se maluje srdce? *(Děti ukáží jen do vzduchu tvar srdce, můžete to párkrát zopakovat, stoupnout si u toho, potom položíte připravený obrázek srdce na tvrdém papíru, můžete ho společně domalovat nebo si můžete přinést červenou látku a kousek provazu nebo lana a na červené látce srdce z provazu vytvarovat, potom si to mohou zkusit i děti.)*

Co to znamená, když se někde namaluje srdce? Že se mají lidi rádi.

V srdci může někdo bydlet, můžeme mít někoho v srdci – toho, koho máme nejraději.

Kdo může bydlet ve vašem srdci, na koho myslíte, koho máte rádi, za kým běžíte, když máte strach nebo vás něco bolí?

Maminka, tatínek, bráška, sestřička, babička, děda, kmotřička, kamarádka, pesek, morče, nejlepší kamarádka.

A v našem srdci může bydlet také Pán Bůh, hezké zážitky, hezké myšlenky a vzpomínky. To všechno můžeme mít ve svém srdci. Jsou to takové drahokamy. To je moc příjemné mít někoho rád a vědět, že nás má někdo rád. *(Můžete mít nějaké hezké kamínky „jako drahokamy“ a dávat je do srdce, když děti jmenují koho mají rádi, kdo bydlí u nich v srdci.)*

Ale někdy máme v srdci taky starosti, něco nás trápí, je nám smutno – nikdo mě nemá rád, nic nemůžu, ostatní se mi smějí, ubližují mi, umřel nám pesek, babička je nemocná... Takové myšlenky naše srdce tíží. *(Můžete položit na srdce černý šátek, pokud pracujete se šátky, nebo třeba černý mráček.)* Někdy si sami naše srdce zamkneme – křičíme, vztekáme se, nechceme nikoho vidět. *(Můžete položit nějaký těžký kámen na srdce.)*

Jak se těch kamenů můžeme zbavit, aby nám tam zbyly jenom ty drahokamy? Jak se můžeme zbavit strachu, smutku, vzteku? Můžeme prosit Pána Boha, aby nám dal moudré a čisté srdce, ve kterém bydlí láska. Můžeme Pánu Bohu povídat o svém trápení, můžeme o tom vyprávět také mamince a tatínkovi, těm, které máme rádi a pak nám spadne kámen ze srdce, uleví se nám. *(Můžete částečně dát pryč černý šátek, mráček, kámen, ale ne zcela, protože vždycky nás něco trápí.)*

Král David už byl moc starý a předal žezlo a korunu svému synu Šalomounovi *(můžete předat papírovou korunu a plášť, žezlo některému z dětí, po skončení si mohou zahrát hru na krále)*. A taky mu dal radu, aby ve svém králování vždy pamatoval na Pána Boha, aby byl hodný, spravedlivý, moudrý. A představte si, že Šalomounovi se potom zdál sen: mluvil k němu Pán Bůh a říkal mu: „Šalomoune, můžeš si přát, co chceš.“ Páni, Šalomoun si mohl přát krásný zámek, diamanty, kouzelnou hůlku, lítajícího koníka. Ale Šalomoun nic takového pro sebe nechtěl. Prosil Pána Boha o moudré srdce, aby vždycky věděl, co má dělat, komu má pomoci, jak se má chovat. Šalomoun nemyslel jenom na sebe, ale také na druhé. A Pán Bůh bydlel v Šalomounově srdci, protože Šalomoun Pána Boha miloval. A dokud Pán Bůh bydlel v jeho srdci, Šalomoun dobře a moudře kraloval.

Děti, až si zase budete něco přát od maminky, od tatínka, od babičky, zkuste při tom myslet i na brášku, sestřičku, kamarádka a nejen na sebe, ale vy to možná takhle děláte... *(Můžete si o tom s dětmi povídat.)*

Naučte děti písničku „Moudrost mi, Pane, dávej“ (sv 189). Pokud nezpíváte, mohou se jí naučit jako modlitbu zpaměti recitovat, stačí i první věta: „Moudrost mi, Pane, dávej, abych po tvé cestě chodil. Moudrost mi, Pane, dávej, ať ve tmě nebloudím.“

Aktivita: můžete s dětmi vyrobit srdce, mohou tam namalovat, kdo v jejich srdci „bydlí“, koho mají rádi nebo můžete vyrobit Šalomounovu korunu nebo si můžete hrát na krále – dítě dostane korunu a dáte mu nějaký úkol.

POMŮCKY Červený šátek, černý šátek, „drahokamy“, kámen, kousek lana.

15.2.2 Mladší školní děti

Vyprávění

Král David už byl hodně starý. Ležel na své posteli z ebenového dřeva a přemýšlel, kdo bude po něm králem. Zájemců bylo mnoho, ale který je ten pravý? David chvílemi podřimoval a vždycky se s hrůzou probudil, vzpomínal totiž na všechny boje a bitvy, které zažil a přál si, aby v Izraeli konečně panoval pokoj a mír. (*Může to být prostor pro krátké opakování – co všechno David zažil.*) Ano, už na to přišel – pokoj a mír, to je teď důležité pro Izrael a takové jméno má přece jeho syn Šalomoun, kterého mu porodila krásná Bat-šeba. Jeho jméno znamená Pokojný. A tak si zavola Šalomouna, protože se právě rozhodl, že jemu předá královské povinnosti a práva.

„Šalomoune, můj synu, odcházím z tohoto světa k Bohu a chci ti předat kralování nad Izraelem. Buď rozhodný a mužný a vždycky si pamatuj, že království ti svěřil Hospodin, poslouchej ho a dodržuj všechna přikázání a pak se ti bude vždycky dobře dařit i všemu lidu a budeš dobrý král.“

David už neměl mnoho sil, ale zase v něm ožil ten starý David bojovník a začal Šalomounovi radit, s kterými nepřáteli se má ještě vypořádat a koho nenechat bez pomsty. Potom David zemřel a byl pohřben ve svém městě.

David zemřel a Šalomoun tu zůstal sám. Nový král, mladý, nezkušený. Nejdřív splnil to, co mu David dal za úkol. Vypořádal se s odpůrci a nepřáteli. Ale co dál? On přece nechce bojovat jako jeho otec David. Přece to musí jít i jinak, třeba domluvou, vyjednáváním. A tak to zkusil. Začal tím, že se spřiznil s faraónem, králem egyptským. Vzal si jeho dceru za ženu a přivedl si ji do Davidova města. A co dál? Šalomoun velmi miloval Hospodina a také se řídil tím, co mu radil jeho otec David. Tehdy ještě nestál Jeruzalémský chrám, lidé obětovali na posvátných návrších. I Šalomoun se vydal obětovat na posvátné návrší. Vydal se do Gibeónu. Tam bylo nejposvátnější posvátné návrší. Stál tam velký kámen.

„To je svaté místo,“ říkali lidé, „Bůh je tady blízko.“

Na kameni dnem i nocí plál oheň. Král Šalomoun přišel na návrší a obětoval tam tisíc zápalných obětí. Ohně plály, všude byl dým a Šalomoun tu zůstal úplně sám. Chtěl se modlit k Bohu. Dlouho seděl u kamene a mlčel. Zavřel oči a usnul. A najednou ve snu k němu promluvil Hospodin:

„Šalomoune, přej si, co chceš a já ti to dám.“

Co by člověk nejvíc potřeboval, kdyby byl král? Co byste mu, děti, poradili? Co je nejdůležitější pro krále, aby dobře vládl, soudil a rozhodoval? Můžete mít připravené kartičky a na nich různá přání, můžete se pokusit je s dětmi seřadit podle důležitosti – např. spravedlnost; žádní nepřátelé; rozumné srdce, které pozná, co je dobré a co zlé; zdraví; chytrost; dlouhý život; klid; krásné šaty a superauto s neprůstřelnými skly; sláva; hodné poddané; úspěch; moudrost; peníze, nic.

Šalomoun nakonec odpověděl:

„Hospodine, ty jsi prokazoval veliké milosrdenství mému otci Davidovi a on jednal podle tvého Slova, upřímně a spravedlivě. Prokazuješ veliké milosrdenství i mně, jenže já jsem moc mladý a nevím, jak vládnout tak početnému a nejednotnému lidu. Dej mi tedy, prosím, vnímavé srdce, abych poznal dobro od zla.“

Pánu Bohu se líbilo, že Šalomoun nemyslel jen na sebe, ale že chtěl moudré a vnímavé srdce, aby se jako král dobře rozhodoval a spravedlivě vládnul. A proto mu Bůh kromě moudrosti dal i to, oč neprosil:

„Milý Šalomoune, dávám ti moudré a rozumné srdce a dávám ti i to, oč jsi ne žádal, bohatství i slávu a když budeš chodit po mých cestách a zachovávat přikázání, tak jako tvůj otec David, prodloužím tvé dny.“

V tom se Šalomoun probudil a uvědomil si, že to byl jen sen. Krásný sen a věřil, že ten sen se stane skutečností. Vrátil se do Jeruzaléma, běžel nejprve k Hospodinově schráně, kde byly uloženy desky Zákona a přinesl tam Bohu oběti a všem služebníkům vystrojil veliké hody. Byla to veliká oslava, ale brzo z ní Šalomoun vystřízlivěl.

Slyšel někde v dálce, jak se nějaké ženy hádají. Jejich hlasy se blížily a už stály před Šalomounem a žádaly, aby je rozsoudil. Ty ženy byly nevěstky, žily v jednom domě, obě porodily syny. Jedna z nich svého syna však v noci zalehla a on zemřel. Jenže která? Vše samozřejmě proběhlo bez svědků.

„Králi Šalomoune,“ žalovala jedna z nich, „v noci jsem spala a tato žena zalehla své dítě a pak mi ho podstrčila a vzala si mého syna. Rozsud' nás!“

„Ne, králi Šalomoune, tak to není, můj syn je ten živý a ten mrtvý patří této ženě, ten je tvůj!“

„Ne, to není pravda, můj je ten živý a ty jsi mě podvedla.“

A tak se hádaly a hádaly.

Jak byste je rozsoudili? Mluví pravdu? Která z nich je matka? Jak to poznáte? Jak se to dá zjistit dnes – DNA, dříve to tak jednoduché nebylo.

Ty ženy by se ještě dlouho hádaly, ale šokovalo je, co poručil král: „Přineste mi meč!“

Když ho přinesli, Šalomoun nařídil: „Teď toho živého chlapečka rozseknete a každá ať si vezme jednu půlku.“

Tu řekla zděšená matka toho dítěte: „To ne, to ho raději dejte jí, jen ho nezabíjejte!“

Druhá však souhlasila: „To je výborný nápad. Jen ho rozetněte, ať není ani její ani můj.“

Když to král uslyšel, měl jasno: „Dejte to dítě té, která řekla ‚nezabíjejte ho‘, to je jeho pravá maminka! Její láska k tomu dítěti je silnější než touha mít své dítě u sebe, byla ochotná dát své dítě druhé ženě, jen aby žilo.“

Lidé si o tom rozsudku brzy vyprávěli a Šalomoun měl pověst moudrého člověka. A Šalomoun díky Bohu skutečně moudrý byl. Moudrost byla pro něho víc než perly a drahé kamení. Být moudrý znamená umět rozeznat dobré a zlé, zachovávat Boží přikázání a myslet na druhé. O takovou moudrost můžeme Pána Boha prosit, bude mít radost z naší modlitby. Píseň *Moudrost mi, Pane, dávej*.

Aktivity

- *Pracovní list* pro mladší školní děti.¹⁶
- *Šalomounova koruna*: Vytvořte z papíru korunu, napište na ní, co jsme se o Šalomounovi dozvěděli, kdo to je, jaký je, co udělal (první příběh – syn Davidův, jmenoval se Šalomoun, král, moudrý, miloval Hospodina, spravedlivý soudce aj.), v této aktivitě můžete pokračovat i v následujících dvou hodinách, vždy přidávat nové vlastnosti, události apod.
- *Divadlo*: Pokud máte herecky schopné děti, můžete si příběh zahrát jako divadlo, zejména scénku hádajících se matek a Šalomounův soud.

POMŮCKY Kartičky, fixy, tvrdý papír na korunu, nůžky, pastelky, sešívačka, lepidlo.

¹⁶ <http://katecheze.evangnet.cz/pracovni-listy/13-salomounova-moudrost-slava>

15.2.3 Starší školní děti

Šalomounova prosba

Děti si přečtou Šalomounovu prosbu, zkusí napsat, jaké má části a dát jim nějaký titulek (např. oslava věrného Boha, moje neschopnost, prosba o vnímavé srdce), potom si zkusí sami formulovat svojí modlitbu – za co Boha chválí, v jaké situaci se nachází, co se jim třeba nedaří a by si přáli, o co Pána Boha prosí. Můžete zazpívat píseň *Moudrost mi, Pane, dávej* (sv 189).

Každý z nás dostal od Boha nějaký dar, schopnost, obdarování. Šalomoun dostal mnoho darů a schopností: byl moudrý, vnímavý, spravedlivý, postavil chrám, dovedl popisovat věci kolem sebe, přírodu, napsal mnoho přísloví. Jaké dary máte vy a dovedete je využít i pro druhé? Každý si napíše svůj dar na lístek, několikrát ten lístek přehne, aby napsaný text nebylo vidět. Nahoru na lístek napíše své jméno. Pak si děti lístky rozlosují tak, aby si nikdo nevytáhl svůj a na lístek pod jméno napíše, jaký má daná osoba dar, co umí, jakou má dobrou vlastnost. Poslední část hry je zjišťování, zda se názory shodly nebo neshodly. Tato hra je vhodná pro skupinku, kde se děti dobře znají. Vede to k vnímavosti svých obdarování a vlastností.

Pokud vám zbude čas, můžete ještě využít pracovní list, který se spíše věnuje Šalomounovu soudu.¹⁷

Moudrost a mudrosloví

Král Šalomoun je znám pro svou moudrost a podle Bible vyslovil 3000 přísloví a 1500 písní: „Vyslovil tři tisíce přísloví a jeho písní bylo tisíc pět set. Dovedl také mluvit o stromech, od cedru, který je na Libanónu, až po yzop, který roste na zdi a dovedl mluvit i o zvířatech, ptácích, plazech a rybách. Šalomounově moudrosti přicházeli naslouchat ze všech národů i ode všech králů země, kteří se o jeho moudrosti doslechli.“ (1Kr 5,12-14)

Šalomoun dostal moudrost od Boha. Slovo MOUDROST rozepište po písmenech. Děti hledají slova začínající těmito písmeny a zdůvodňují, proč se slovem moudrost souvisí nebo jim ho nějak připomínají (např. M – mírnost; O – otevřenost, ochota naslouchat; U – upřímnost; D – dar, dobrota, druží; R – rozum, radost; S – starostlivost, služba; T – trpělivost aj.)

¹⁷ <http://katecheze.evangelnet.cz/pracovni-listy/13-salomounova-moudrost-slava-st>

Na papírky napište některá přísloví z Bible, každé dítě si může vybrat jedno a může říci, jak tomu přísloví rozumí:

„Pýcha předchází pád, domýšlivost klopýtnutí“, „Přítel vlastnější bratra“, „Kdo jinému jámu kopá, do ní upadá“, „Marnost nad marnost“, „Nic nového pod sluncem“, „Pravdivé rty se zajistí navždy, kdežto jazyk zrádný na okamžik“, „Někdo tlachá, jako by probodával mečem, kdežto jazyk moudrých hojí“, „Kdo chodívá s moudrými, stane se moudrým, kdežto tomu, kdo se přátelí s hlupáky se povede zle“, „Mírné srdce je tělu k životu, kdežto žárlivost je jako kostižer“, „Radostným srdcem zkrásní tvář, kdežto trápení srdce ubíjí ducha“, „Lepší suchá skýva a k tomu klid než dům plný obětních hodů a spory“, „Lépe je bydel na střeše v koutku než se svárlivou ženou ve společném domě“, „Jako se pes vrací ke svému zvratku, tak hlupák opakuje svou pošetilost“, „Raději potkat medvědici zbavenou mládat než hlupáka s jeho pošetilostí.“

POMŮCKY Papír, tužky.

15.2.4 Přesah

Šalamounské rozhodnutí je ustálené slovní spojení, které vešlo do slovníku jako rčení. Vyjadřuje zejména nečekané a moudré rozhodnutí ve zdánlivě neřešitelném sporu nebo jednání (wikipedia).

•••••

15.3 LITURGIE

15.3.1 Písně

Chvalozpěv (sv 215); *Není lepší na tom světě* (sv 213); *Prosba (Dej mi, Pane, víru)* (sv 44); *Nám pomoz, Pane milý* (sv 201); *Modlitba krále Šalamouna* (sv 189); *Balada velkopáteční* (sv 297); *Ozvi se, Pane můj* (EZ 440)

15.3.2 Biblický text k zapamatování

Moudrost je lepší než perly, nevyrovnej se jí žádné skvosty. (Př 8,11)
Počátek moudrosti je bát se Hospodina; velice jsou prozíraví, kdo tak činí.
(Ž 111,10)

15.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Šalomouna je to jeho prosba *Moudrost mi, Pane, dávej* (sv 189).

15.3.4 Okénko do bohoslužeb

Kdyby vám teď Pán Bůh řekl, že si můžete cokoli přát, co by to bylo? Zazpívejte společně píseň *Moudrost mi, Pane, dávej*.

15.3.5 Modlitba

Náš milý Bože, král Šalomoun myslel víc na druhé a přál si od tebe moudrost. Pravá maminka myslela víc na své dítě, než na sebe a přála si pro něho život. Když si něco přejeme, je fajn myslet při tom také na druhé. Dej, ať to umíme a dej nám také moudrost, abychom věděli, co je dobré a co je zlé. Prosíme, buď s námi. Amen.

Moudrost mi, Pane, dávej, abych po tvé cestě chodil. Moudrost mi, Pane, dávej, ať ve tmě nebloudím. Moudrost mi dávej, sám ji nemám. Moudrost mi dávej, ať tě hledám. Amen.

TÉMA

Šalomoun staví překrásný Hospodinův chrám, ale nejdůležitější je, aby žil on i jeho lid podle Božích příkázání, pak bude Hospodin uprostřed nich.

CÍL

- Děti si vzpomínají, že Šalomoun prosil Pána Boha, aby bydlel v jeho srdci. Slyší, že Šalomoun staví krásný chrám, aby tam bydlel Pán Bůh. Zažijí, že nejdůležitější je, aby Pán Bůh bydlel v jejich srdci. Oslavují posvěcení chrámu a připomínají si blížící se Vánoce.
- Děti se dozvídají, že Šalomoun staví chrám a přemýšlí o svém kostele, o tom, co se jim v něm líbí, co je tam důležité, jaký kostel by postavily. Zamýšlí se nad smyslem bohoslužeb a nad tím, kde „bydlí“ Bůh dnes?

.....
16.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1Kr 6,11-13; 8,10-61 (čtení: 1Kr 6,1-3.11-14)

16.1.1 Výkladové poznámky

- *Šalomounův příběh*: Vyprávění o Šalomounovi je úplně jiné než vyprávění o Davidovi, je to dílo „deuteronomistické“, což znamená, že obraz Šalomouna, který nám tyto texty nabízejí, byl vytvořen ze zpětného pohledu a z většího odstupu. Je to obraz moudrého, spravedlivého a zbožného krále pokoje.
- *Šalomoun* se v biblickém vyprávění připomíná jako stavitel slavného jeruzalémského chrámu, ale z této doby nemáme žádné archeologické důkazy.

První chrám byl bezpochyby postaven na hřebeni Města Davidova, v jeho nejvyšší, severní části. V tomto prostoru, arabsky Haram aš-šaríf, v dnešní době stojí dvě nejposvátnější islámské památky, mešita Al-Aksá a Skalní dóm. Je zřejmé, že podrobný popis chrámu v 1. Královské 6-7 pochází od autora, který První chrám (postavený v druhé polovině šestého století př. Kr. a zničený Babylóňany) velmi dobře znal. Je ovšem otázka, jestli Šalomoun postavil původní chrám, protože v tehdejší době Izrael byl malý a izolovaný stát v horách, postavil možná nebo opravil nějakou místní svatyni, ale monumentální chrám takového typu, který popisuje Bible, mohl postavit až některý z pozdějších králů davidovské dynastie, kdy bylo už Judsko rozvinutějším státem.

- *Chíram*: Král fénického pobřežního města Týr. Šalomoun s ním uzavřel smlouvu (1Kr 5,15-26), podle níž Chíram dodával dřevo z Libanónu a Šalomoun za to platil obilím a olejem „a mezi Chíramem a Šalomounem byl pokoj“ (1Kr 5,26). Žádný soudobý ani pozdější pramen nepotvrzuje, že by historická postava tohoto jména skutečně v 10. století př. Kr. žila. Jediná historicky doložená postava z doby železné, kterou můžeme pokládat za biblického Chírama z Týru, je král jménem Hirummu, o kterém se píše na dvou místech v letopisech velkého asyrského krále Tiglat-pilesera III. ve 30. letech 8. století př. Kr., že zaplatil hold Asýrii. Zmiňuje se spolu s izraelským králem Menachem. Možná bylo použito tohoto krále Chírama k oslavě Šalomouna jako velkého krále. Šalomounova legenda si zde zřejmě opět přivlastnila proslulou prosperitu severního království.
- *Zahraniční politika*: Šalomoun za pomoci Féníčanů postavil v Élatském zálivu obchodní flotilu (1Kr 9,26-28), obchodní styky s Egyptem spočívaly v nákupu koní a válečných vozů, které Šalomoun prodával dále „králům chetejským a aramejským“ (1Kr 10,28n), ve svém harému měl cizinky, což také souvisí s diplomatickými a obchodně-politickými vztahy se zeměmi, z kterých pocházely.
- *Domácí politika*: Šalomoun ve své říši vybudoval velký správní systém, rozdělil zemi do dvanácti okresů (1Kr 4,7-19) kvůli zásobování královského dvora potravinami, za které byl každý měsíc zodpovědný jiný okres. Do čela každého okrsku jmenoval správce.
- *Stavební činnost*: Rozsáhlá stavební činnost byla možná jen díky nuceným pracím, které vykonávaly neplacené pracovní síly (v 1Kr 9,15-23 se mluví jen o neizraelcích, v 5, 27-32 se mluví „o celém Izraeli“ – zřejmě se jednalo jen o stavbu chrámu a paláce). Šalomoun nechal vystavět opevnění, města pro sklady a hlavně chrám a královský palác, který tvořila celá řada budov.

- *Stavba chrámu:* Tak jako v jiných městech i v Jeruzalémě stála svatyně. Když se města zmocnil David, zasvětil jeruzalémskou svatyni svému Bohu. V 2S 7 se dochovalo svědectví o Davidově úmyslu postavit chrám, David chtěl nahradit stan setkávání budovou, konzultoval to s prorokem Nátanem: „Hleď, já sídlím v domě cedrovém, a Boží schrána sídlí pod stanovou houní.“ Ale Hospodin v noci řekl Nátanovi, že David nepostaví dům Hospodinův, až jeho potomek, tedy Šalomoun. Podle 1 knihy Paralipomenon 22 David prolil příliš mnoho krve, proto Hospodinův dům postaví až jeho syn Šalomoun. Popis staveb a chrámu a královského paláce obsahuje řadu čísel. Některá mají spíš charakter symbolický než technický. Chrám byl stavěn sedm let a je známo, že sedmička je „nebeské“ číslo, označující plnost a dokonalost. Pro stavbu paláce je udán počet třináct let. Třináctka je považována za číslo symbolizující vzpouru člověka a jeho velikášství. Redakce biblických svědectví tu obsazuje zřejmý kritický postoj k Šalomounově stavitelskému rozmachu. Vnitřní prostor chrámu měl: předsíň, svatyni a velesvatyni. Chrámové nádvoří bylo dvojí: níže položené pro lid a výše položené pro kněze.
- *Modlitba při posvěcení chrámu* (1Kr 8) – verš 12 – formule posvěcení chrámu, v ní je postavený chrám nazván sídlem Hospodinova přebývání na věky. Potom toto své tvrzení Šalomoun sám zpochybní a čtyřikrát zopakuje, že pravým místem, kde přebývá Hospodin, jsou nebesa a v chrámě přebývá pouze jeho jméno. Chrám má funkci udávání směru modlitby (jako u muslimů). Šalomounova otázka: „Ale může Bůh opravdu sídlit na zemi, když nebesa, ba ani nebesa nebes tě nemohou pojmout, natož tento dům, který jsem vybudoval?“ (1Kr 8,27) – Šalomoun ví, že člověk není schopen postavit dům, ve kterém by sídlil /trůnil/ Bůh.

16.1.2 Úskalí

Dávejte si pozor, aby z vašeho vyprávění o Šalomounovi nevznikl u dětí dojem, že Pán Bůh bydlí v chrámu, že je zavřený v kostele, že potřebuje nějaké reprezentativní místo. Je potřeba zdůraznit, že důležitější než chrám je poslušnost a víra a že Pán Bůh může být kdekoliv, přebývá i v našem srdci.

Je dobré, aby zaznělo, že Šalomoun sice vystavěl krásný chrám, trvalo mu to sedm let, ale vystavěl také superluxusní královský palác, který stavěl třináct let, už zde je patrné, že stavba jeho domu stála víc energie i peněz, tím už připravujeme děti na to, co bude následovat – Šalomounovo srdce už se pomalu odklání od Hospodina.

16.1.3 Odkazy

RENDTORFF, Rolf: *Hebrejská bible a dějiny*. Praha: Vyšehrad, 1996.
FINKELSTEIN, Israel, SILBERMAN, Neil Aster: *David a Šalomoun. Počátky mesianismu ve světle moderní archeologie*. Praha: Vyšehrad 2010.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/stavba-posvěcení-chramu-dpns>.

•••••

16.2 PRO DĚTI

16.2.1 Předškoláci

Předmět: truhlička s pokladem – krásné kamínky, zlato, vzácné látky, perly, korálky, flitry aj.

Ptejte se dětí, co vidí, co to všechno je? A jaký je člověk, který takové poklady má? Je hodně bohatý. Co všechno se s tím bohatstvím dá dělat? Nakupovat, rozdávat, sedět si na něm, postavit nemocnici nebo kostel, dát ho do banky, nechat ho svým dětem.

Pamatujete si ještě, jak se jmenoval král, o kterém jsme si povídali minule? Byl to syn krále Davida a jmenoval se... Šalomoun.

Ukažte dětem srdce z minulé hodiny. Zeptejte se dětí, oč mladý král Šalomoun prosil Pána Boha? Chtěl moudré srdce, aby vždycky věděl, co je dobré a co je špatné, chtěl být dobrým a spravedlivým králem. Přál si, aby Pán Bůh vždycky bydlel v jeho srdci.

Šalomounova prosba se Pánu Bohu líbila, a proto dal Šalomounovi i to, oč neprosil. Dal mu peníze, zlato, dlouhý věk, zdraví, klid od nepřátel.

(Ukažte srdce.) A tak měl Šalomoun moudré srdce a *(ukážte pokladnu, truhličku, zlaté kamení aj.)* plnou pokladnu. Šalomoun byl spokojený. Chtěl pro Pána Boha něco udělat, a tak se rozhodl, že pro něho v Jeruzalémě postaví obrovský kostel. Chrám, jaký svět neviděl. Šalomoun byl bohatý a miloval Pána Boha, proto chtěl postavit ten nejkrásnější chrám z toho nejlepšího kamení, z nejpevnějšího dřeva, které mu dodával sousední král, z nejlepšího zlata, z drahých kamení. Pozval ty nejlepší řemeslníky, stavitelé,

tesaře, truhláře, zlatníky, sochaře. *(Děti mohou vyjmenovávat různá řemesla a povolání.)* Stavěli ten chrám celých sedm let.

Aktivita (můžete ji zařadit nyní nebo až na konci): Můžete mezi dětmi vybrat stavitele, architekty, zedníky – budou stavět chrám – budovu, buď z malých kostiček nebo z nábytku nebo z kartónu, dají se do práce, můžete jim pomáhat. Potom vyberte designéry, zlatníky, malíře, sochaře, čalouníky – budou zdobit chrám, můžete jim předem připravit kytičky, které si nyní vymalují a ozdobí jimi chrám, můžete použít vánoční ozdoby a vyzdobit chrám vánočně, mohou tam rozmístit zlato a drahé kamení z truhličky.

Když je vše hotovo, pochvalte děti a obdivujte ten chrám, jak je krásně postaven, jak je krásně vyzdoben.

Zeptejte se dětí, jestli v něm něco chybí? Co ještě máte u vás v kostele? Co se vám líbí v kostele? Přineste Bibli, zpěvníčky, hudební nástroje, kříž, kalich, svíčky. Sedněte si do chrámu nebo kolem chrámu.

Když byl chrám dostavěn, Šalomoun uspořádal velikou slavnost, modlil se a děkoval Bohu.

A Pán Bůh řekl Šalomounovi: „Šalomoune, vystavěl jsi krásný chrám, ale nejdůležitější je, abys mě měl pořád ve svém srdci. Připomínej si, jak jsem vyvedl tvůj lid z Egypta, jak jsem byl s tvým otcem Davidem, a dodržuj má přikázání, pomáhej druhým a věř mi, pak budu s tebou i s tvým královstvím stále a bude se vám dobře dařit.“

Dneska jsme spolu postavili a vyzdobili chrám. Brzy budeme slavit Vánoce, zdobit kostel, věšet na stromeček vánoční ozdoby, všechno budeme chtít mít krásné a voňavé, ale nezapomínejme, že o Vánocích si hlavně připomínáme narození Ježíše v Betlémě a zdobíme náš domov nejlépe tím, že se máme rádi, jsme na sebe hodní a pomáháme si.

Můžete si s dětmi udělat malou slavnost u příležitosti postavení Šalomounova chrámu, takové malé vánoce – rozsvítit svíčky, dát si nějaké sušené plody, oříšky, cukroví, pomodlit se, zazpívat si: refrén Bůh je záštita má (sv 23) nebo Dál přece nejdeme sami (sv 39), Bůh se sklonil k nám (sv 49) apod.

POMŮCKY Kostky, korálky, barevné kameny, zlaté látky, zlatý papír, stuhy, papíry, pastelky, občerstvení, svíčky, Bible, zpěvníky aj.

16.2.2 Mladší školní děti

Král Šalomoun byl hodně mladý, ale hodně moudrý. Hospodin vyslyšel jeho prosbu a dal mu moudrost. A Šalomounova moudrost byla známá široko daleko. Přicházeli za ním lidé z různých zemí, aby jeho moudrosti naslouchali. Šalomoun byl slavný a nepředstavitelně bohatý. Seděl na svém trůnu z ebenového dřeva a vzpomínal na svého otce Davida. Vybavila se mu dávná vzpomínka. Byl malý a procházel se královským palácem, na stole svého otce uviděl krásný model vznešeného domu. Zeptal se:

„Tati, co to je? To bude náš nový dům?“

„Ale kdepak, Šalomoune, to jsem chtěl postavit našemu Bohu, tolik dobrého pro nás udělal, aby už nemusel bydlet v tom starém otrhaném stanu, ale on mi to nedovolil, prý chrám postaví až můj nástupce. Třeba to budeš ty, Šalomoune. Třeba přineseš pokoj.“

A pak se David zase vydal do nějaké bitvy.

A teď je králem opravdu Šalomoun. V zemi je klid, žádné boje, bohatství je všude dost. Teď nastal ten správný čas postavit Hospodinu chrám. Izrael už nepotřebuje na desky Zákona přenosný stánek. Už nikam necestuje, žije v zemi, kterou jim Hospodin dal. Všichni mají kde bydlet. Jen Hospodin nemá dům, kam by za ním Izraelci chodili.

A tak se v Jeruzalémě začalo stavět. Nahoře na severu padal jeden cedr za druhým a týrský král Chíram je s radostí posílal Šalomounovi na stavbu chrámu. Bylo to nejluxusnější a nejpevnější dřevo, jaké si člověk umí představit. A Šalomoun zase na oplátku posílal na sever do země Chírama obrovské množství obilí a olej. Mezi Chíramem a Šalomounem byl pokoj. Oba spolu uzavřeli smlouvu a stavba chrámu výborně pokračovala. Stovky mužů lámaly kámen v lomech na horách a opracovávali ho do správných tvarů pro stavbu základů a zdí, aby nedělali rámus na místě budoucího chrámu. Další stovky mužů pracovaly v měděných dolech. Šalomoun zaměstnával nejlepší zlatníky, tesaře, sochaře, měditepce, truhláře. Na stavbě chrámu pracovaly tisíce dělníků.

A v tom shonu a stavebním zápalu promluvil Hospodin k Šalomounovi, aby mu připomněl, co je nejdůležitější:

„Šalomoune, zastav se na chvíli. Buduješ mi krásný dům. Už nebudete chodit na posvátná návrší, ale do Hospodinova domu. To je dobře! Ale nezapomeň, já chci bydlet hlavně ve vašem srdci. Když nebudete naslouchat mému Slovu a nebudete žít podle mých příkázání, je vám chrám k ničemu.“

Ale když budete žít podle mých přikázání, budu bydlet mezi vámi a svůj lid, Izrael, neopustím. Budu s vámi, Šalomoune, když vy budete žít podle mého Slova. Pamatuj!“

Po sedmi letech byl chrám konečně hotov. A byl to překrásný chrám. Byl celý ze vzácného kamene. Všechny stěny chrámu byly obloženy krásným cedrovým dřevem a v něm byly vyřezané květiny, stromy a andělé. Všechno, dokonce i podlaha, bylo pokryto zlatem. Šalomoun na stavbu chrámu dal to nejlepší, co v zemi bylo. Na velikém prostranství bylo nádvoří, ohrazené zdí. Uprostřed nádvoří stála svatyně. Uvnitř byla rozdělená oponou, která rozdělovala svatyni svatých. Do ní směl jedinkrát za rok vstoupit velebný a právě tam měla být uložena truhla smlouvy s deskami Zákona.

Po sedmi letech byl chrám konečně hotov. Byla to dlouhá stavba. Ale chrám byl krásný. Dokonalý. Šalomoun měl z něho velkou radost:

„Konečně má Hospodin svůj dům! Můj otec David by se radoval!“

Šalomoun svolal do Jeruzaléma všechny kněze a lidi z celého Izraele. Přišli představitelé všech dvanácti pokolení. Když byli všichni shromážděni, vnesli kněží truhlu Hospodinovy smlouvy do svatyně svatých. Byla to velká sláva, lidé se radovali. A najednou ve chvíli, kdy kněží vycházeli ze svatyně, naplnil chrám oblak mlhy. A lidé se ještě více radovali:

„Sláva. Haleluja! Hospodin je s námi!“

Vzpomněli si na Davidovu píseň a začali zpívat:

„Jak je tvůj příbytek milý, Hospodine zástupů! Den v tvých nádvořích je lepší než tisíce jinde. Blaze těm, kdo bydlí ve tvém domě, mohou tě zde vždycky chválit.“ Na nádvoří chrámu se obětovalo ve velkém, obětí bylo tolik, že by je ani nikdo nespočítal.

Šalomoun se postavil před oltář, rozprostřel dlaně k nebi a modlil se. Děkoval Pánu Bohu za to, že je svému lidu věrný. A vyznával:

„Hospodine, vím, že jsi větší než tento chrám, i nebesa jsou příliš malá pro tvou nezměrnou slávu. Ale prosím, Hospodine, vyslychej modlitby, které zde budou znít. Vyslychej modlitby těch, kdo se proviní proti svému bližnímu a odpouštěj jim. Odpouštěj Izraeli, když tě bude prosit o smilování. Smiluj se nad námi.“

Byla to dlouhá modlitba. Král Šalomoun totiž věděl, že bez upřímných modliteb a bez touhy po Boží blízkosti a po odpuštění bude chrám prázdný a ztratí svůj smysl. Nakonec král požehnal celému lidu:

„Kéž je Bůh vždy s námi, jako byl s našimi otci. Kéž jsme mu vždy věrní a řídíme se jeho přikázáními.“

Byla to dlouhá bohoslužba. Byla krásná. Potom Šalomoun uspořádal pro lid bohatou hostinu, veselili se a slavili. Byla to dlouhá slavnost. Trvala sedm dní. Až osmého dne se lidé rozešli do svých domovů. Šli radostně a s dobrou myslí. Jejich srdce byla plná vděčnosti. Tolik dobrého pro nás Hospodin udělal! O vánocích nás také čekají dlouhé a slavnostní bohoslužby. Budeme se také radovat z toho, kolik dobrého pro nás Pán Bůh udělal, budeme se radovat z narození Božího Syna.

Šalomoun byl moudrý, byl bohatý, postavil pro Hospodina překrásný chrám. Trvalo mu to sedm let. Postavil si i pro sebe a pro svou rodinu překrásný luxusní královský palác. Trvalo mu to třináct let. Měl všechno. Zůstane věrný Hospodinu a svému otci Davidovi?

Hospodin se ukázal ještě jednou Šalomounovi. Jako by stáli vedle sebe, tak slyší Šalomoun Hospodinův hlas:

„Vyslyšel jsem tvou prosbu, Šalomoune. Budu s vámi, přijímám tvůj chrám. A ty, Šalomoune, žij podle mých přikázání. Pak bude tvoje království pevné. Ale jestli na mne zapomenete, budete se klanět raději cizím bohům, pak na vás také zapomenu. Budete pro smích okolním národům.“

Šalomoun ví, co má dělat – být věrný Hospodinu.

Aktivita

Šalomounova koruna: Pokud jste minulou nedělkou použili tuto aktivitu a máte vyrobenou Šalomounovu korunu, můžete dnes pokračovat a přidat další události, charakteristiky, vlastnosti krále Šalomouna (druhý příběh – bohatý, stavitel – chrámu, královského paláce, obchodník, diplomat atd.), v této aktivitě můžete pokračovat i v následující hodině.

Vytváření chrámu, kostela, vlastní výzdoba, nápisy – přímé odkazy na návod a šablonu najdete u on-line verze této úlohy.¹⁸

POMŮCKY Karton, nůžky, pastelky, fixy, lepidlo.

Varianta: Na začátku stojí otázka: Kde bydlí Bůh? Dětem dáme k dispozici nejrůznější materiál (pěkné zdobící věci, ale i „šrot“, kousky starých nepotřebných věcí, krabičky, provázky, dřívka, atd.), aby vytvořily obraz místa, kde přebývá Bůh. Necháme jim volnost. Děti popisují, co vytvořily,

¹⁸ <http://katecheze.evangnet.cz/katecheticke-pripravy/stavba-posveceni-chramu-dpns>

vysvětlují, proč jejich výtvar vypadá zrovna takto. Dovíme se tak hodně z toho, jak uvažují o Bohu. Ke konci jim povíme velmi stručně o Šalomounovi, který vybudoval velký krásný chrám. Na závěr přečteme 1Kr 6,11-13. Uvažujeme, co je pro Boha přednější – krásný dům, nebo spravedlnost a žití podle přikázání?

16.2.3 Starší školní děti

Rozhovor o podobě kostela a o smyslu bohoslužeb: Co se vám ve vašem kostele líbí/nelíbí? Co je pro vás v kostele nejdůležitější? Víte, kdy byl váš kostel postaven? Jak dlouho trvalo, než ho vaši předci postavili? Kdo na stavbu kostela přispěl – finančně i materiálně? (Můžete donést materiály z farního archívu, sborníky k výročí kostela, fotky ze stavby, sborovou kroniku apod.) Vybavíte si, jaké nápisy jsou v kostele nebo na kostele (na zdech, na stole Páně, na fasádě aj.)? Můžete dát dětem za úkol, aby si navrhly kostel podle svých představ (koutek pro děti, meditační koutek, tvar kostela do kříže, na fasádě obrazy, v kostele socha kalicha s fontánkou – ať děti pustí otež své fantazie, bude to zajímavé). Jaké nápisy by daly na zdi?

Jak se jim líbí podoba bohoslužeb, písničky, kázání, modlitby? Co je smyslem nebo cílem bohoslužeb? Můžete na závěr přečíst 1Kr 8,65-66: všichni ze slavnosti posvěcení chrámu odcházeli s „radostně a s dobrou myslí“.

Šalomounova otázka pro děti (1Kr 8,27): „Ale může Bůh opravdu sídlit na zemi, když nebesa, ba ani nebesa nebes tě nemohou pojmout, natož tento dům, který jsem vybudoval?“ – děti mohou napsat Šalomounovi odpověď. Jak to je? Kde bydlí Hospodin? A jak o tom mluví Ježíš? Ježíš říká, že bude tam, kde se sejdou dva nebo tři v jeho jménu. Může být přítomen ve starodávné katedrále, v toleranční modlitebně, na náměstí na pódiu, ve vězení, v nemocnici na pokoji u někoho nemocného, v nemocniční kapli, ve válce – je pro něho nějaké místo nedostupné?

Citát Martina Bubera: „Matka přivedla svého syna, který pevně věřil v Boha, k rabínovi. Rabín mu řekl: „Dám ti zlatku, když mi řekneš, kde přebývá Bůh?“ Chlapec odpověděl: „A já ti dám dvě zlatky, když mi dokážeš říct, kde Bůh nepřebývá.“

Aktivita: Jedno dítě má plánec chrámu a popisuje ho druhému dítěti, které se ho snaží podle popisu namalovat, pak si porovnají původní plánec chrámu

a kresbu. Můžete si s dětmi povídat, zda to bylo těžké, zda měli chuť si něco udělat po svém, co bylo nejtěžší, jak jsou spokojeni se svým výsledkem.

ПОМОЩKY Papíry, tužky, pastelky, kartón, nůžky, lepidlo.

16.2.4 Přesah

- Vzhledem k církevnímu roku (slavení Vánoc) můžeme propojit téma chrámu, svatyně svatých s příběhem o Zacharijášovi, narození Jana Křtitele. 19
- Význam chrámu v Novém zákoně: Mt 21,12-14; 24,1-2; Mk 14,58; Zj 21,22 aj.

•••••

16.3 LITURGIE

16.3.1 Písňe

Chvalte Pána (BTS 31); *Chvalozpěv* (sv 215); *Tebe, Bože, chválíme* (EZ 161); *Radostná* (sv 300); *To já, ó Pane můj, stojím* (sv 333); *Žalm 150* (sv 65)

16.3.2 Biblický text k zapamatování

Kéž je Hospodin, náš Bůh, s námi, jako byl s našimi otci! (Vaše srdce buď cele při Hospodinu, našem Bohu, abyste se řídili jeho nařízenými a dodržovali jeho přikázání tak jako i dnes.) (1Kr 8,57.61)

16.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Šalomouna je to jeho prosba *Moudrost mi, Pane, dávej* (sv 189).

19 NEČIL, David: *Narození Jana Křtitele*. Dostupné on-line z <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/narození-jana-křtitele-0>

16.3.4 Okénko do bohoslužeb

Přinést na bohoslužby veliký kámen nebo cihlu. Zeptat se dětí, co by to mohlo být? K čemu by mohl sloužit? Je to základní kámen? Víte, co to znamená? Dává se do základů. Na něm se postaví dům, škola, zámek nebo třeba kostel. A o tom, jak král Šalomoun stavěl jeruzalémský chrám, si dnes budete v nedělce vyprávět. Myslíte, že nejdůležitější pro stavbu kostela jsou kámen a cihly? Když se staví kostel, do kopule věže se někdy dává vzkaz dalším generacím. Kámen si můžete vzít s sebou.

16.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme za naše kostely a modlitebny, za naše předky, kteří je postavili. Děkujeme, že se máme kde scházet a dej, ať nám neschází to nejdůležitější – víra a spolehnutí na tebe, na tvoji věrnost a laskavost. Dej, ať máme radost z bohoslužeb a odcházíme z kostela, z nedělní s veselou náladou. Požehnej nám ten vánoční čas a buď se všemi, kdo jsou smutní a nemocní. Amen.

TÉMA

Království, kde na Hospodina nikdo nedbá, se rozpadá.

CÍLE

- Děti vidí, že Šalomounovo srdce se postupně zaplnilo bohatstvím, láskou k ženám a jejich bohům a nezbylo místo pro Pána Boha. Bez něho se velké a bohaté království rozpadá.
- Děti si uvědomí, že to nač pověsí své srdce (spolehnou se na to, vloží v to naději) také ovlivňuje jejich život. Sledují, jak se Šalomoun mění podle toho, co miluje a upřednostňuje.

.....

17.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1Kr 11, (1-10) 11-13

17.1.1 Výkladové poznámky

- Příběh krále Davida a Šalomouna je dlouhý a napínavý. Začíná v 1. knize Samuelově pomazáním mladého pastýře Davida a končí tragicky v 1. knize Královské smrtí starého krále Šalomouna uprostřed vzpoury a zmatků. Obraz moudrého, spravedlivého a Boha milujícího krále pokoje se ke konci jeho vlády začíná rozpadat, protože se Šalomoun nechává svými ženami cizinkami svést k uctívání cizích bohů a k zavádění cizích kultů do Jeruzaléma. Z celého příběhu plyne jedno ponaučení: neposlušnost vůči Bohu a nedodržování přikázání vede k neštěstí. Naopak spojené Davidovo a Šalomounovo království před svým pádem za dnů velké slávy ukazovalo, čeho jsou Izraelci schopni, když zachovávají Boží zákony.

„Saul, nešťastný zachránce Izraele přichází kvůli porušování kultických zákonů o pomazání a nakonec i o život. Davida pro jeho lidské nedostatky postihne neštěstí v rodině. A velký král Šalomoun platí za to, že se zapletl s cizími ženami a přijal pohanské zvyklosti, tím, že ztrácí svou slávu a jeho království se rozdělí.“²⁰

- *1Kr 10,1-29*: Šalomoun dostavěl velkolepý jeruzalémský chrám, obchoduje téměř s celým světem (měď, zlato, dřevo, koně aj.), zemi potkal tzv. „ekonomický zázrak“, což není jen Šalomounova zásluha, převzal po Davidovi, svém otci, velkou a mocnou říši, vybojovanou v krvavých válkách. Mnozí lidé se přijížděli přesvědčit o tom, co slyšeli. Přijela sem se vzácnými dary i královna ze Sáby, země dnešního Jemenu. Kladla Šalomounovi nejrůznější otázky, vše si prohlédla a při loučení řekla známou větu: „Myslela jsem, že zprávy, které se o tobě šíří, jsou přehnané, ale teď vidím, že skutečnost je přesahuje. *Chvála tvému Bohu, který tě obdařil takovou moudrostí.*“ Celé toto až pohádkové vyprávění je takový sen, který sní Izrael. Sen o tom, že národy celého světa budou přicházet do Jeruzaléma, aby se seznámily s Božím slovem. Za jeho vlády žila země v míru, což je v dějinách dost výjimečné. Ale biblický text také obsahuje popis Šalomounova drsného boje o moc. Bible sice líčí Šalomounovy úspěchy v diplomacii, obchodu a výstavbě Jeruzaléma (včetně Chrámu), ale ukazuje, že to bylo za cenu nucených prací poddaných, přejímání cizích vzorů a kultury a že Šalomoun měl dokonce také obrovský harém.
- *1Kr 11,1-43*: Šalomoun sice prosil Boha o moudrost a dostal ji, několikrát s Hospodinem přímo mluvil, ale nedával si pozor na to, jestli z rozhovoru s Bohem nevypadl.
- Šalomounovy sňatky s cizinkami byly sice politicky výhodné, nicméně vedly k duchovnímu úpadku, přinesly do země opět cizí náboženství. Král jim podléhal a svým srdcem přilnul k národům, s nimiž se Izrael neměl směřovat. Manželkám povolil i stavby pohanských svatyní a uctívání cizích bohů. Šalomoun se dokonce účastnil i těchto modloslužeb.
- Ve verších 5-10 máme *seznam modlářských kultů*. Podobné seznamy najdeme jen u těch nejzpronevěřilejších králů, např. Menaše (2Kr 21,3nn). O mnoho let později se náboženský reformátor Joziáš při své očistě víry Izraele zaměří proti modlám postaveným jeho předchůdcem Menašem a Šalomounem (2Kr 23,13). Celkové vyústění Šalomounovy vlády vidí tedy biblický

20 FINKELSTEIN, Israel, SILBERMAN, Neil Aster: *David a Šalomoun. Počátky mesianismu ve světle moderní archeologie*. Praha: Vyšehrad, 2010.

vypravěč jako základ budoucích krizí Božího lidu. Šalomoun byl nevěrný Bohu a porušil jeho smlouvu: „Přilnul k nim velkou láskou“ (v. 2) – může být o ženách, ale také o cizích božstvech. „Jeho srdce nebylo cele při Hospodinu“ (v. 4), „dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích“ (v. 6), „neoddal se cele Hospodinu“.

- Hospodin se rozhněval, Šalomouna varoval, ten toho ale opět nedbal (v10). Pak přichází trest nebo spíše slib trestu (vv11-12): Většinu království dostane Jarobeám. A zatímco na začátku kariéry si nežádá bezživotí svých nepřátel, zde usiluje Jarobeáma usmrtit (v40).
- Šalomounova doba a jeho kralování bylo vnějšně dobou vzestupu, ovšem vnitřně se už izraelská společnost začala rozkládat. Po Šalomounově smrti se království rozdělilo na Severoizraelské a Judské království.
- *Šalomounova smrt*: Píše se o tom, že Šalomoun vládl 40 let, což je podezřele zaokrouhlený údaj, připomíná tradiční biblickou dobu „čtyřicet let“ (putování pouští), používalo se jí pro vyjádření trvání jedné „generace“ nebo označovala „velmi dlouhou dobu“.
- 1Kr 12,1-33: *Šekem* (Bible kralická – Sichem) je důležité sídliště a pak město v dějinách Izraele. Právě do Šekemu povolává Rechabeám zástupce Izraele, aby ho provolali za krále, dochází však k odtržení 10 kmenů. Jeroboám ze Šekemu udělá hlavní město, později se jím stává Samaří.
- *Rechabeámovo rozhodnutí*: Jeroboám žádá lepší podmínky pro lid. Starci radí Rechabeámovi, aby se zachoval jako pravý izraelský král, který má mít ohled na druhé a má se zastat slabých a poddaných. Ale Rechabeám dá nakonec na rady svých mladých přátel, kteří mu radí, aby ještě přitvrdil. A tak Rechabeámovo rozhodnutí je v naprostém rozporu s moudrostí, o kterou na počátku své vlády žádal jeho otec Šalomoun. On sám si ke konci svého života také nepočínal moudře a Rechabeám jde v těchto jeho špatných šlépějích, uvádí svůj vlastní lid zase do nesvobody a svým způsobem otroctví. Rechabeám jedná jako faraó. Zatvrdí se, odmítá žádost lidu a pouto ještě přitvrdí. Nebere vážně varování.
- *Prorok Šemajáš* vyřizuje shromážděným bojovníkům, že Hospodin si nepřeje občanskou válku. Připravené bojovníky nezarazí nepoměr sil 2:10 (Juda a Benjamin proti zbývajícím deseti kmenům). Zastaví je až prorokovo slovo – rozpad Izraele je rozhodnutí Hospodinovo.

A tak se varování, které slyšel Šalomoun (1K 11,11) z úst Hospodinových, nyní naplňuje: království se rozpadá. Rozpad je trestem za to, že ani Šalomounovi nástupci neberou ohled na smlouvu Hospodinovu. Izraelští

králové jednají stejně svévolně jako pohanští králové a zákon Hospodinův je odsunut stranou.

Kapitoly 1Kr 13-15 – do Bét-elu na severu přišel z Judska Boží muž a přišel varovat Jarobeáma, který páčil oběti zlatým býčkům, nakonec byl muž Boží pro svou neposlušnost sežrán lvem. Do Jarobeáмова života vstupuje znovu prorok Achijáš a ohlašuje Jarobeámovu domu soud, zemře mu syn. Rechabeáмова matka byla Amónka. Judsko propadlo také modlářství: „Na každém vysokém pahorku a pod každým zeleným stromem si stavěli i oni posvátná návrší, posvátné sloupy a kůly“ (1Kr 14, 23). Napadl je král egyptský a ukradl jim všechny poklady. Rechaebám zemřel a po něm se stal králem syn Abijám.

17.1.2 Úskalí

Šalomounovo selhání není pouze v jeho vztahu k ženám, jde to jedno s druhým – cizí ženy, vztah k majetku a k vojenské moci. Sice vnějšně království kvete, ale vnitřně se pomalu rozpadá, lid je čím dál víc zotročen, Šalomoun přestává spoléhat na Hospodina, přiklání se k jiným bohům.

Je potřeba si dávat pozor, abyste příliš neidealizovali epochu krále Šalomouna, neoznačujte ji za dobu jednoznačné věrnosti Hospodinově smlouvě a dobu po rozpadu Izraele jako dobu totální nevěry. Modlářství a sociální nespravedlnost panovala již v „sjednocené říši“ za Šalomouna.

17.1.3 Odkazy

RENDTORFF, Rolf: *Hebrejská bible a dějiny*. Praha: Vyšehrad 1996.

FINKELSTEIN, Israel, SILBERMAN, Neil Aster: *David a Šalomoun. Počátky mesianismu ve světle moderní archeologie*. Praha: Vyšehrad 2010.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evanganet.cz/katechetické-připravky/kralovstvi-se-rozdeluje-dpns>.

17.2.1 Předškoláci

Předmět: roztrhnutá koruna (vyrobte si papírovou korunu nebo můžete použít Šalomounovu korunu, pokud jste ji s dětmi vyrobili první hodinu). Ptejte se děti, co se asi stalo, že je ta koruna tak zničená? Někdo se o ní s někým možná pral? Někdo na ní nedával pozor? Někdo ji schválně zničil? To je ale velká škoda. Byla to krásná koruna, nosil ji moudrý král Šalomoun. Pamatujete?

(Ukažte dětem srdce z předminulé hodiny.) Zeptejte se děti, oč mladý král Šalomoun prosil Pána Boha?, pokud chcete opakovat, nebo jim to můžete říct sami. Chtěl moudré srdce, aby vždycky věděl, co je dobré a co je špatné, chtěl být dobrým a spravedlivým králem. Přál si, aby Pán Bůh vždycky byl v jeho srdci.

Šalomounova prosba se Pánu Bohu líbila, a proto dal Šalomounovi i to, oč neprosil. *Co to bylo? (Ukažte pokladničku, truhličku, zlaté kamení.)* Dal mu peníze, zlato, dlouhý věk, zdraví, klid od nepřátel. Šalomoun byl moudrý, bohatý a miloval Pána Boha, proto se rozhodl, že mu postaví ten nejkrásnější kostel, kam by se lidé chodili modlit. *(Můžete do Šalomounova srdce namalovat obrázek kostela – symbol Boha.)* Sedm let ti nejlepší řemeslníci stavěli Hospodinův chrám a byl překrásný. Ale Šalomoun stavěl dál, měl plnou pokladnu, tak si to mohl dovolit. Postavil si ohromný královský palác, byl celý ze zlata a vzácného dřeva *(můžete do srdce namalovat nebo nalepit obrázek královského paláce)*. Šalomoun si nechal vyrobit veliký trůn ze slonoviny a celý ho nechal obložit zlatem *(můžete namalovat)*. Pil a jedl jenom ze zlatých nádob. Lidé si o jeho moudrosti a o jeho bohatství vyprávěli. Dokonce se o tom doslechla vznešená královna ze Sáby. A protože byla zvědavá a chtěla se přesvědčit na vlastní oči, přijela krále Šalomouna navštívit a také vyzkoušet. Slyšela totiž, že Šalomoun dokáže rozeznat, co je správné a co je špatné. Dávala mu různé hádanky a Šalomoun všechny uhodl. Královna ze Sáby byla udivená a chválila Boha Izraele, že vyvolil takového krále. Věnovala králi spoustu darů. Šalomoun měl zlato, stříbro, koně, zbraně, zkrátka na co si jen vzpomenete. Pomalu se to jeho srdce začalo zaplňovat myšlenkami na své paláce a bohatství – přemýšlel, jestli si pořídí diamantový prsten nebo smaragdový, jestli koberec v hodovní síni bude zdobený zlatem nebo stříbrem. *(Do Šalomounova srdce můžete*

dát obrázek týkající se bohatství nebo tam přesunout to zlato, drahé kamení z truhličky.) Říká se, že kdo má hodně, chce ještě víc. Třeba když máte hodně zmrzliny, tak chcete ještě víc. Nebo když máte hodně hraček, chcete ještě další a další. A to se stalo Šalomounovi. Ale to není všechno. Šalomoun dřív miloval hlavně Pána Boha, byl moudrý a spravedlivý vládce, pomáhal lidem v jejich sporech, udržoval v zemi mír. Ale v poslední době čím dál více miloval ženy. Měl jich mnoho. Nechal si do svého paláce přivádět krásné a vznešené princezny z cizích zemí. A ty ženy si s sebou ze svých zemí přivázely své bůžky – různé sošky, korálky, oltářky. Šalomoun se o své ženy staral, velmi k nim přilnul, trávil s nimi hodně času. Dokonce jejich cizím bohům vystavěl chrámy a oltáře. Šalomoun ještě chodil do překrásného chrámu, který Pánu Bohu postavil, ale už ne tak často. Čím dál tím častěji chodil se svými ženami do jejich chrámů a chodil se poklonit jejich bůžkům. Jeho srdce se pomalu začalo zaplňovat jinými bůžky. (*Můžete Šalomounovo srdce pokrýt různými bůžky – některé ženy uctívaly kameny, dáte tam kamínky; jiné uctívaly měsíc, dejte tam obrázek měsíce; jiné věřily kartám apod.*) Pamatujete, co kladl Pán Bůh Šalomounovi na srdce?

„Šalomoune, Šalomoune, nejdůležitější je, abys mě měl pořád ve svém srdci. Připomínej si, jak jsem vyvedl tvůj lid z Egypta, jak jsem byl s tvým otcem Davidem a dodržuj má přikázání, pomáhej druhým a věř mi, pak budu s tebou i s tvým královstvím stále a bude se vám dobře dařit.“

Ale podívejte se na Šalomounovo srdce, je zaplněné vším možným. Šalomoun zapomněl, co Hospodinu slíbil. Zapomněl na svojí modlitbu v chrámě.

A tak se Pán Bůh rozhněval. Pán Bůh se také dokáže hněvat. Může se stát, že se mu vůbec nelíbí, co člověk dělá. Pán Bůh se rozzlobil na Šalomouna a přísně mu zakázal chodit do těch chrámků, které vystavěl pro cizí bůžky. Ale Šalomoun neposlechl, byl příliš zamilován do svého bohatství, do svých žen a do jejich bůžků. A tak Pán Bůh roztrhl jeho korunu, jeho veliké království a po jeho smrti dal veliký kus království jednomu šikovnému služebníkovu a malý kousek dal Šalomounovu synu. A tak se království rozdělilo. Království, kde se zapomnělo na Pána Boha, se rozpadá. Nahoře byl Izrael a dole Judsko. Ale ani jeden král – ani ten nahoře v Izraeli, ani ten dole v Judsku nekraloval moudře.

Na závěr můžete zase zazpívat píseň *Moudrost mi, Pane, dávej*.

Aktivita: vyrobte mapu Izraele, kde budou vyznačená území jednotlivých kmenů, rozstříhejte je, děti je pak mohou skládat jako puzzle a nakonec

jim ukažte, kde bylo severní a kde jižní království. Je možné si také vyrobit dva krále, na špejli, hádají se. Nebo si můžete hrát na Šalomouna a královnu ze Sáby a dávat si hádanky.²¹

POMŮCKY Srdce, truhlička, roztrhnutá královská koruna, pastelky, papíry, mapu Izraele.

17.2.2 Mladší školní děti

Vyprávění můžete vyprávět pomocí biblických postaviček nebo loutek z papíru nebo můžete využít motiv roztrhnutého pláště. Na úvod můžete využít pracovní list nebo rozhovor o tom, co rozděluje a co spojuje, stejně tak můžete tuto část nechat na konec.

Na jedné prašné cestě kousek od Jeruzaléma kráčel mladý muž a cestou ho potkal starý muž. Byl celý zahalený do nového pláště. Byli tam sami. Nikde ani živáčka. Ten mladý muž byl Jarobeám. Šalomounův služebník. Ten starý muž byl Achijáš. Hospodinův služebník. Prorok. Stáli tam naproti sobě a ani jeden nepromluvil. V tom najednou Achijáš vzal svůj krásný nový plášť, který měl na sobě, a roztrhal ho na dvanáct kusů! Ten zvuk se v tom tichu rozléhal. Jarobeám tomu nerozuměl. Jaká škoda! Byl to krásný plášť. Pak prorok promluvil:

„Jarobeáme, vezmi si těchto deset kusů. Hospodin se totiž zlobí na Šalomouna, zamiloval se víc do svých žen a do jejich bůžků než do Hospodina. A tak jeho království bude rozděleno, bude roztrháno jako tenhle můj krásný plášť.“

Jarobeám se proroka zeptal:

„Dobře, ale co to má, co dělat se mnou?“

Prorok pokračoval:

„Copak nechápeš? Já jsem ti teď dal deset kusů pláště, ale Hospodin ti po Šalomounově smrti dá deset kmenů Izraele a ty, Jarobeáme, nad nimi budeš kralovat. Budeš kralovat nad Izraelem. A Šalomounův syn jen nad Judou a Benjámínem, (a to jenom kvůli jeho dědečkovi Davidovi, kterého Hospodin miloval). Když budeš poslušný ve všem, Hospodin bude s tebou.“

21 viz <http://handsonbibleteacher.blogspot.cz/2012/07/the-divided-kingdom.html> (anglicky)

To bylo zvláštní setkání. Ten mladík se pomalu vracel zpátky do Jeruzaléma, v ruce držel deset cárů roztrhaného pláště a přemýšlel, co to všechno asi znamená. Král Šalomoun chtěl Jarobeáma zabít. Proto utekl do Egypta a zůstal tam až do Šalomounovy smrti. Šalomoun kraloval čtyřicet let v Jeruzalémě a nad celým Izraelem. Byl moudrý, spravedlivý, nesmírně bohatý, miloval Hospodina a nechal mu vystavět chrám. Když dokončil chrám, postavil si ještě luxusní palác a potom hradby. Vzal si za ženu faraónovu dceru a potom amónskou ženu Naamu a potom sidónskou ženu a potom edómskou ženu a chetejskou a mnoho dalších. Byly to různé cizinky a uctívaly různé bůžky. A protože Šalomoun miloval své ženy, miloval i jejich bůžky a postupně zapomínal na Hospodina a jeho přikázání. Nakonec ulehl ke svým otcům a byl pohřben v městě svého otce Davida. Po něm se měl stát králem jeho syn Rechabeám. Izraelci ho zavolali do Šekemu, aby ho tam ustanovili za krále. Jenže z Egypta se mezitím vrátil Jarobeám a stal se mluvčím izraelského lidu. Přišli k Rechabeámovi a žádali ho:

„Tvůj otec nás trápil těžkou prací. Pořád jsme museli něco stavět. Ulehčí nám a my ti budeme sloužit.“

Rechabeám byl mladý a nezkušený, nevěděl, co je dobré a zlé. Nevěděl, jak se zachovat a tak si vyžádal tři dny na rozmyšlenou. (*Můžete se děti zeptat: Co děláte, když si nevíte rady? Koho se zeptáte? Koho poprosíte o radu?*) Necháte si poradit? To je moudré nespoléhat jen na sebe. Víc hlav, víc rozumu, říká se. Ale ono záleží na tom, s kým se radíte. Rechabeám se nešel radit s Hospodinem jako jeho otec Šalomoun. Nejprve vyhledal staré zkušené rádce svého otce. Ti mu řekli:

„Poslechni Jarobeáma. Když lidem vyjdeš vstříc a ulevíš jim, když snížíš jejich povinnosti a budeš s nimi jednat laskavě, budou ti rádi sloužit.“ Rechabeámovi se jejich rada moc nezamlouvala. Vypadal by jako slaboch. A tak zašel za mladíky, s kterými vyrůstal. Ti radili pravý opak:

„Rechabeáme, hlavně jim nepolevuj, přitvrď, ještě jim přidej. Jestli je tvůj otec trestal bičem, ty je trestej důtkami. Budou z tebe mít strach, budou se tě bát a udělají všechno, co budeš chtít. Budeš je mít v hrsti.“

Taková rada se Rechabeámovi líbila. Bude vypadat jako silák a drsník.

Třetí den se Izraelci zase shromáždili. Rechabeám, vyburcovaný svými vrstevníky, vyhlásil:

„Zdá se vám, že můj otec byl na vás přísný? Já budu ještě přísnější.“

Mladík Rechabeám, který ještě nic nedokázal, vzal své kralování za špatný konec – začal vyhrožováním, tvrdostí, násilím a myslel si, že si tak získá respekt. Ale to se přepočítal. Ještě na někoho zapomněl.

Ono se totiž splnilo slovo Hospodinovo. A teprve teď pochopil Jerobeám Achijášovo podivné proroctví. Izraelci nechtěli takového přísného krále, to by bylo jako v Egyptě a tak se vzbouřili proti Davidovu domu, proti novému králi Rechabeámovi. Povolali si za svého krále Jarobeáma a ten se stal králem nad desíti kmeny. V tu chvíli si vytáhl z kapsy pláště těch deset kusů Achijášova pláště a říkal:

„Rúben, Šimeón, Lévi, Isachar, Zabulón, Josef, Gád a Ašer, Dan a Nestalí. Deset kmenů izraelských. Nad nimi mám teď vládnout...“

Rechabeámovi zůstaly jen dva kmeny – Juda a Benjamin. Jeho děda a jeho otec měli obrovskou říši a on má jen dva ubohé kmeny. S tím se Rechabeám nemohl a nechtěl smířit. Sestavil vojsko a rozhodl se táhnout proti Jerobeámovi. Schylovalo se k občanské válce – sever proti jihu. Lidé, kteří ještě donedávna patřili do jednoho království, byli sousedé, příbuzní, známí, najednou stáli proti sobě a v ruce zbraň.

Hospodin posílá svého posla, tentokrát to byl Šemajáš a vyřizuje Rechabeámovi i jeho lidu Hospodinův vzkaz:

„Nebojujte proti svým bratrům. Ať se každý vrátí zpátky domů. Nemá smysl bojovat. Rozdělení království je Boží vůle.“

Rechabeám poslechl. Lidé odložili zbraně a vrátili se domů.

A tak se Šalomounovo království rozdělilo. Království, kde se zapomíná na Pána Boha, se rozpadá a nedodržování Božích přikázání vede nakonec k rozkladu. Nahoře byl Izrael a dole Judsko. Ale ani jeden král – ani ten nahoře v Izraeli Jarobeám, ani ten dole v Judsku Rechabeám nekraloval moudře. Jarobeám se bál o svoji moc i o svůj život. Bál se, že když lidé z jeho království budou chodit do jeruzalémského chrámu, zase se navrátí k Rechabeámovi a potom jeho zabijí. A tak jim nechal udělat dva zlaté býčky a řekl jim:

„Už jste se dost nachodili do Jeruzaléma. Zde jsou vaši bohové, ti vás vyvedli z egyptské země.“

Jednoho býčka dal do svatyně v Bét-elu a druhého býčka do svatyně v Danu. Jarobeám i Rechabeám časem zemřeli, ale králové, kteří kralovali po nich, nebyli o nic lepší. A tak to šlo s Izraelem i s Judskem z kopce.

Aktivity

Šalomounova koruna: Pokud jste minulou a předminulou nedělkou použili tuto aktivitu a máte vyrobenou Šalomounovu korunu, můžete dnes pokračovat a přidat další události, charakteristiky, vlastnosti krále Šalomouna (3. příběh – milovník žen, nevěrný svému Bohu, zapomněl, ustupující (ženám, jejich vlivu), obchodník atd.). Protože je to poslední hodina o králi Šalomounovi, můžete si korunu znovu prohlédnout, povídat si o Šalomounovi, kterou vlastnost nebo schopnost by děti chtěly?

Hra Otázky královny ze Sáby (podle knihy Leo Pavlát: Osm světél)

Která voda nepadá z nebe ani nestéká z hor? Někdy je sladká jako med, jindy hořká jako pelyněk, a přece pochází z jednoho pramene. – Slza na tváři. Nepadá ani z nebe ani nestéká z hor. Když se člověk raduje, je mu slza sladká, při bolesti a utrpení je sedmkrát hořčí.

Co je to za dárky, které jsem dostala od své matky? Jeden se v moři narodil, druhý se skrýval v hlubinách země. – Šňůra perel a zlatý prsten.

Za života se nehýbe, ale po smrti putuje z místa na místo. Co je to? – Loď. Je postavena ze dřeva stromu, který za života stojí na místě, a když jej dřevorubci porazí a udělají z něj loď, putuje po širých mořích.

Roste to na poli a hlavu to má svěšenou jako rákosí. Bohatému je slávou, chudému hanbou, mrtvého zdobí, živému hrozí. Ptákům je radostí, ale ryby zabíjí. – Len. Krásný šat ze lnu je slávou bohatých, ale lněné hadry hanbou chudých. Lněný rubáš zdobí mrtvé, zato lněná oprátka na šibenici hrozí živým. Ptáci se ze lnu radují, protože je jejich potravou, ale ryby len nenávidí, protože ve lněných sítích rybářů hynou.

POMŮCKY Papírová koruna, tužka, pastelky.

17.2.3 Starší školní děti

Rozhovor nad citátem Martina Luthera:

„Člověče, nač pověšíš své srdce, to je tvůj bůh.“

Napište tento citát na velký papír, dejte ho doprostřed, děti sedí kolem. Ptejte se, jak tomu citátu rozumí.

Co to znamená „na něco pověsit své srdce“? (*Spoléhat, upínat naději, milovat, mít rád, opřít o to svůj život atd.*)

Na co všechno lze pověsit své srdce? Co všechno se může stát bohem? Modlou? (*Děti mohou různé modly zapisovat na papír.*)

(*Modla je něco, co má člověk místo Boha. Na co spoléhá, o čem si myslí, že mu to přinese štěstí, radost, pro co by byl schopen udělat skoro všechno. Co obdivuje. Co uctívá. K čemu upíná svou naději, své všechno. Modlou mohou být např. herci, zpěváci, sportovci, sport, dovolená u moře, mobilní telefon, jídlo, léky, a jiné drogy, nízké akční ceny, peníze a majetek, národ, Facebook. Další reformátor J. Kalvín řekl, že lidská mysl je továrnou na modly.*)

Jak ten Lutherův citát souvisí s příběhem o Šalomounovi? Na co pověsil své srdce Šalomoun? Mění se to v jeho životě? – Je možné přečíst 1Kr 11,1-13.

Na co věšíte vy svoje srdce? Ovlivňuje to nějak náš život – to, nač pověsíme svoje srdce? A jak? Uveďte příklady.

Srovnání mladého krále Šalomouna a mladého krále Rechabeáma: Dvě skupiny, jedna skupina zkoumá Šalomounovu prosbu (1Kr 3,5-14) a Rechabeámovo spoléhání na rádce (1Kr 12,1-14). V čem se texty, postoje mladých králů liší, v čem se jejich situace podobá. Můžete použít pracovní list pro starší děti.²²

Umění argumentace: Přečtěte si příběh z 1Kr 12,1-14, rozdělte se na dvě skupiny – starší rádci a mladší rádci a vymyslete co nejvíce argumentů, proč je ta jejich rada nejlepší.

POMŮCKY Papír, tužky.

17.2.4 Přesah

Můžete zmínit při vyprávění o rozdělení království také rozdělení Československa (1. 1. 1993):

„Přibližně před dvanácti lety prožila naše země něco podobného jako Izrael po smrti Šalomouna. *Co to bylo?* Československo se rozdělilo na dva samostatné státy: Česko a Slovensko. Co myslíte, jak moc se to tehdy lidem líbilo? Někteří s tím horlivě souhlasili, jiní z toho byli naopak smutní. *Zepjte se tatínka nebo dědečka, jak to tehdy prožívali a jak se na to nyní dívají.* Ale i když je nám líto zániku Československa, mělo to i kladné důsledky. Ve vztazích mezi Čechy a Slováky se leccos ujasnilo. A hlavně, i když rozchod

²² <http://katecheze.evangelnet.cz/pracovni-listy/15-kralovstvi-se-rozdeluje-st>

sám o sobě je vždycky smutná věc, neznamená to, že je všemu konec. Důležitě je, jak to mezi námi bude vypadat dál.“²³

.....

17.3 LITURGIE

17.3.1 Písně

Ranní prosba (sv 275); *Chvalozpěv* (sv 215); *To já, ó Pane můj, stojím* (sv 333); *Prosba (Dej mi, Pane, víru)* (sv 44); *Nám pomoz, Pane milý* (sv 201); *Modlitba krále Šalamouna* (sv 189)

17.3.2 Biblický text k zapamatování

Můj synu, na mé učení nezapomínej, ať tvé srdce příkazy mé dodržuje. (Prodlouží ti dny a léta života a přidají ti pokoj.) (Př 3,1-2)

17.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Šalomouna je to jeho prosba *Moudrost mi, Pane, dávej* (sv 189).

17.3.4 Okénko do bohoslužeb

Jeden muž potkal proroka a ten prorok si roztrhal svůj nový plášť na dvanáct kusů a deset kusů tomu muži dal. (*Můžete roztrhat tričko nebo nějaký starý plášť, talár raději ne.*)

Buď můžete jenom názorně udělat prorocké gesto a už o tom dál nemluvit, více se děti dozví v nedělce, jde o to jen navnadit nebo můžete ještě pokračovat.

23 TRUSINA, Tomáš: *Izrael a Juda propadají modlářství*. <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/izrael-juda-propadaji-modlarstvi>

Ukažte těch dvanáct kusů, poznali byste, co to dřív bylo? Když se něco zničí, rozpadne, rozbije, těžko si představíme, jak to dřív bylo krásné, veliké, bohaté. Něco podobného se stalo se Šalomounovým královstvím.

Nebo můžete využít aktivitu *Královna ze Sáby a její hádanky*.

17.3.5 Modlitba

Pane Bože, dej, ať nespolehneme jenom na sebe, na své rádce, na to, co máme a co umíme, ale ať vždy spoléháme především na tebe, obracíme se k tobě o pomoc a o radu. Nauč nás řešit hádky a spory dohodou a ne násilím. Dej ať umíme spojovat a dávat dohromady a ne rozdělovat. Amen.

.....
REJSTŘÍK PROBÍRANÝCH BIBLICKÝCH TEXTŮ

První Samuelova

1	15	10,17-27	52	18-20	90
2,1-11	15	11	60	22,1-5	103
2,11-3,21	24	13	67	24	103
4,1-6,16	31	15	67	26	103
7	42	16	74	25,1-42	112
8	52	17	81		

Druhá Samuelova

11	122	12,1-25	122	15-19	131

První královská

6,11-13	154	8,10-61	154	11,1-13	165

.....

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI
OD SAMUELE K ŠALOMOUNOVI

Katechetická příručka 2016–2017

Uspořádala Marta Sedláčková

Vydala synodní rada Českobratrské církve evangelické
Jungmannova 9, 111 21 Praha 1
První vydání, 2016
vychova@e-cirkev.cz
www.e-cirkev.cz

Úlohy obsažené v knize jsou postupně zveřejňovány na webu Katecheze – <http://katecheze.evangnet.cz>. Na stejné adrese naleznete další materiály pro práci s dětmi. Zaregistrovaní uživatelé mohou na týchž stránkách zveřejňovat i své vlastní katechetické materiály.